

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

MAĞDURUN ÖZELLİKLERİNİN NEFRET SUÇUNA YÖNELİK
TUTUMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve KOÇAK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Merve KOÇAK'a ait "Mağdurun Özelliklerinin Nefret Suçuna Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle / ~~oy çokluğu~~ kabul edilmiştir.

24.05.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN	
Üye : Prof. Dr. Hamit COŞKUN	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin ŞENYURT	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Mağdurun Özelliklerinin Nefret Suçuna Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversiteye bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve KOÇAK
24.05.2019

ÖN SÖZ

Tez çalışmamızın her aşamasında destekleyici ve sıcak tutumuyla yanımda olan, sorularımı içtenlikle yanıtlayan ve motivasyonumu arttıran, tanıştığımız günden bu yana akademik alandaki gelişimimle yakından ilgilenen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN'a hem katkılarından hem de dostluğundan dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alan Prof. Dr. Hamit Coşkun ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin ŞENYURT'a tezimin son halini almasındaki değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tez kapsamında yaptığımız çalışmalarda veri toplama sürecine katkılarından dolayı, Prof. Dr. Sinan SÜZEN'e, Dr. Öğr. Üyesi C. Deha DOĞAN'a, Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ'a, Dr. Öğr. Üyesi Zuhul YENİÇERİ KÖKDEMİR'e, Prof. Dr. Nergis CANTÜRK'e teşekkür ederim.

Aynı iş ortamını paylaştığım ve birlikte olmaktan keyif aldığım Arş. Gör. Merve VATANSEVER'e, Arş. Gör. Hilal KAYA'ya ve Arş. Gör. Gökçe BAYKUZU GÜNDÜZ'e tez sürecindeki akademik katkılarından ve duygusal desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Sosyal desteğinden dolayı Hasan GÜNDÜZ'e ayrıca teşekkür ederim.

İki çalışmadan oluşan bu araştırmaya gönüllü olarak katılan üniversite öğrencilerine, çalışmalarda yer almayı kabul ettikleri ve sabırla tüm soruları yanıtladıkları için teşekkür ediyorum.

Son olarak; ANNEME, BABAMA VE KARDEŞLERİME eğitim hayatım boyunca yanımda oldukları, destekledikleri ve var oldukları için minnetlerimi sunuyorum.

Merve KOÇAK

24.05.2019

ÖZET

MAĞDURUN ÖZELLİKLERİNİN NEFRET SUÇUNA YÖNELİK TUTUMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Merve KOÇAK

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN

Mayıs 2019, 110 + xv Sayfa

Bu araştırmanın amacı, mağdurun özelliklerinin nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisini Suriyeli sığınmacılar örneğinde incelemektir. Bu kapsamda, yapılan ilk çalışmada, ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisi kontrol edilerek Suriyeli mağdurun cinsiyetinin (kadın, erkek) ve geçim kaynağının (çalışan, dilenen) mağdurun yaşadığı nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisi test edilmiştir. Çalışmada 102 (61 kadın, 41 erkek) lisans öğrencisi (yaş için Ort=22.18, SS=4.09) yer almıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu'nun ardından Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği uygulanmış, bunun sonrasında nefret suçuna maruz kalan Suriyeli bir kişinin hikayesi sunulmuştur. Hikayenin ardından manipülasyon kontrol soruları sorulmuştur. Daha sonra, bağımlı değişken ölçümleri (mağdura yönelik nefret suçu adil bulma, mağdurla empati ve mağdurla/faillerle özdeşleşme) alınmış ve Suriyelilere karşı tehdit algısına yönelik sorular yöneltilmiştir.

Analiz sonuçları, ahlaki uzaklaşma eğiliminin nefret suçunu işleyen faillerle kurulan özdeşimi arttırdığını göstermiştir. Mağdurla özdeşimin ise dilendiği koşula kıyasla mağdurun geçimini çalışarak sağladığı durumda, daha fazla kurulduğu ve mağdura yönelik daha fazla empati hissedildiği bulunmuştur. Mağdurun dilendiği

koşulda maruz kaldığı nefret suçunun daha adil değerlendirildiği bulgulanmıştır. Bunun yanısıra, Suriyeli mağdurun geçim kaynağı ile başına gelen nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin kısmi de aracı rolü olduğu gözlenmiştir. Son olarak, mağdurun geçim kaynağının mağdurla empati üzerindeki etkisinde tehdit algısının düzenleyici rolü olduğu görülmüştür.

İkinci çalışmada, birinci çalışmada olduğu gibi Suriyeli mağdurun geçim kaynağının (çalışma ve dilenme) başına gelen nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ancak birinci çalışmadan farklı olarak mağdurun cinsiyeti değil, toplumsal cinsiyet rolü (üç çocuk annesi veya babası) değişimlenerek, bunun nefret suçuna ilişkin tutumlar üzerindeki rolü test edilmiştir. Bunun yanında, katılımcıların benimsediği cinsiyet rolünün, ahlaki uzaklaşma eğiliminin, Türklerle kimliklenmenin, dindarlık düzeyinin de etkileri araştırılmıştır. Çalışmaya 147 kadın ve 103 erkek olmak üzere toplam 250 üniversite öğrencisi (yaş için Ort=30.33, SS=2.35) katılmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ve Bem Cinsiyet Rollerini Envanterinin ardından Suriyeli bir kişinin maruz kaldığı nefret suçu hikayesi sunulmuş ve buna dair ölçümler alınmıştır. En son, Algılanan Tehdit Ölçeği uygulanmıştır. Analiz bulgularına göre, ahlaki uzaklaşma eğiliminin artması Suriyelilere yönelik tehdit algısını ve nefret suçunu adil bulmayı arttırırken mağdurla kurulan empatiyi azaltmaktadır. Aynı zamanda, kadınlara kıyasla erkek katılımcıların Suriyeli mağdurun geçimini çalışarak sağlaması koşulunda faillele daha fazla özdeşim kurduğu görülmüştür. Suriyelilerden algılanan tehdidin artması, kadın katılımcılarda Suriyeli mağdura duydukları empatiyi azaltırken, erkek katılımcılarda nefret suçunun faillelele kurulan özdeşimi arttırmıştır.

Her iki çalışmanın bulguları, sosyal psikolojik mekanizmaların nefret suçuna dair tutumlar üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemli olup, bulgular kuramlar ve alanyazın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Nefret suçu, Suriyeli sığınmacılar, ahlaki uzaklaşma, mağdurla empati, adil bulma, faille/mağdurla özdeşim, tehdit algısı.

ABSTRACT

EFFECT OF VICTIM CHARACTERISTICS ON ATTITUDES TOWARDS HATE CRIME

Merve KOÇAK

Master Thesis

Department of Psychology

Advisor: Assist. Prof. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

May 2019, 110 + xv Pages

The aim of this study was to examine the effect victim characteristics on the attitudes towards hate crime in the case of Syrian refugees. For this purpose, with controlling effects of moral disengagement, gender and livelihood of Syrian victim on attitudes toward hate crime against the victim were tested in the first study. The sample of the first study consisted of 102 (61 female and 41 male) university students (age \bar{X} = 22.18, SD = 4.09). After Demographic Information Form, the participants were presented Moral Disengagement Scale and then a vignette consists of hate crime. After vignette, manipulation checklist was applied. Subsequently, dependent variables (justifying hate crime against a victim, empathy for the victim, identification with victim/offenders) were measured and perceived threat from Syrians was assessed. Results showed that moral disengagement increased identification with hate crime offenders. When the victim told to be working, the participants reported more empathy and identified with the victim. When the victim told to be begging, the participants found hate crime more just. Moreover, empathy for the victim had a mediation role between livelihood of Syrian victim and justifying hate crime. Finally, perception of threat had a moderation role between livelihood of victim and empathy for the victim.

In the second study, similar to first study, the effect of livelihood of Syrian victim (working and begging) on attitudes toward hate crime was examined. Unlike the first study, however instead of gender of victim, gender role (mother or father of three kids) was manipulated, Furthermore, effects of gender role endorsement of participants, moral disengagement, identification with Turkish and religiousness were investigated. In total, 147 female and 103 male 250 university students participated in the study (age \bar{X} = 30.33, SD = 2.35). After Demographic Information Form, Moral Disengagement Scale and Bem Sex Role Inventory were administered. Then, the participants were presented a vignette about hate crime and dependent variables were assessed. Then, Perceived Threat Scale was applied. According to findings, moral disengagement increases perceived threat from Syrians and finding hate crime as just, but decreases empathy for the Syrian victim. Also, male participants compared to women identify with offenders when they are told that the victim is working. Finally, increased threat perception reduces female participants' empathy for the victim and male participants' identification with the perpetrators.

Both studies as a whole show that investigation of social psychological mechanisms underlying attitudes toward hate crime are of importance and results of both studies concur with theories and relevant literature findings.

Key words: Hate crime, Syrian refugees, moral disengagement, empathy for victim, justification of hate crime, identification with victim/perpetrator, perceived threat.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. NEFRET SUÇU VE SOSYAL ALGI	4
1.1. Nefret Suçuna Yönelik Tutumlarla İlgili Bulgular.....	6
1.2. Ahlaki Uzaklaşma Kuramı	9
1.3. Göç, Kimlik ve Tehdit Algısı	14
1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi	17
II. BÖLÜM	
2. BİRİNCİ ÇALIŞMA	18
2.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	18
2.2. Yöntem.....	21
2.2.1. Örneklem.....	21
2.2.2. Kullanılan Ölçüm Araçları.....	22
2.2.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	22
2.2.2.2. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği	22

2.2.2.3. Manipülasyon: Kişi Algısı Hikaye Yöntemi.....	23
2.2.2.4. Manipülasyon Kontrol Soruları	25
2.2.2.5. Bağımlı Değişken Ölçümleri	25
2.2.3. İşlem	27
2.3. Bulgular.....	27
2.3.1. Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar	28
2.3.2. Nefret Suçunu Adil Bulma ve Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar	30
2.3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiler	32
2.3.4. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizi Sonuçlar	34
2.4. Tartışma	36
2.4.1. Koşullara Göre Gruplar Arasındaki Farklılıkların Tartışılması.....	37
2.4.2. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	38
2.4.3. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizlerinin Sonuçlarının Tartışılması.....	40

III. BÖLÜM

3. İKİNCİ ÇALIŞMA.....	42
3.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	42
3.2. Yöntem.....	45
3.2.1. Örneklem.....	45
3.2.2. Kullanılan Ölçüm Araçları.....	47
3.2.2.1. Demografik Bilgi Formu	47
3.2.2.2. Bağımsız Değişken Ölçümleri	47
3.2.2.2.1. Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri (BCRE).....	48
3.2.2.2.2. Manipülasyon: Kişi Algısı Hikaye Yöntemi	49
3.2.2.2.3. Manipülasyon Kontrol Soruları	50
3.2.2.3. Bağımlı Değişken Ölçümleri.....	50
3.2.2.3.1. Algılanan Tehdit Ölçeği (ATÖ).....	51
3.2.3. İşlem.....	52
3.3. Bulgular	53

3.3.1. Mağdurla Özdeşim ve Failerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar.....	53
3.3.2. Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Kültürel ve Ekonomik Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar.....	58
3.3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiler	61
3.3.4. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizleri	67
3.4. Tartışma	70
3.4.1. Koşullara Göre Gruplar Arasındaki Farklılıkların Tartışılması.....	70
3.4.2. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	73
3.4.3. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	74
IV. BÖLÜM	
4. GENEL TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	77
4.1. Sonuç ve Katkılar.....	77
4.2. Kısıtlılıklar ve Öneriler	79
KAYNAKLAR	81
EKLER	
Ek 1: Etik Kurul Onay Formu	93
Ek 2: Birinci Çalışmanın Veri Toplama Araçları.....	94
Ek 3: İkinci Çalışmanın Veri Toplama Araçları.....	100
ÖZGEÇMİŞ	107

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Araştırma Deseni ve Örneklem	22
Tablo 2.2: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar	29
Tablo 2.3: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanlarının Mağdurun Özelliklerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	30
Tablo 2.4: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar	30
Tablo 2.5: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanlarının Mağdurun Özelliklerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	31
Tablo 2.6: Mağdurun Özelliklerine Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler	33
Tablo 2.7: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Nefret Suçunu Adil Bulma Arasında Mağdurla Empatinin Aracı Rolü	34
Tablo 2.8: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Tehdit Algısının Etkileşimi.....	35
Tablo 3.1: İkinci Çalışmanın Örneklemine Ait Demografik Bilgiler	46
Tablo 3.2: İkinci Çalışmanın Araştırma Deseni ve Örnekleme.....	47
Tablo 3.3: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar	55
Tablo 3.4: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	56
Tablo 3.5: Katılımcıların Cinsiyeti ve Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Grupların Failler İle Özdeşim Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ...	57
Tablo 3.6: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar.....	58
Tablo 3.7: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	60

Tablo 3.8: Kadınlarda, Mağdurun Cinsiyet Rolüne Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	64
Tablo 3.9: Kadınlarda, Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	65
Tablo 3.10: Erkeklerde, Mağdurun Cinsiyet Rolüne Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	66
Tablo 3.11: Erkeklerde, Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	67
Tablo 3.12: Erkeklerde, Mağdurun Geçim Kaynağı ve Tehdit Algısının Etkileşimi	69

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Ahlaki Uzaklaşmanın Sekiz Mekanizması	11
Şekil 2.1: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Nefret Suçunu Adil Bulma Arasında Mağdurla Empatinin Aracı Rolü	35
Grafik 2.1: Düşük, Orta ve Yüksek Tehdit Algısı Düzeyinde Mağdurun Geçim Kaynağının Mağdurla Empati Üzerindeki Koşullu Etkileri	36
Grafik 3.1: Katılımcıların Cinsiyeti ve Mağdurun Geçim Kaynağının Etkileşim Failler ile Özdeşim Üzerinde Etkileşim Etkisi	57
Grafik 3.2: Erkeklerde, Düşük, Orta ve Yüksek Tehdit Algısı Düzeyinde Mağdurun Geçim Kaynağının Mağdurla Empati Üzerindeki Koşullu Etkileri	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AUÖ	: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği
ATÖ	: Algılanan Tehdit Ölçeği
BCRE	: Bem Cinsiyet Rollerı Envanterı

GİRİŞ

Göçmenler, ülkelerindeki siyasal problemleri göç ettikleri ülkeye taşıdıkları gerekçesiyle ulusal güvenliğe, ekonomik kaynakların paylaşılmak zorunda kalınacağı kaygısıyla ekonomik refaha, kendi dil, din, gelenek ve göreneklerini aşılacakları endişesiyle kültürel birliğe zarar verecekleri önyargılarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Quillian 1995:588). Bu önyargılar, ev sahibi vatandaşlar ve göçmenler arasındaki kişisel ilişkilerde bir filtre yaratmaktadır (McLaren 2003: 911). Öte yandan, göçmenlerle kişilerarası ilişkileri gönüllü veya zorunlu olsa da sürdürmek, farklı ortamlarda bir araya gelmek ve temas kurmak, bir yandan önyargıların azalmasına yol açarken, bir yandan da çatışmalar ortaya çıkarabilmektedir. Bu iki zıt durum üzerinde rol oynayan değişkenleri belirleyebilmek, göç ve göçmen karşıtı tutumların önlenmesinde etkili olabilir.

Göçmen karşıtlığını besleyen bir diğer tutum da toplumda suç oranlarının artacağı şeklindeki önyargıdır (Short ve Magana 2002: 702). Göç ve suç arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara bakıldığında, göçle birlikte toplum düzeninde olumlu veya olumsuz değişimler gözlenmekle birlikte; suç oranlarını artırdığı şeklindeki görüşün kanıtlanamadığı görülmektedir (Martinez ve Lee, 2000: 487; Rumbaut ve Ewing 2007: 6; Stowell vd. 2009: 915; Tonry 1997:2). Diğer bir deyişle, göçmenlerin ev sahibi ülke vatandaşlarından daha fazla suç işleyerek toplum düzenini bozduğu düşüncesi, bir önyargıdır. Öte yandan, çoğunlukla göçmenler nefret suçu mağduru olmaktadır (Bunar 2007: 171; Iwama 2018: 7; Stacey vd. 2011: 279). Bir başka ifadeyle göçmenler, ırk, etnik köken, dini görüş gibi farklı özellikleri ve azınlık konumunda olmaları nedeniyle önyargı içerikli şiddete yani nefret suçlarına maruz kalmaktadır.

Nefret suçları, faillerin önyargı ve ayrımcılık motivasyonu ile mağduru gerçek veya algılanan statüsüne yönelik kasıtlı olarak gösterdiği yasadışı davranışlar olarak tanımlanabilir (bkz. Craig 2002: 85). Bireyler, cinsiyet, yaş, cinsel yönelim, politik

görüş, etnik köken, kimlik, ırk, dini inanç gibi özellikleri nedeniyle nefret suçlarının mağduru olabilmektedir. Nefret suçlarında amaç, hoşlanmama, onaylamama, reddetme, nefret etme ve güven duymama mesajlarını mağdurun bulunduğu gruba iletme (Herek, 1989: 216). Nefret suçları toplumun değer yargıları ile yakından ilişkili olup toplumsal önyargı ve yanlılıkların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Son yıllarda iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, 2011 yılı itibariyle misafir statüsüyle Türkiye'ye giriş yapmaya devam etmektedir. Sayısı üç milyonu geçen Suriyelilerin varlığı ve bu sayının daha da artacağı bilgisi, toplumda ekonomik ve sosyal nedenlerin yarattığı kaygıyla birleşerek bir memnuniyetsizlik oluşturmaktadır. Ülkemizde henüz bir yasal tanımı bulunmayan nefret suçlarının örneklerine görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerde rastlamak mümkündür (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ankara-metrosunda-suriyeli-cocugadayak-29959522>, 9 Mayıs 2019'da erişildi). Bu nedenle, nefret suçlarına yönelik sosyal algının araştırılmasının artan nefret suçlarının nedenlerini anlamada katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Brewer'a göre (1999:433), nefret ve tikslenme duyguları grupların birbirinden kaçınmasına neden olur ve böylelikle gruplararası barış devam eder. Ancak, sosyal değişimlere bağlı olarak grupların birbiriyle temasının artması ya da etkileşime geçmeleri düşmanlığı ve nefreti ortaya çıkartır. Bu süreçte, ahlaki üstünlük (moral superiority) dış grupların bastırılmasını ve boyun eğdirilmesini haklı çıkarmayı ve meşrulaştırmayı sağlar (Brewer 1999:433). Bandura'nın (1999; 2001) Sosyal Bilişsel Kuram çerçevesinde oluşturduğu Ahlaki Uzaklaşma Yaklaşımı'na göre insanlar başkalarına zarar veren saldırgan davranışlarını meşrulaştırdıklarından duygusal veya bilişsel bir rahatsızlık hissetmemektedir. Ahlaki uzaklaşma ve saldırganlık arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (örn., Caprara vd. 2014: 80, Gini, 2006: 535; Gini vd 2014:56; Obermann, 2011: 133). Ancak nefret suçu bağlamında bu ilişkinin ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar ve önyargıların oluşmasında vurgulanan bir diğer kavram ise tehdit algısıdır. Bütünleşik Tehdit Kuramı'na göre, dış grup

üyelerinin sahip olduğu farklı özellikler, onların bir tehdit olarak algılanmasına ve sonuç olarak önyargı içerikli olumsuz tutumlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu süreçte mağdurun sahip olduğu temel karakteristik özellikler tehdit algısını daha da arttırabilmektedir.

Tüm bu bilgiler çerçevesinde, bu çalışmada Suriyeli mültecilere yönelik nefret suçu algısının ve bu algıda etkili olacağı düşünülen ahlaki uzaklaşma eğilimi ve Suriyelilerin temel demografik özelliklerinin etkisinin araştırılması hedeflenmiştir. Toplumda Suriyelilere yönelik var olan olumsuz tutumların nedenlerini anlamının önyargı içerikli şiddet davranışlarının azalmasında ve gruplar arasında barışın sağlanmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

I. BÖLÜM

1. NEFRET SUÇU VE SOSYAL ALGI

Önyargı ve ayrımcılık içeren suçlar tarihsel olarak oldukça eskidir. Nefret suçu terimi, ilk olarak ABD yasalarında, mağdurun algılanan grup üyeliğine karşı önyargıyla işlenen suçlar olarak tanımlanmıştır (Grattet vd. 1998: 289). Sullaway (2004:250)'in tanımına göre ise, nefret suçu mağdurun gerçek ye da algılanan ırk, renk, din, engellilik, cinsel tercih, cinsiyet gibi özellikleri nedeniyle maruz kaldığı suçlardır. Türkiye’de nefret suçlarına yönelik böyle bir kanuni tanımlama bulunmamaktadır. Yalnızca cezai yaptırımlarda önyargı saiki ile işlenen suçlar arttırıcı bir neden olarak kabul edilmektedir (TCK madde 122, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>, 9 Mayıs 2019’da erişildi).

Nefret suçlarının evrensel olarak kabul edilen bir tanımı bulunmasa da ortak olarak kabul edilen iki bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, cezai yaptırımı olan bir suç davranışı içermesi (hırsızlık, yaralama gibi), ikincisi ise mağdurun algılanan grup üyeliğine yönelik önyargı motivasyonu ile işlenmiş olmasıdır (Sullaway 2005: 279). İkincisinin varlığı, nefret suçunun gruplar arasındaki çatışmadan kaynaklandığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle mağdur ve failin içinde buldukları gruplar farklıdır ve bu gruplar karakteristik olarak farklı özellikler göstermektedir. Nefret suçu mağdurların ait oldukları grupların özelliklerine bakıldığında, genellikle ırk, etnik köken, renk, cinsiyet, cinsel yönelim gibi özellikleri nedeniyle fail(ler)in ait oldukları gruptan farklı olduğu görülmektedir. Diğer suç türlerinden farklı olarak, mağdurlar yalnızca ırk, etnik köken, renk, kimlik, dini inanç, cinsel yönelim gibi farklı özellikleri nedeniyle nefret suçlarına maruz kalmaktadır (Sun 2006: 34). Bir başka ifadeyle nefret suçları, mağdurların herhangi bir eylemlerinden dolayı değil yalnızca var oluşları nedeniyle maruz kaldıkları suçlardır (Levin 1999:8).

Nefret suçlarının tanımı ve yasal mevzuttaki yerine yönelik tartışmalar bir yana, toplum için oluşturduğu tehdit ve korku nedeniyle önyargı içermeyen suçlara göre ayrı bir yerde ele alınması gerekmektedir. Yapılan çalışmalar nefret suçu mağdurlarının diğer suç türlerinin mağdurlarına göre daha fazla fiziksel ve psikolojik zarar gördüğünü göstermektedir (Herek vd. 1999:1; Iganski 2001: 1696). Bununla birlikte, bu suç türü bireysel olarak mağduru değil mağdurun içinde bulunduğu grubu hedef almaktadır, önyargı ve ayrımcılık içermektedir. Gruplar arasında uzun süredir devam eden gerginliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu suç türü, toplumsal bölünmelere de zemin hazırlamaktadır.

Önyargı, ayrımcılık ve nefret suçları tipik olarak gruplararası ilişkiler içerisinde ele alınan bir kavramdır. İç grup ve dış grup arasındaki dinamiklerle ilişkilidir ve aynı grup üyeleri arasında değil, farklı grupların üyelerinin birbirlerine yönelik atıflarıdır (Boeckmann ve Turpin-Petrosino 2002: 261). Sonuç olarak, önyargı ve ayrımcılık içeren bir suç davranışı söz konusu olduğunda fail ve mağduru farklı gruplarda yer alması veya bu algının varlığı kaçınılmazdır.

Sosyal psikolojinin temel kuramlarından biri olan Sosyal Kimlik Kuramı'na göre, bireylerin kendilerini ait hissettikleri gruplar (iç grup) onların sosyal kimliklerini oluşturmaktadır (Tajfel 1982; Tajfel ve Wilkes 1962; Turner vd. 1979:200). Bireylerin sosyal kimlikleri, diğer gruba (dış grup) yönelik algılarını, tutumlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Sosyal kimlikler, grupla özdeşim sonucu ortaya çıkar ve davranışların belirleyicisi olarak bireysel kimliklerden daha belirgindir. Dolayısıyla iç grupla özdeşim arttıkça, dış gruba yönelik olumsuz tutumlar da artmaktadır. Ancak bu otomatik bir süreç değildir. Başka bir anlatımla, iç grup aşkı, dış grup nefretiyle sonuçlanmak zorunda değildir (Brewer 1999: 442).

Sumner (1906) iç grup yanlılığının dört bileşeninden bahsetmektedir (aktaran Brewer 2007: 729). Bunlardan birincisi sosyal kategorileştirme ilkesidir. İnsanların sosyal grupları iç grup ve dış grup şeklinde ayrıştırmasıdır. İkincisi, iç grup yanlılığı ilkesidir ve bireylerin ait hissettikleri grupla işbirliğini devam ettirmek için kendi grubuna karşı daha pozitif yaklaştığını gösterir. Üçüncüsü gruplararası karşılaştırma

ilkesidir. Bu bileşene göre, grup içi yanlılık gruplararası karşılaştırmayı doğurur ve bireyler ait oldukları grubun özelliklerini diğer gruplardan daha üstün görme eğilimindedir. Son bileşen ise grup dışına düşmanlık ilkesidir. İç grup ve dış arasındaki ilişkilerin karşılıklı düşmanlık, çatışma ve küçümsemeyi içerdiğine işaret eder. Brewer (2007: 734)'a göre dış gruba yönelik nefretin ve çatışmaların ortaya çıkması için iç grubun değerleri, normları, hedefleri ve sosyal kimliğe yönelik bir tehdidin algılanması gerekmektedir. Bu nedenle, grup içi yanlılık ve dış gruba yönelik nefreti anlayabilmek için sosyal kimlik önemlidir. Göçmenler, iç gruptan farklı bir kimliğe sahip olduklarında onlara yönelik düşmanlık, nefret ve çatışmalar da artacaktır. Bu nedenle, gruplararası çatışmalardan doğan nefret suçuna yönelik sosyal algıda, iç ve dış grupların özelliklerinin ve kimliğin öneminin olduğu düşünülmektedir.

1.1. Nefret Suçuna Yönelik Tutumlarla İlgili Bulgular

Alanyazın bulguları, önyargı, ayrımcılık ve nefret suçlarına yönelik tutumlarda bazı değişkenlerin önemine vurgu yapmaktadır. Aşağıda, alanyazın taramasında öne çıkan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Lyons (2008:125), üniversite öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada, mağdurun özelliklerinin nefret suçu tanımlamaları ve bu suçun ciddiyeti üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, üniversite öğrencileri azınlık statüsünde bulunan mağdurların (kadınlar, siyasilere ve eşcinseller) yaşadıkları şiddeti, çoğunluk statüsünde bulunan mağdurların (erkekler, beyazlar, heteroseksüeller) yaşadığı şiddete göre daha fazla nefret suçu kapsamında değerlendirmiş ve bunların daha ciddi sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir. Bir olayı nefret suçu olarak değerlendirmek söz konusu olduğunda, katılımcılar ırklar arasındaki şiddeti değerlendirirken Beyazlardan Siyahilere yönelik şiddeti ve Siyahilerden Beyazlara yönelik şiddete göre daha ciddi ve yaralayıcı bulmuşlardır. Aynı zamanda, kadın mağdurlara yönelik şiddetin, erkek mağdurlara yönelik şiddetten daha fazla nefret suçu dinamikleri içerdiğini ve sonuçlarının daha ciddi olduğunu bildirmişlerdir. Eşcinsel kadınlara yönelik işlenen nefret suçu, eşcinsel erkeklere yönelik işlenen nefret suçundan daha fazla ciddi

algılanmıştır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, toplum algısında nefret suçunun işlenmesinde mağdurun içinde bulunduğu grubun özelliklerinin önemli olduğu görülmektedir.

Craig ve Waldo (1996), mağdurun ve failin özelliklerinin nefret suçu sonuçları üzerindeki sonuçlarda ne yönde etkisi olduğunu araştırmış ve kadın ile erkek katılımcılar arasında farklılıklar bulgulamıştır. Erkekler, kadınlara göre heterosexist şiddet karşısında homofobik nefret suçuna göre, mağduru daha fazla suçlarken, failerin daha az ceza alması gerektiğini belirtmiş ve olayı daha fazla yıkıcı bulmuştur. Bu bulgu homofobik yaklaşımın erkeklerde daha yoğun yaşandığına dikkat çekmektedir.

Miller (2001: 299), hukuk fakültesi öğrencileri ve diğer fakülte öğrencilerinin farklı azınlık gruplarının üyesi olan bireylere yönelik suçların ne kadar nefret suçu olarak algılandığını test etmiştir. Sonuçlara göre, nefret suçu betimlemelerinde hukuk fakültesi öğrencileriyle diğer fakülte öğrencileri arasında farklılık gözlenmemiştir. Katılımcılar, mağdurun kadın olduğu ve eşcinsel olduğu koşullarda bu suçu nefret suçu olarak tanımlamıştır. Öğrenciler cinsiyetleri açısından karşılaştırıldığında, hukuk fakültesi erkek öğrenciler kadınlara ve eşcinsellere yönelik suçları, diğer fakültelerde eğitim alan erkek katılımcılar Yahudilere, eşcinsellere, kadınlara ve Afrikan-Amerikalılara yönelik suçları kadınlara göre daha fazla nefret suçu bağlamında değerlendirmiştir.

Marcus-Newhall ve diğerleri (2002: 130), nefret suçunun failin grubunun azınlık olduğu (Afrikan-Amerikalı), mağdurunun grubunun çoğunluk olduğu durumda (Kafkasyalı), mağdurun grubunun azınlık (Afrikan-Amerikalı) failin grubunun çoğunluk olduğu (Kafkasyalı) duruma kıyasla daha olumlu algılandığını belirtmektedir.

Suç davranışlarına yönelik sosyal şekillenmesinde cinsiyet de önemli bir değişkendir. Cowan ve Khatchadourian (2003: 306), nefret söylemine yönelik olumsuz tutumlar üzerinde cinsiyetin etnik kökene göre daha etkili olduğunu belirtmektedir. Rye ve diğerleri (2006: 639), mağdurun ve failin cinsiyetinin, mağduru suçlama üzerinde etkisini araştırmıştır. mağdurun cinsiyetinin kadın, failin cinsiyetinin erkek olduğu

koşulda, bireyler failleri daha sert yargılarken, mağduru daha az suçlamaktadır. Hirschberger ve diğerleri (2005: 250), İsraili Yahudi üniversite öğrencileri örneğinde fiziksel engelli bireylere yönelik tutumlarla ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, fiziksel engelli mağdur kendileriyle aynı ırk ve etnik kökene sahip olduğu (İsraili Yahudi) koşulda diğer koşullara göre (mağdur Rus Yahudi göçmen ve İsraili Arap olması) erkekler katılımcılar kadınlara göre, daha şevkatli tutumlar göstermiştir. Bu bulgu, dış grup ayrımcılığının erkeklerde daha fazla olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde, dış gruplara yönelik olumsuz önyargılar ve gruplararası çatışmalarda empatinin aracı rolünden bahsedilmektedir. Empati, gruplarası teması arttıran duygusal bir araçtır ve iç grup üyelerinin dış grup üyelerini kendilerine daha benzer olduğunu düşünmelerini sağlar. Araştırmalar, empati ve önyargı arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Castiglione vd. 2013: 969; Stephan ve Finlay 1999). Aynı zamanda, kadınlar erkeklere göre gruplararası ilişkilerde daha empatik yaklaşmaktadır. Cowan ve Khatchadourian (2003: 306), kadınların erkeklere kıyasla nefret söylemini daha zararlı bulduklarını, düşünce özgürlüğünün varlığını daha az kabul ettiklerini, empati puanlarının ise daha yüksek olduğunu bildirmektedir. Crawley ve Suarez (2016) ise, sosyal baskınlık yöneliminin mağdurla empatiyi azalttığını ve faili savunuculuğu arttırdığını belirtmektedir.

Etnik tutumlar üzerinde duygusal empatinin etkisinin incelendiği bir çalışmada, özellikle dışlamanın iç grup normu olarak görülmediği durumlarda, empati arttıkça farklı etnik grup bireyelerine yönelik olumlu tutumların da arttığı görülmüştür (Nesdale vd. 2005: 633). Eşcinsellere yönelik önyargı üzerinde yapılan bir diğer çalışma, empatinin olumsuz tutumlar üzerinde negatif bir etkisinin olduğunu göstermektedir (Castiglionea vd. 2012: 969).

Özetle, mağdurun cinsiyeti ve statüsü suça yönelik tutumlar üzerinde farklı etkiler göstermektedir; mağdurun özelliklerinin faillerin özelliklerine göre daha belirleyici olduğu görülmektedir. Ülkemizde yaşayan Suriyelilerin yaşam koşulları düşünülerek ilk çalışmada Suriyeli mağdurun cinsiyeti ve geçim kaynağının, ikinci

çalışmada ise cinsiyet rolü ve geçim kaynağının fail ve mağdura yönelik tutumlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma bulguları, önyargı üzerinde empatinin ters bir etkisi olduğunu bildirmektedir (Castiglione vd. 2013:969). Bu nedenle, yapılan çalışmalarda mağdurla kurulan empatinin aracı rolünün olabileceği düşünülmektedir.

1.2. Ahlaki Uzaklaşma Kuramı

Bireylerin ahlaki standartları sabit değildir (Kohlberg 1976; aktaran Leidner ve Castano 2012: 83). Ahlaki standartlar, bağlama bağlı olarak ya aktive olur ya da uzaklaşır (Bandura 1990:28; Bandura vd. 1996: 365). Bir başka ifadeyle, ahlaki değerlendirmelerin sonuç üzerinde hızlandırıcı veya caydırıcı etkisi vardır.

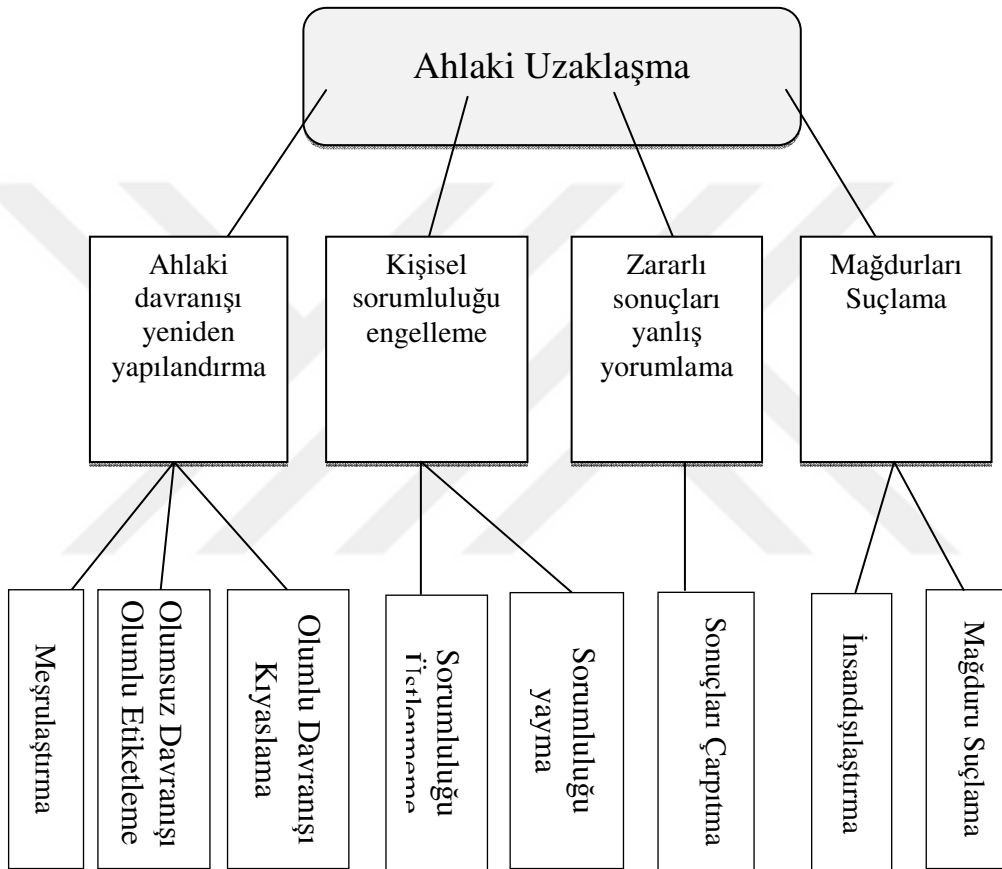
Bandura (1996: 365), bireylerin ahlaki standartların nasıl değiştiğini açıklayan sosyal bilişsel kuram çerçevesinde ahlaki uzaklaşma yaklaşımını geliştirmiştir. Bu yaklaşıma göre, kendini düzenleme sürecinde insanların ahlak dışı davranışlarda bulunmalarını engelleyen kendi ahlaki standartları vardır. Bu standartlar, toplum tarafından kabul edilen olumlu davranışların ortaya çıkmasını sağlarken, olumsuz davranışlardan kaçınmaya hizmet eder; çünkü bireylerin kendi ahlaki standartları davranışlarını izlemelerini, yargılamalarını ve kontrol etmelerini sağlamaktadır. Ahlaki kurallara uygun davranmak, kendilerini iyi hissetmelerini sağlarken, etik dışı davranmak kendilerini eleştirmelerine ve kınamalarına neden olur. Ancak, bu kendini düzenleme işlevi yalnızca aktif olduğunda harekete geçmektedir. Bandura (1996: 365)'ya göre, ahlaki olarak kendini düzenleme bireylerin tercihine göre aktive olur veya olmaz. Ahlaki uzaklaşma, bu noktada ahlaki kendini düzenlemenin nasıl etkisiz hale geldiğini açıklamaktadır.

Ahlaki uzaklaşma, bireylerin ve grupların kendilerine ait normlardan ve etik kurallardan uzaklaşarak onay vermeyecekleri ahlak dışı davranışları ve durumları meşru görmelerini ve haklı bulmalarını sağlayan bir mekanizmadır (Bandura 1996; 1999). Aynı zamanda, yapacakları davranışların etik olmadığını bilmelerine rağmen bu davranışları meşrulaştırarak ve rasyonelleştirerek sürdürmelerini sağlar. Bu süreçte,

ahlaki uzaklaşma kritik bir role sahiptir. Knol ve arkadaşları (2016:67), ahlaki uzaklaşmanın dört aşamada gerçekleştiğini öne sürmektedir. Bireyler, ilk olarak ahlaki olmayan davranışı ahlaki standartlarda görmelerini sağlayacak şekilde yeniden yapılandırır. Daha sonra, ahlaki olmayan duruma karşı kendi sorumluluklarını azaltırlar. Ardından, davranışın gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi halinde ortaya çıkacak sonuçları görmezden gelirler. Son olarak, mağdurların ahlaki olmayan davranıştan nasıl etkileneceğini göz ardı ederek bu durumu meşrulaştırırlar. Sonuç itibarıyla, bireyler herhangi bir bilişsel (örn. bilişsel çelişki) veya duygusal (örn. suçluluk veya utanç) rahatsızlık hissetmeden ahlaki olarak uygun olmayan şekilde davranırlar veya başkalarının etik olmayan davranışlarını haklı bulurlar.

Bandura (1996), ahlaki uzaklaşma mekanizmasının sekiz bileşeni olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki “Meşrulaştırma”dır. Bireyler, normal koşullarda ahlaki olmayan davranışlarda bulunmazlar, ancak bu davranış sosyal olarak kabul edilebilir koşullarda gerçekleştiğinde bu davranışı haklı görürler. Örneğin, kendini korumak için başkalarına yalan söylemenin bir sakıncası yoktur. İkincisi “olumsuz davranışı olumlu etiketleme” sözel ifadeler yardımıyla ahlaki olmayan davranışı kabul edilebilir bir forma getirmeyi ve kişisel sorumluluğu azaltmayı içerir. Örneğin, birine tokat atmak aslında şakalaşmaktır. Üçüncü olarak “olumlu davranışı kıyaslama” ahlaki olarak kabul görmeyen bir davranışı, kabul gören bir davranışla kıyaslayarak daha zarsız görünmesini sağlamaktır. Örneğin; birine dayak atmak eşyaya zarar vermektense daha kötü değildir. Dördüncü mekanizma “Sorumluluğu Üstlenmeme” zararlı davranışlarının sorumluluğunu başkalarına atfetmektir. Örneğin, sadece verilen emirleri yerine getirdim gibi. Beşinci mekanizma “sorumluluğu yayma” etik olmayan davranışlarının sorumluluğunun paylaşılmasını içerir. İnsanlar, grup içerisinde, etik olmayan davranışlardan daha az sorumlu olduklarını düşünürler. Örneğin, etrafa zarar veren başkaları varsa bir kişi suçlanamaz. Bir diğerk mekanizma olan “sonuçları çarpıtma” ahlaki olmayan davranışların sonuçlarının küçümsenerek, inkar edilerek, değiştirilerek ya da görmezden gelinerek kabul edilebilir hale getirilmesini ifade eder. Örneğin, küfür etmek her zaman karşı tarafı üzmez. “insandışılaştırma” ahlaki davranıştan zarar görecekk kişiyi artık insan olarak görmeyerek davranışı haklı görmeyi sağlar. Örneğin, bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder. Son mekanizma ise “Mağduru

Suçlama”dır. Ahlaki olmayan davranışın sonuçlarından mağdurun bunu hak ettiği ya da kendi hatasının sonuçları olduğunu düşünmek bu davranışı meşrulaştırmayı sağlayacaktır. Örneğin, akşam saatlerinde yalnız başına dışarıda gezen bir kişinin tacize uğraması bunu hak ettiğini göstermektedir. Ahlaki uzaklaşmanın bu sekiz mekanizması davranış, sorumluluk, mağdur, ve sonuçlar olmak üzere dört noktada toplanmaktadır ve sonuç olarak ahlaki uzaklaşma mekanizmasını oluşturmaktadır (Bkz. Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Ahlaki Uzaklaşmanın Sekiz Mekanizması (Bandura 1999; 2002; aktaran Posada, Flórez ve Espinel 2018: 58)

Alanyazına bakıldığında ahlaki uzaklaşma eğilimi ile ilgili çalışmaların çocuk ve yetişkin örneklemelerinde yapılan akran zorbalığı, saldırganlık, şiddet gibi zararlı sonuçları olan ahlaki dışı davranışlar ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Aşağıda, bu çalışmaların bulgularına genel olarak değinilmiştir. Çocuklarla yapılan bir çalışmada, ahlaki uzaklaşma eğiliminin akran zorbalığını normalleştirme ile pozitif yönde ($r=.39$), mağdura yönelik olumlu tutumlar ($r=-.31$), duygusal empati ($r=-.34$) ve bilişsel empati ile ($r=-.16$) negative yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulgulanmıştır (Almeida vd.

2010). Menesini ve diğeri (2013: 524), akran zorbalığı grubundaki çocukların mağdur ve izleyici konumundaki çocuklara göre ahlaki uzaklaşma eğiliminin daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Akran zorbalığı ve ahlaki uzaklaşma arasındaki ilişkide demografik değişkenlerin etkisinin araştırıldığı bir diğeri araştırmada ise ahlaki uzaklaşma eğiliminin erkek çocuklarda daha yüksek olduğu, kız çocukların akran zorbalığının mağdurunu savunma eğilimlerinin erkeklere göre daha fazla olduğunu bildirilmektedir (Thornberg ve Jungert 2014: 106). Benzer bir diğeri çalışmada, öz bildirime dayalı akran zorbalığı ve ahlaki uzaklaşma eğilimi arasındaki ilişki incelenmiştir ve yükselen ahlaki uzaklaşma eğiliminin hem akran etkisiyle hem de bireysel olarak akran zorbalığını uygulamayla ilişkili olduğu görülmüştür (Obermann 2011:140).

Yapılan bir çalışmada, çocukların medyada izledikleri karakterlerle algıladıkları benzerlik arttıkça, karakterlerin ahlaki olmayan davranışlarını daha fazla haklı buldukları, bu karakterlerle daha fazla empati ve özdeşim kurdukları, karakterleri daha az suçladıkları bulgulanmıştır (Tsay ve Krakowiak 2011: 108). İşyerinde çatışma yaşayan ve işinden memnun olmayan kişilerde ahlaki uzaklaşma eğiliminin artması iş arkadaşlarına yönelik zarar verici davranışları daha fazla meşrulaştırmaktadır (Claybourn 2011: 295). Hayvanlara yönelik şiddeti sosyal bir problem olarak görmelerine ve bunun yasal bir yaptırım gerektirdiğini belirtmelerine rağmen, ahlaki uzaklaşma eğilimi yüksek bireyler şiddet gören hayvanların tedavi edilmesine daha ilgisiz yaklaşmışlardır (Vollum vd. 2004: 227). Gezici-Yalçın ve arkadaşları (2016a: 146) ise kadına yönelik şiddetin meşrulaştırılmasında ahlaki uzaklaşmanın rolünü araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça kadına yönelik şiddetin erkek faili ile kurulan özdeşimin arttığı bulgulanmıştır.

Ahlaki uzaklaşma eğilimi yalnızca kişiler arasındaki saldırgan davranışlarla değil, gruplar arasındaki çatışmalarla ve şiddetle de ilişkilidir. Bireylerin içinde buldukları sosyal gruplar, benlik-kavramlarını oluşturan sosyal kimliklerini belirgin hale getirir ve grup üyeleri, olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmak amacıyla iç grup kayırmacılığı yaparlar (Tajfel, Brown ve Turner 1979:969). Dolayısıyla, ahlaki olarak

kabul edilemeyecek bir davranış ait oldukları bir grup ya da bir grup üyesi tarafından gerçekleştirildiğinde bu davranışı meşrulaştırırlar (Bandura 1999). Grup içi kimlikle özdeşim ve ahlaki uzaklaşmanın artması durumunda, ahlaki kurallar ve grup içi normlar arasında duyulan bilişsel rahatsızlık azalır (Festinger 1957; aktaran Leidner vd. 2010: 1116).

Aquino ve diğerleri (2007:391), savaşa yönelik tutumlar ve ahlaki uzaklaşma eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu kapsamda, ahlaki uzaklaşma eğilimi yüksek katılımcıların 11 Eylül saldırısı örneğinde savaşa karşı daha az olumsuz duygular (üzüntü, suçluluk, utanç) bildirdiği görülmüştür. 11 Eylül saldırısı sonrası askeri güç kullanımına yönelik tutumların araştırıldığı bir diğer çalışmada, ahlaki uzaklaşma eğiliminin Irak'a yapılan saldırıları meşrulaştırmada etkili olduğu bulgulanmıştır (McAlister vd. 2006: 152). Aynı çalışmada, erkekler ve Beyazlar sivillere yönelik saldırıları daha fazla meşru bulmuştur. Bu iki çalışmanın ahlaki uzaklaşma eğiliminin gruplar arası şiddet üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Jackson ve Gartner (2010: 245) ise sosyal baskınlık yönelimi ve savaşa yönelik tutumlar arasında ahlaki uzaklaşma eğiliminin aracı rolü olduğunu bildirmektedir. Leidner ve diğerleri (2010: 1125) ise askerler tarafından Irak'ta dört askeri personele işkence yapıldığı bir senaryoda ahlaki uzaklaşma eğiliminin rolünü araştırmıştır. Hikayenin sonunda işkence mağdurları ölmektedir. Katılımcılar faillerin iç grup üyesi (ABD askeri personeli) ve dış grup üyesi (Irak askeri personeli) olduğu koşullara atanmıştır. Araştırma bulgularına göre, grup içi özdeşim ve adaletin yeniden sağlanmasına yönelik tutumlar arasında ahlaki uzaklaşmanın insandışılaştırma ve mağdurların ailelerinin duygularını göz ardı etme mekanizmalarının aracı rolü olduğunu bulgulanmıştır.

Özetle, alanyazında ahlaki uzaklaşma ve ahlak dışı davranışları meşrulaştırma arasındaki ilişkiyi farklı örneklerde gösteren pek çok araştırma yapılmıştır. Erkeklerin kadınlara göre ahlak uzaklaşma eğilimi daha yüksek olmakla birlikte, erkekler etik dışı davranışı daha fazla haklı görmektedir. Ahlaki uzaklaşma ile empati arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bununla birlikte önyargı içerikli nefret suçları bağlamında ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisinin araştırıldığı bir

çalışmaya rastlanmamıştır. Alanyazın bulguları ışığında, ahlaki uzaklaşma eğiliminin Suriyeli mültecilere yönelik nefret suçunu adil bulma, bu suçun failleriyle kurulan özdeşim, ve Suriyeli mağdur duyulan empatiyle ilişkili olacağı düşünülmektedir.

1.3. Göç, Kimlik ve Tehdit Algısı

Göç, tarih boyunca önemli bir sorun olarak görülmüş ve günümüzde de bu algı devam etmektedir. Doğal afetler, savaşlar, ekonomik sorunlar, nüfus dengesizlikleri ve buna karşın devletlerin birbirlerine karşı eylemlerinin bir sonucu olarak göçler meydana gelmektedir. Göçler sonucunda en yaygın görülen problemlerden biri, ev sahibi ülke vatandaşlarının göçmen gruplara karşı düşmanlık ve ayrımcılığa yol açan önyargılar geliştirmesidir. Bu ayrımcılık, hem ev sahibi vatandaşlar hem de göçmen gruplar olumsuz ekonomik, politik ve sosyal sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, göçmenlere yönelik önyargının nedenleri araştırmacıların ilgi odağında yer almaktadır.

Genel olarak dış gruplara ve özellikle göçmen gruplara karşı oluşan önyargıda, korku ve tehdit algısı önemli bir role sahiptir. Stephan ve Stephan (2000) tarafından geliştirilen Bütünleşik Tehdit Kuramı'na göre farklı ırk, etnik köken ve dini inanişaya sahip gruplara karşı önyargının ortaya çıkmasında dört tür tehdit algısından söz edilmektedir. Bunlardan ilki, gerçekçi tehdittir ve içinde bulunulan grubun ekonomik ve politik kaynaklarına, grup üyelerinin fiziksel iyi oluşlarına yönelik tehdit algılanmasıdır. Gerçekçi tehdit, Gerçekçi Çatışma Teorisi'nin (Realistic Conflict Threat) belirttiği gibi kısıtlı kaynakların (örneğin, iş olanakları, eğitim hizmetleri gibi) gruplar arasında yarattığı rekabet nedeniyle (Sherif ve Sherif 1969 aktaran Riek vd. 2006) ya da Tehdit Kuramı'nın belirttiği gibi dış grubun iç grubun refahını tehdit etmesi (örneğin dış grubun bulaşıcı hastalık riski ortaya çıkarması) nedeniyle ortaya çıkabilir (Stephan ve Stephan, 2000). İkinci olarak sembolik tehdit, gruplar arasındaki değerler, inançlar, ahlaki kurallar, gelenekler ve göreneklere yönelik endişeleri içermektedir. Bir başka ifadeyle, grup üyelerinin kendi dünya görüşlerine yönelik algıladıkları tehdittir. Bütünleşik Tehdit Kuramı'na göre üçüncü tür tehdit algısı, gruplararası kaygıdır ve dış grup üyelerinin davranışlarına ilişkin olumsuz beklentileri içerir. İnsanlar gruplar arası

etkileşimlerde kişisel olarak tehdit altında hissederler, çünkü utanma, reddedilme veya dışlanma gibi kendileri için olumsuz sonuçlardan endişe duyarlar. Son tehdit türü, olumsuz kalıpyargılardır ve grup üyelerinin dış gruba karşı geliştirdiği ya da önceden var olan olumsuz beklentileridir. Örneğin, dış grup üyelerinin saldırgan ve güvenilmez oldukları düşünülerek onlarla etkileşime girme ihtimali açısından iç grup üyeleri tehdit altında hissedebilir. Bütünleşik Tehdit Kuramı'na göre, tehdit algısı hem bireysel hem de gruplararası düzeyde olabilir. Gerçekçi ve sembolik tehdit, gruplar arası düzeyde, olumsuz kalıpyargılar ve gruplararası kaygı ise bireysel düzeydeki algılardır. Önyargı içeren nefret suçu türünün iki grup (failin grubu ve mağdurun grubu) arasında gerçekleşen çatışmalardan kaynaklanması nedeniyle, gerçekçi ve sembolik tehdidi içeren gruplararası düzeydeki tehdit algıları ile ilişkili olacağı varsayılmaktadır. Bu çalışmada, kullanılan ölçüm aracı nedeniyle, gerçekçi tehdit ekonomik tehdit olarak sembolik tehdit ise kültürel tehdit olarak adlandırılmıştır.

Bütünleşik Tehdit Kuramı çerçevesinde, ABD'deki Siyahiler ve Beyazlar (Stephan vd. 2002), kadınlar (Stephan vd. 2000), AIDS ve kanser hastaları (Berrenberg vd. 2003) ve göçmenler (Stephan vd. 1998, Stephan vd. 2002) gibi çeşitli gruplara yönelik önyargıyı oluşturan tehdit algıları çalışılmıştır. Ülkeler içerisindeki etnik çeşitlilik arttıkça göçmenlere yönelik tehdit algısı ve olumsuz tutumlar da artmaktadır (Dustman ve Preston 2007). Göçmenler açısından bakıldığında, buldukları ülkelerde bir yandan ekonomik olarak kötü durumda olmaları nedeniyle ulusal refah için tehdit olarak görülürken, bir yandan var olan kültüre entegre olamamaları nedeniyle kolektif kimliğe karşı tehdit olarak algılanmaktadır (Essess vd., 2001: 391). Tehdit algısı, ekonomik ve kültürel kaynaklara yönelen risk algısının artmasıyla daha da belirginleşmektedir (Schlueter ve Scheepers 2010; Weber 2015: 118). Dolayısıyla, göçmen sayısının artmasıyla göçmenlere yönelik iş, barınma ve sosyal yardımların arttığı yönündeki algı göçmenlere yönelik tehdit algısını da arttıracaktır. Bununla birlikte, kültürel değerler ve dil farklılıkları nedeniyle göçmenlerle etkileşimde bulunmak, ev sahibi kültürün vatandaşları için genellikle zordur ve bu da gruplararası kaygıyı bir tehdit unsuru olarak olumsuz yönde etkileyebilir.

Dış gruba yönelik önyargı ve olumsuz tutumlar, gruplar arasındaki farklılıklara yönelik abartılı algı, yüksek korku ve tehdit düzeyleriyle ilişkilidir (Stephan ve Finlay 1999: 735). Kanada’da yapılan bir çalışmada sosyal baskınlık yönelimi ile Suriyelilere yönelik duygular arasındaki ilişkide sembolik ve gerçekçi tehdidin aracı rolü olduğu görülmüştür (Scott ve Safdar 2017: 36). Ekonomik tehdit algısı, ekonomik kaynaklara ve iş bulma konusunda tehdit oluşturan gruplara karşı daha yüksektir ve ülkedeki ekonomik kaynakların azalması ekonomik tehdit algısını arttırmaktadır (Butz ve Yogeewaran 2011: 26). Ekonomik kaynakların kısıtlı olması, bu kaynakların paylaşılmasında algılanan rekabeti arttırmaktadır (Bonacich 1972: 549). Algılanan rekabet de, dış gruba karşı ekonomik tehdit algısını ve şiddeti arttırmaktadır (Olzak 1990: 395).

Benzer şekilde kültürel tehdit algısının artması da kültürel normlara yönelik tehdit algısının artması ile ilişkilidir. Hollanda’da yapılan bir çalışmada, iç grupla özdeşim ve önyargılar arasında Müslümanlara yönelik kültürel tehdit algısının tam aracı rolü olduğunu, gerçekçi tehdit algısının aracı rolünün olmadığı bulgulanmıştır (González vd. 2008: 680). Bu çalışma iç gruptan farklı bir dini inanışa sahip müslümanlara yönelik önyargıda, ekonomik kaynakların değil kültürel değerlerin daha fazla tehdit altında hissedildiğini göstermektedir. İsrail vatandaşlarının Rus göçmenlere yönelik önyargıları üzerine yapılan bir çalışmada ise grup içi özdeşim ve önyargı arasında gerçekçi tehdit algısının düzenleyici rolü olduğunu bulgulanmıştır ve gerçekçi tehdit algısının önyargı üzerindeki etkisinin Bütünleşik Tehdit Modeli’nin önerdiği diğer tehdit türlerine göre daha fazla olduğu bulgulanmıştır (Bizman ve Yinon 2001). Bu sonuçlar, tehdit algısının türünün dış grubun özelliklerine göre farklılıklar göstereceğine işaret etmektedir. Bu çalışmada Suriyeli mağdurun manipüle edilen yaşam koşullarında, geçimini çalışarak sağlaması ve dilenerek sağlaması arasında tehdit algısı türlerinin değişeceğini düşündürmektedir.

Suriyelilere yönelik tehdit algısı ve önyargı arasındaki ilişkiye yönelik alanyazın taramasında kısıtlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Padır (2019: 79), erkeklerin, yaşlıların, daha az eğitilmiş ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin Suriyeli mültecilere yönelik daha fazla düşmanca (xenofobik) tutumlar gösterdiğini ve

Suriyelilere yönelik gerçekçi ve kültürel tehdit algısının Suriyelilere karşı yabancı düşmanlığını arttırdığını göstermektedir. Karaoğlu (2015), sosyal baskınlık yönelimi ve Suriyeli sığınmacılara yönelik önyargıda, gerçekçi tehdit algısının aracı rolünün olduğunu belirtmektedir. Özkeçeci (2017), gerçekçi tehdit algısının Suriyelilere yönelik olumlu duyguları, sembolik tehdit algısının ise Suriyelilerle sosyal mesafeyi negatif yönde etkilediğini belirtmektedir. Üsten (2018), Suriyeli göçmenin erkek olması ve kadın olması durumunda önyargıların farklılaştığını, Suriyeli erkek göçmene yönelik kaygının daha fazla olduğunu bildirmektedir. Bununla birlikte yazar, Suriyeli göçmenin cinsiyetinin, ulusal özdeşim ve sosyal baskınlık yönelimiyle algılanan tehdit ve gruplararası kaygı arasındaki ilişkilerde düzenleyici rolünün olmadığını belirtmektedir.

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yukarıda da belirtildiği gibi göçmenler, gittikleri ülkede önyargı içerikli şiddete yani nefret suçlarına maruz kalmaktadır (Bunar 2007: 171; Iwama 2018: 7; Stacey vd. 2011: 279). 2011 yılından bu yana misafir statüsüyle Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret suçlarına görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerde rastlanmaktadır (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/izmirde-esnaftan-suriyeli-cocuga-dayak-29602676>, 9 Mayıs 2019'da erişildi). Nefret suçuna yönelik algının araştırılması, nefret suçlarının altında yatan sosyal psikolojik süreçlerin ve mekanizmaların anlaşılması açısından önemlidir. Bu nedenle, bu çalışmada, Suriyeli mültecilere yönelik nefret suçu algısının ve bu algıda etkili olacağı düşünülen ahlaki uzaklaşma eğiliminin, Suriyeli mağdurun cinsiyetinin (kadın ve erkek) ve geçim kaynağının (çalışma ve dilenme) etkilerinin araştırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, bağımlı değişkenler nefret suçunu adil bulma, Suriyeli mağdurla özdeşim, failerle özdeşim, Suriyeli mağdurla empati ve Suriyelilere yönelik tehdit algısı olarak belirlenmiştir. Toplumda Suriyelilere yönelik var olan olumsuz tutumların nedenlerini anlamının önyargı içerikli şiddet davranışlarının azalmasında ve gruplar arasında barışın sağlanmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

II. BÖLÜM

2. BİRİNCİ ÇALIŞMA

2.1. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır:

Bireyler, ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça, saldırgan davranışı daha fazla meşrulaştıracaklarından nefret suçunu daha adil algılayacaklardır (Claybourn 2011:295; Gezici Yalçın vd. 2016a:146). Aynı zamanda, faillere kendilerini daha yakın hissedecekler ve Suriyelileri daha fazla tehdit olacak görecektir. Mağdurla ise daha az özdeşim kuracaklar ve daha az empati hissedeceklerdir.

H_{1a}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça nefret suçunu adil bulma artacaktır.

H_{1b}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça mağdurla özdeşim kurma azalacaktır.

H_{1c}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça faillele kurulan özdeşim artacaktır.

H_{1d}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça mağdura duyulan empati azalacaktır.

H_{1e}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça tehdit algısı artacaktır.

Nefret suçuyla ilgili çalışmalar mağdurun özelliklerinin önemine işaret etmektedir (Lyons 2008: 125; Marcus-Newhall vd. 2002: 130). Ayrıca göçmenlere yönelik tutumlarla ilgili yapılan çalışmalarda göçmenlerin cinsiyetin etkisi gösterilmiştir (Cowan ve Khatchadourian 2003:306; Rye vd. 2006:639). Örneğin, göçmenler erkek olduğunda daha toplumda daha fazla kaygı uyandırmaktadır (Üsten 2018:6). Bu nedenle bu çalışmada, mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda nefret suçunun daha adil algılanacağı, mağdurla daha az empati ve özdeşim kurulacağı, nefret suçunun failleriyle

daha fazla özdeşim kurulacağı ve bir grup olarak Suriyelilerin daha fazla tehdit olarak algılanacağı varsayılmaktadır.

H_{2a}: Mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda kadın olması koşuluna göre nefret suçu daha adil bulunacaktır.

H_{2b}: Mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda kadın olması koşuluna göre mağdurla daha az özdeşim kurulacaktır

H_{2c}: Mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda kadın olması koşuluna göre faillele daha fazla özdeşim kurulacaktır.

H_{2d}: Mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda kadın olması koşuluna mağdura karşı daha az empati hissedilecektir.

H_{2e}: Mağdurun cinsiyetinin erkek olması koşulunda kadın olması koşuluna Suriyeliler daha fazla tehdit olarak algılanacaktır.

Mağdurun statüsü nefret suçuna yönelik tutumları etkilemektedir (Lyons 2008: 125; Marcus-Newhall vd. 2002: 130). Mağdurun iç gruba göre daha alt statüde olması kendisine yönelik olumsuz tutumları arttırmaktadır (Marcus-Newhall vd. 2002: 130; Miller 2001:299). Bu nedenle, mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda nefret suçu daha adil algılanacak, mağdurla daha az empati ve özdeşim kurulacak, faillele daha fazla özdeşim kurulacak ve Suriyeliler daha fazla tehdit olarak algılanacaktır.

H_{3a}: Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre nefret suçu daha adil görülecektir.

H_{3b}: Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre mağdurla daha az özdeşim kurulacaktır.

H_{3c}: Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre faillele daha fazla özdeşim kurulacaktır.

H_{3d}: Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre mağdura karşı daha az empati hissedilecektir.

H_{3e}: Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre Suriyeliler daha fazla tehdit olarak algılanacaktır.

Mağdurun cinsiyeti, nefret suçuna yönelik tutumlarda önemlidir. Erkek mağdurlara kadın mağdurlara göre daha fazla olumsuz tutumlar atfedilmektedir (Lyons 2008: 125). Dolayısıyla ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça erkek mağdurlara ve kadın mağdurlara yönelik tutumlar farklılık gösterecektir.

H4: Mağdurun cinsiyeti, ahlaki uzaklaşma eğilimi ile bağımlı değişkenler arasındaki anlamlı ilişkileri farklılaştıracaktır.

Mağdurun statüsü nefret suçuna yönelik tutumlarda önemlidir. Alt statüde bulunan mağdurlara daha fazla olumsuz tutumlar atfedilmektedir (Hirschberger vd. 2005: 250). Bu nedenle mağdurun geçim kaynağının çalışma ve dilenme olması koşullarında ahlaki uzaklaşma eğilimi ile nefret suçuna yönelik tutumlar farklılık gösterecektir.

H5: Mağdurun geçim kaynağının çalışma ve dilenme olması koşullarında ahlaki uzaklaşma eğilimi ile bağımlı değişkenler arasındaki anlamlı ilişkiler farklılık gösterecektir.

Mağdurun geçim kaynağı aynı zamanda statüsü hakkında bilgi vermektedir. Çalışan bir kişi dilenen bir kişiye göre toplumda daha üst bir ekonomik statüde yer almaktadır. İç grup üyeleri, alt statüde yer alan azınlık gruplarına yönelik daha olumsuz tutumlar sergilemektedir (Lyons 2008: 125). Dolayısıyla, mağdurun statüsünün nefret suçunu adil bulmayı etkileyecektir. Aynı zamanda, dış grup üyelerine yönelik olumsuz tutumlar ve empati arasında ters yönlü bir ilişki vardır (Castiglione vd. 2013: 969; Stephan ve Finlay 1999). Bu nedenle, mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma üzerindeki etkisinde mağdurla empatinin aracı rolü olacaktır.

Ahlaki uzaklaşma eğiliminin artması saldırgan davranışın meşru görülmesine yol açmaktadır (McAlister vd. 2006:152; (Nesdale vd. 2005: 633). Dolayısıyla bu çalışmada yükselen ahlaki uzaklaşma eğiliminin nefret suçunun dahil edilmesine neden olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu

adil bulma arasında mağdurla empatinin aracı rolünde ahlaki uzaklaşma eğiliminin karıştırıcı etkisi olacaktır.

H6: Ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisi kontrol edildiğinde, mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin aracı rolü vardır.

Göçmenler buldukları ülkelerde bir yandan ekonomik olarak kötü durumda olmaları nedeniyle ulusal refah için tehdit olarak görülürken, bir yandan var olan kültüre entegre olamamaları nedeniyle kolektif kimliğe karşı tehdit olarak algılanmaktadır (Essess vd. 2001: 391). Dolayısıyla mağdurun geçim kaynağı tehdit algısı üzerinde etkili olacaktır. Öte yandan, tehdit algısı ve empati arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Stephan ve Finlay 1999: 730). Bu nedenle mağdurun geçim kaynağı ve mağdura hissedilen empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolü beklenmektedir.

H7: Mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolü vardır.

Tehdit algısının artması, dış gruba yönelik olumsuz tutumları, önyargıları ve ayrımcılığı arttırmaktadır. Aynı zamanda, alt statüde bulunan dış gruba yönelik olumsuz tutumlar daha fazladır. Bu nedenle, mağdurun geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) ve önyargı içerikli nefret suçununun failleri ile kurulan özdeşimde tehdit algısının düzenleyici rolünün olacağı beklenmektedir.

2.2. Yöntem

2.2.1. Örneklem

Birinci çalışmanın örneklemini Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi'nde eğitim gören 102 üniversite öğrencisi (61 kadın, 41 erkek) oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşı 19-59 arasında değişmekte olup ortalaması

22.18'dir ($SS=4.09$). Katılımcıların 16'sı (%15.5) gelir durumunu düşük, 13'ü (%12.6) düşük-orta, 56'sı (%54.4), 16'sı (%15.5) orta-yüksek, 1'i (%1) yüksek olarak belirtmiştir. 1 kişi ise (%1) gelir durumunu bildirmemiştir. Örneklem grubunda yer alan kişiler en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimi olarak % 45.6 ile metropol % 30.1 ile il, % 17.5 ile ilçe, % 2.9 ile kasaba ve % 2.9'u köy olarak ifade etmiş, katılımcıların % 1'i ise herhangi bir yerleşim birimi belirtmemiştir.

Katılımcılar araştırmanın koşullarına (Suriyeli kadın çalışan, Suriyeli erkek çalışan, Suriyeli kadın dilenen ve Suriyeli erkek dilenen) seçkisiz olarak atanmış olup gruplara dağılım Tablo 2.1'de yer almaktadır.

Tablo 2.1: Araştırma Deseni ve Örneklem

		Manipülasyon Koşulları		
		Mağdurun Geçim Kaynağı		Toplam
		Çalışan	Dilenen	
Mağdurun Cinsiyeti	Kadın	25 (%24.5)	26 (%25.5)	51 (%50)
	Erkek	28 (%27.5)	23 (%27.5)	51 (%50)
Toplam		53 (%51.9)	49 (%48.1)	102

2.2.2. Kullanılan Ölçüm Araçları

Bu çalışmada, veri toplama araçları olarak kullanılan ölçekler ve formların bir örneği çalışma esnasında kullanıldığı şekliyle EK 2'de sunulmuş olup aşağıda ölçüm araçlarına ilişkin bilgiler verilmektedir.

2.2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Çalışmada ilk olarak lisans öğrencilerine kişisel bilgilerinin sorulduğu (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, yerleşim yeri) Demografik Bilgi Formu sunulmuştur.

2.2.2.2. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ)

Katılımcıların ahlaki uzaklaşma eğilimi, Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Çocuklar ile geliştirilen ölçeğin orijinal formu 3'lü Likert tipi puanlama sistemine sahip 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; meşrulaştırma, olumsuz davranışı olumlu etiketleme, olumsuz davranışı kıyaslama, sorumluluğu üstlenmeme, sorumluluğu yayma, sonuçları çarpıtma, insandışılaştırma ve suçu mağdura yükleme şeklindeki sekiz sosyo-bilişsel ahlaki uzaklaşma mekanizmasını kapsayacak şekilde geliştirilmiştir; Buna karşın, ölçek tek faktörlü bir yapı göstermektedir ve bu faktör toplam varyansın %16'sını açıklamaktadır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .82 olarak bulgulanmıştır. Ölçeğin yetişkin örneklerle yapılan çalışmalarda da tek boyutlu yapıyı koruduğu görülmektedir (Detert, Treviño ve Sweitzer 2008:381; Pelton vd. 2004:36).

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Gezici-Yalçın ve arkadaşları (2016b) tarafından gerçekleştirilmiş ve Türkçe formun istatistiksel olarak geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiştir. Söz konusu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulgulanmış ve ölçeğin tek faktörlü yapısını destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Bu çalışmada ise 32 maddeden oluşan form kullanılmış ve 0 (tamamen katılmıyorum) ile 6 (tamamen katılıyorum) arasında değişen 7'li Likert tipi puanlama tercih edilmiştir. Bu çalışmada gerçekleştirilen faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler toplam varyansın %54'ünü açıklamaktadır, Cronbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek ahlaki uzaklaşma eğilimine işaret etmektedir.

2.2.2.3. Manipülasyon – Kişi Algısı Hikaye Yöntemi

Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan Kişi Algısı Hikaye Yöntemine (*Person Perception Vignette Method*) son yıllarda nefret suçuna ilişkin tutumları değerlendiren çalışmalarda da rastlanmaktadır (örn. Rayburn ve ark., 2003; Lyons, 2008). Bireylerin yaşamları, inançları, tutumları ve algıları üzerine yapılan araştırmalarda ölçüm aracı olarak hikayelerin kullanılması önerilmektedir (DPhil ve DPhil 2002).

Farklı özelliklere sahip bir dış grubun varlığı nefret suçunun ortaya çıkmasında yeterlidir (Grattet vd. 1998:289; Levin 1999:8; Sullaway 2004:250; Sun 2006:34). Bu çalışmada ise, araştırmacının amacı doğrultusunda katılımcılar yalnızca Suriyeli

olmasından kaynaklı nefret suçuna maruz kalan Suriyeli bir kişinin hikayesine maruz bırakılmıştır. Hikayelerde mağdurun cinsiyeti (kadın ve erkek) ve geçimini sağlama şekli (çalışma ve dilenme) değişimlenmiştir. Her bir hikaye, sadece bu özellikler açısından farklılık göstermiş diğer tüm özellikler açısından sabit tutulmuştur.

Hikaye 1: “Meryem, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında işten çıktı ve evine gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Meryem’e sataşmaya başladı. “Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz” diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Meryem’i tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.”

Hikaye 2: “Abdullah, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında işten çıktı ve evine gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Abdullah’a sataşmaya başladı. “Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz” diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Abdullah’ı tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.”

Hikaye 3: “Meryem, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında sokakta dilenirken yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Meryem’e sataşmaya başladı. “Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz” diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Meryem’i tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.”

Hikaye 4: “Abdullah, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında sokakta dilenirken yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Abdullah’a sataşmaya başladı. “Mahallemizden defol. Seni bu

mahallede istemiyoruz” diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Abdullah’ı tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.”

2.2.2.4. Manipülasyon Kontrol Soruları

Sunulan hikayenin katılımcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını görmek amacıyla açık uçlu 4 soru hazırlanmıştır. Bunlar: “Meryem/Abdullah’ın başına ne gelmiştir?”, “Bu olayda mağdur kimdir?”, “Bu olayda failler kimlerdir?”, “Meryem Türkiye’ye nereden gelmiştir?” şeklinde ifadelere sahiptir. Bu dört sorunun tamamına doğru yanıt veren katılımcıların verileri analizlere dahil edilirken, en az bir tanesini yanlış yanıtlayan veya boş bırakan katılımcıların (2 kişi) verisi analizlere dahil edilmemiştir.

2.2.2.5. Bağımlı Değişken Ölçümleri

Nefret suçuna yönelik tutumlar, mağdurun yaşadığı nefret suçunu adil bulma, mağdurla özdeşim kurma, faillerle özdeşim kurma ve mağdurla empati kurma üzerinden elde edilmiştir. Bu yöndeki sorular, Gezici Yalçın ve arkadaşlarının (2016a) çalışmasından alınarak bu araştırmada kullanılan hikayeye uyarlanmıştır. 11li Likert tipinde (0 =Hiç; 10 = Çok fazla) 12 madde ile ölçülmüştür.

Adil Bulma: Mağdurun yaşadığı nefret suçunu adil bulma dört madde ile ölçülmüş olup maddeler sırasıyla; “Bu olayda Meryem’in/Abdullah’ın başına geleni ne kadar adil buluyorsunuz?”, “Bu olayda Meryem’in/Abdullah’ın başına geleni ne kadar haksız buluyorsunuz?”, “Bu olaya bakan bir hakim olsaydınız, faillere ne kadar ceza verirdiniz?” ve “Bu olayda faillere ne kadar hak veriyorsunuz?” şeklindedir. Faktör analizi bulguları neticesinde iki madde (2. ve 3. Madde) ters kodlanmıştır. Tüm maddeler, toplam varyansın %54’ünü açıklamaktadır. Güvenirlilik analizi sonuçlarına göre Cronbach Alfa katsayısı .68’dir; bu katsayı istatistiksel olarak kabul edilebilir düzeydedir.

Mağdur ile Özdeşim: İki maddeyle ölçülmüş olup, maddeler sırasıyla “Bu olayda Meryem/Abdullah ile kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?”, ve “Bu olayda Abdullah ile kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindedir. İki madde toplam varyansın %87’sini açıklamaktadır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır.

Faillerle Özdeşim: İki maddeyle ölçülen faillele özdeşimin maddeleri sırasıyla “Bu olayda faillele kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?” ve “Bu olayda faillele kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindedir. İki madde toplam varyansın %87’sini açıklamaktadır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

Mağdurla Empati: Bu değişken dört madde ile ölçülmüştür. Maddeler sırasıyla, “Bu olayda Meryem’in/Abdullah’ın duygularını ne derece hissetmektesiniz?”, “Bu olayda Meryem’in/Abdullah’ın durumuna ne derece üzüldünüz?”, “Bu olayda faillelerin durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?” ve “Bu olayda Meryem’in / Abdullah’ın durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?” şeklindedir. Faktör analizi sonucunda, ters kodlanan 3. Madde faktör yükünün düşük olması nedeniyle (.28) analizlerden çıkarılmıştır. Üç madde toplam varyansın %69’unu açıklarken, Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .78’dir.

Tehdit Algısı: Araştırmacılar tarafından Suriyelilerin ne kadar tehdit olarak algılandıklarını değerlendirmek amacıyla, internet ortamında yer alan haberlerden yararlanılarak hazırlanmıştır. 12 maddeden oluşan ölçüm aracı, 7’li Likert tipi (0: Hiç katılmıyorum; 6: Tamamen Katılıyorum) derecelere sahiptir. Maddeler, hikayelerde geçen mağdurdan bağımsız olarak katılımcıların Suriyeliler hakkındaki genel tehdit algısını ölçmektedir. Maddelere örnek olarak, “Suriyeliler, pek çok bulaşıcı hastalık riskini arttırmaktadır.” “Suriyeliler ulusal güvenlik için tehdit oluşturmaktadırlar.”, “Suriyeliler, Türk vatandaşlarının üzerindeki vergi yükünü arttırmaktadır.” verilebilir. Alınan yüksek puanlar, artan tehdit algısına işaret etmektedir. Faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler toplam varyansın % 71.8’ini açıklamaktadır. Cronbach Alfa iç

tutarlık güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuş olup bu değer istatistiksel olarak tatmin edici düzeydedir.

2.2.3. İşlem

Araştırmaya başlamadan önce Bolu Abant Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan uygulama için etik onay alınmıştır. Daha sonra uygulamaya geçmiştir. Uygulama öncesinde araştırmanın kimler tarafından ne amaçla yürütüldüğü, araştırmaya katılımın gönüllülük esaslarına dayandığı, araştırmanın herhangi bir aşamasında hiçbir açıklama yapmaksızın araştırmayı yarıda bırakabilecekleri bilgisi katılımcılara verilmiştir. Bilgilendirilmiş Onam Formu ile araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi lisans öğrencileri bu çalışmada yer almıştır. İlk olarak, katılımcılara Demografik Bilgi Formu ve ön ölçüm olarak Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği verilmiştir. Ardından katılımcılara üç kişi tarafından takip edilen ve nefret suçuna maruz kalan Suriyeli bir kişinin hikayesi sunulmuştur. Hikayede yer alan Suriyelinin cinsiyeti (kadın ve erkek) ve geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) çalışma öncesinde manipüle edilmiş ve mağdurun karakteristik özelliklerine göre oluşturulan bu dört hikaye ile diğer formlar katılımcılara sınıf ortamında seçkisiz bir şekilde sunulmuştur. Bu nedenle, bu çalışmada gruplar arası desen uygulanmıştır. Bireysel olarak hikayeleri okuyan katılımcılara ardından Manipülasyon Kontrol Listesi'nde yer alan sorular yöneltilmiş ve bütün sorulara doğru yanıt veren katılımcılar analizlere dahil edilmiştir (2 kişi analizlerden çıkarılmıştır). Daha sonra, bağımlı değişken ölçümlerini içeren sorular (adil bulma, mağdurla ve faillele özdeşim, mağdurla empati, tehdit algısı) sunulmuştur. Son olarak, çalışmayı tamamlayan katılımcılara teşekkür edilerek veri toplama süreci tamamlanmıştır. Uygulama sınıf ortamında gruplar halinde yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Katılımcılar anketleri bireysel olarak doldurmuş ve araştırmacıya teslim etmiştir.

2.3. Bulgular

Bu çalışmada mağdurun özellikleri (cinsiyet: kadın, erkek ve geçim kaynağı: çalışma, dilenme) bağımsız değişkenler olarak, nefret suçunu adil bulma, mağdurla

özdeşim, faillerle özdeşim, mağdurla empati ve tehdit algısı bağımlı değişkenler olarak ele alınmıştır. Ahlaki uzaklaşma eğilimi ise kovaryant değişken olarak analizlere dahil edilmiştir. Bu bölümde ilk olarak, 2 (mağdurun cinsiyeti: kadın, erkek) X 2 (geçim kaynağı: çalışma, dilenme) MANCOVA analizleri sonucunda elde edilen gruplararası karşılaştırma bulgularına yer verilecektir. Ardından, koşullara göre bağımsız ve bağımlı değişkenlerin ilişkisini gösteren korelasyon analizi sonuçları aktarılacaktır. Son olarak ise aracılık ve düzenleyicilik analizlerinin bulgularına yer verilecektir.

2.3.1. Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar

Ahlaki uzaklaşma eğiliminin kontrol edildiği 2 (cinsiyet) X 2 (geçim kaynağı) faktöriyel desene uygun çok yönlü varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Katılımcıların gruplara dağılımının denk olmaması nedeniyle ilk olarak bağımlı değişkenlerden mağdurla özdeşim ve faillerle özdeşimin ele alındığı çok yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bulgular, Tablo 2.2’de sunulmuştur.

Analiz sonucunda, ahlaki uzaklaşmanın bağımlı değişkenler üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (Wilks' $\lambda = .96$, $F_{(2-96)}=3.26$, $p=.04$, $\eta^2 = .04$). Ahlaki uzaklaşma eğiliminin mağdurla özdeşim üzerindeki etkisi anlamlı değilken [$F_{(1-97)}=.16$, $p=.69$, $\eta^2=.00$], faillerle özdeşim açısından gruplar arasındaki fark anlamlıdır [$F_{(1-97)}=6.40$, $p=.01$, $\eta^2=.06$]. Katılımcıların ahlaki uzaklaşma puanı arttıkça faillerle daha fazla özdeşim kurduğu görülmüştür.

Tablo 2.2: Mağdurla Özdeşim ve Failerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	Kısmi η^2
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi						
Mağdurla Özdeşim	1.65	1	1.69	.17	.69	.00
Faillerle Özdeşim	12.51	1	12.52	6.40	.01	.06
Mağdurun Cinsiyeti						
Mağdurla Özdeşim	.14	1	.14	.01	.91	.00
Faillerle Özdeşim	1.63	1	1.63	.83	.36	.01
Mağdurun Geçim Kaynağı						
Mağdurla Özdeşim	48.73	1	48.73	4.79	.03	.05
Faillerle Özdeşim	2.88	1	2.88	1.47	.29	.02
Mağdurun Cinsiyeti X Geçim Kaynağı						
Mağdurla Özdeşim	.06	1	.06	.01	.94	.00
Faillerle Özdeşim	.37	1	.37	.19	.66	.00

Mağdurun cinsiyetinin temel etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-96)}=.42$, $p=.66$, $\eta^2 = .01$). Buna karşın, mağdurun geçim kaynağının temel etkisi anlamlıdır (Wilks' $\lambda = .94$, $F_{(2-96)}=3.13$, $p=.04$, $\eta^2 = .06$). Tablo 2.2.'den incelendiğinde, mağdurun geçim kaynağının mağdurla özdeşim açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılığa yol açtığı görülmektedir [$F_{(1-97)}=4.79$, $p=.03$, $\eta^2=.05$]. Katılımcılar, mağdur geçimini çalışarak sağladığında ($\bar{X}=4.29$, $SS=.44$), dilenerek sağlaması durumuna göre ($\bar{X}=2.90$, $SS=.46$) mağdurla daha fazla özdeşim kurmuştur. Mağdurun özelliklerine göre mağdurla özdeşim ve failerle özdeşim puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2.3.'de yer almaktadır. Mağdurun geçim kaynağının failer ile özdeşim kurma üzerindeki etkisi ise anlamlı değildir [$F_{(1-97)}=1.47$, $p=.23$, $\eta^2=.02$]. Buna ek olarak, mağdurun cinsiyeti ile geçim kaynağının etkileşim etkisinin (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-96)}=.99$, $p=.24$, $\eta^2 = .00$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 2.3: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanlarının Mağdurun Özelliklerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Mağdurla Özdeşim		Faillerle Özdeşim	
	X	SS	X	SS
Mağdurun Cinsiyeti				
Kadın	3.55	.45	.60	.20
Erkek	3.63	.45	.85	.20
Mağdurun Geçim Kaynağı				
Çalışma	4.29	.44	.56	.19
Dilenme	2.90	.46	.89	.20

2.3.2. Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunu adil bulma, bu suçun mağduruna hissedilen empati ve Suriyelilere yönelik tehdit algısı üzerinde ahlaki uzaklaşma eğiliminin kontrol edildiği 2 (cinsiyet) X 2 (geçim kaynağı) faktöriyel desene uygun çok yönlü varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Bulgular Tablo 2.4'te sunulmuştur.

Tablo 2.4: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	Kısmi η^2
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi						
Adil Bulma	.35	1	.35	.42	.52	.00
Mağdurla Empati	3.49	1	3.49	.78	.38	.01
Tehdit Algısı	4.04	1	4.04	3.22	.08	.03
Mağdurun Cinsiyeti						
Adil Bulma	.42	1	.42	.51	.48	.01
Mağdurla Empati	.03	1	.03	.01	.93	.00
Tehdit Algısı	.02	1	.02	.01	.93	.00
Mağdurun Geçim Kaynağı						
Adil Bulma	7.30	1	7.30	8.76	.00	.08
Mağdurla Empati	27.94	1	27.94	6.23	.01	.06
Tehdit Algısı	.45	1	.45	.36	.54	.00
Mağdurun Cinsiyeti X Geçim Kaynağı						
Adil Bulma	.02	1	.02	.02	.88	.00
Mağdurla Empati	.10	1	.10	.02	.88	.00
Tehdit Algısı	4.62	1	4.62	3.71	.06	.04

Analiz sonuçlarına göre ahlaki uzaklaşma eğilimi (Wilks' $\lambda = .97$, $F_{(3-95)} = 1.14$, $p = .34$, $\eta^2 = .04$) ve mağdurun cinsiyeti (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(3-95)} = .18$, $p = .91$, $\eta^2 = .01$)

açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte, mağdurun geçim kaynağının temel etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (Wilks' $\lambda = .90$, $F_{(3-95)} = 3.85$, $p=.01$, $\eta^2 = .11$). Bu farklılığın hangi bağımlı değişkenler açısından kaynaklandığına bakıldığında, adil bulma [$F_{(1-97)}=8.76$, $p=.00$, $\eta^2=.08$] ve mağdurla empati [$F_{(1-97)} = 6.22$, $p=.01$, $\eta^2=.08$] gruplar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Adil bulma ortalamaları incelendiğinde katılımcılar mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda ($\bar{X}=3.34$, $SS=1.06$) çalışma olması koşuluna ($\bar{X}=2.81$, $SS=.72$) göre Suriyeli sığınmacının maruz kaldığı nefret suçunu daha adil bulmuştur. Mağdurla empati ortalamaları incelendiğinde ise katılımcılar mağdurun geçim kaynağının çalışma olması koşulunda ($\bar{X}=7.70$, $SS=1.66$), dilenme koşuluna göre ($\bar{X}=6.65$, $SS=2.48$) Suriyeli mağdurla daha fazla empati kurmuştur. Mağdurun geçim kaynağının tehdit algısı [$F_{(1-97)}=.37$, $p=.55$, $\eta^2=.00$] üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir.

Mağdurun cinsiyeti ve geçim kaynağının adil bulma, mağdurla empati ve tehdit algısı üzerindeki etkileşim etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı değildir (Wilks' $\lambda = .96$, $F_{(3-95)} = 1.48$, $p=.23$, $\eta^2 = .05$); ancak Tablo 2.4. incelendiğinde mağdurun cinsiyeti ve geçim kaynağının tehdit algısı üzerinde marjinal bir etkisi olduğu görülmektedir ($F_{(3-95)} = 1.48$; $p=.057$, $\eta^2 = .04$). Bir diğer marjinal bulgunun ise ahlaki uzaklaşma eğiliminin tehdit algısı üzerindeki etkisi olduğu dikkat çekmektedir ($F_{(1-97)} = 3.22$, $p=.076$, $\eta^2 = .03$).

Tablo 2.5: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanlarının Mağdurun Özelliklerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Adil Bulma		Mağdurla Empati		Tehdit Algısı	
	X	SS	X	SS	X	SS
Mağdurun Cinsiyeti						
Kadın	3.02	.90	7.16	2.09	2.05	1.14
Erkek	3.11	.98	7.23	2.23	2.04	1.14
Mağdurun Geçim Kaynağı						
Çalışma	2.81	.72	7.70	1.66	1.98	1.01
Dilenme	3.34	1.06	6.65	2.48	2.11	1.26

2.3.3. Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırmada yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler Tablo 2.6'da sunulmuştur. Mağdurun karakteristik özelliklerine göre dört ayrı koşul için korelasyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, mağdurun Suriyeli kadın olduğu koşulda nefret suçunu adil bulma ile mağdurla özdeşim ($r=.39$, $p<.01$) orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir. Katılımcıların işlenen nefret suçunun failleri ile kurdukları özdeşim arttıkça Suriyeli kadın mağdurun uğradığı nefret suçunu daha adil buldukları görülmüştür. Aynı zamanda, mağdurla özdeşimle mağdurla empati arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($r=.57$, $p<.01$). Suriyeli kadın mağdurla kurulan özdeşim arttıkça kendisine duyulan empati de artmaktadır. Bununla birlikte, Suriyelilere yönelik tehdit algısının adil bulma ($r=.47$, $p<.01$) ve faillerle özdeşim ($r=.36$, $p<.01$) ile pozitif yönde, mağdurla özdeşim ile ($r=-.30$, $p<.05$) negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Suriyelilere yönelik tehdit algısı arttıkça Suriyeli kadın mağdurun uğradığı nefret suçu daha adil bulunmuş, bu suçun failleriyle daha fazla özdeşim kurulmuş ve Suriyeli kadın mağdura karşı daha az empati duyulmuştur.

Suriyeli mağdurun erkek olduğu koşulda, ahlaki uzaklaşma eğilimi ile faillerle özdeşim ($r=.30$, $p<.05$) ve tehdit algısı ($r=.39$, $p<.01$) arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır. Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça, Suriyelilere yönelik tehdit algısı ve nefret suçunun failleri ile kurulan özdeşim artmaktadır. Nefret suçunu adil bulma ile mağdurla özdeşim ($r=-.43$, $p<.01$) ve mağdurla empati ($r=-.46$, $p<.01$) orta düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki göstermiştir. Suriyeli erkek mağdurla özdeşim ve empati arttıkça maruz kaldığı nefret suçunu adil bulma azalmaktadır. Mağdurla özdeşim ile mağdurla empati arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r=.43$, $p<.01$). Son olarak, faillerle özdeşim ve tehdit algısı arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.63$, $p<.001$). Suriyelilere yönelik tehdit algısı arttıkça nefret suçunun failleriyle özdeşim de artmaktadır.

Korelasyon analizi bulgularına göre, Suriyeli mağdurun geçimini çalışarak sağlaması koşulunda, mağdur ile özdeşim ve mağdur ile empati arasında ($r=.47$, $p<.01$),

tehdit algısı ve failler ile özdeşim arasında ($r=.41$, $p<.01$) orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Çalışan mağdura duyulan empati arttıkça kurulan özdeşim de artmakta, Suriyelilere yönelik tehdit algısı arttıkça faillerle kurulan özdeşim de artmaktadır. Suriyeli mağdurun geçimini dilenerek sağlaması koşulunda ise, ahlaki uzaklaşma eğilimi ile tehdit algısı ($r=.47$, $p<.01$) ve faillerle özdeşim ($r=.43$, $p<.01$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Suriyeli dilenen mağdurun maruz kaldığı nefret suçunu adil bulma ile mağdur ile özdeşim ($r=-.39$, $p<.05$), faillerle özdeşim ($r=.30$, $p<.01$), mağdur ile empati ($r=-.43$, $p<.01$) ve tehdit algısı ($r=.40$, $p<.01$) arasında orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çalışan koşulunda olduğu gibi dilenen koşulunda da mağdur ile özdeşim ve empati arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.49$, $p<.01$). Faillerle özdeşim ile mağdurla empati ($r=-.30$, $p<.05$) ve tehdit algısı ($r=.53$, $p<.001$) arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Son olarak, tehdit algısı ile mağdurla empati arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=-.39$, $p<.01$).

Tablo 2.6: Mağdurun Özelliklerine Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	1	2	3	4	5	6
Cinsiyet: Kadın						
1. Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	1	-.02	-.01	.02	-.00	-.01
2. Adil Bulma		1	-.25	.39**	-.27	.47**
3. Mağdurla Özdeşim			1	.02	.57**	-.18
4. Faillerle Özdeşim				1	-.16	.36**
5. Mağdurla Empati					1	-.30*
6. Tehdit Algısı						1
Cinsiyet: Erkek						
1. Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	1	.15	-.07	.30*	-.18	.39**
2. Adil Bulma		1	.43**	.09	-.46**	-.19
3. Mağdurla Özdeşim			1	-.03	.43**	.08
4. Faillerle Özdeşim				1	-.03	.62***
5. Mağdurla Empati					1	-.16
6. Tehdit Algısı						1
Geçim Kaynağı: Çalışma						
1. Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	1	.05	-.08	.00	.02	-.13
2. Adil Bulma		1	-.20	.02	-.11	.18
3. Mağdurla Özdeşim			1	.11	.47**	.12
4. Faillerle Özdeşim				1	-.14	.41**
5. Mağdurla Empati					1	.08
6. Tehdit Algısı						1
Geçim Kaynağı: Dilenme						
1. Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	1	.15	.01	.43**	-.18	.47**
2. Adil Bulma		1	.39**	.30*	-.43**	.40*
3. Mağdurla Özdeşim			1	-.08	.49***	-.19
4. Faillerle Özdeşim				1	-.31*	.53***
5. Mağdurla Empati					1	-.39**
6. Tehdit Algısı						1

.05; ** $p<.01$; *** $p<.001$

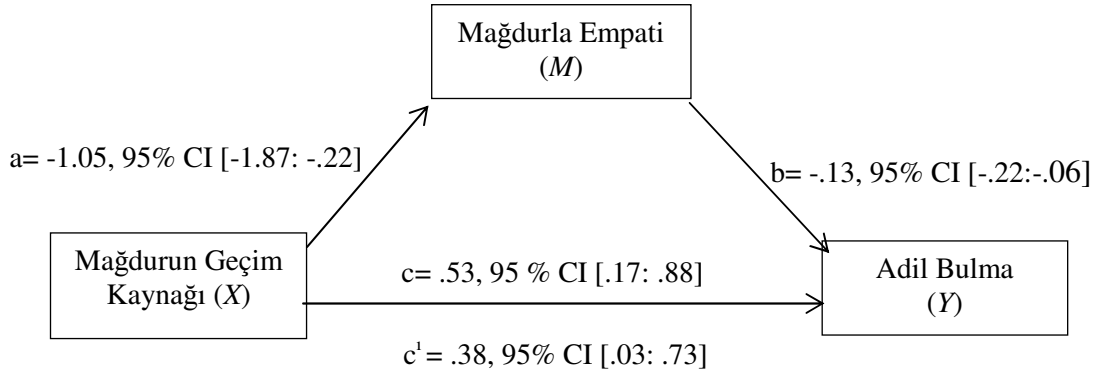
2.3.4. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizlerin Sonuçları

Araştırma kapsamında ilk olarak, değişkenlerden mağdurla empatinin mağdurun geçim kaynağı ve Suriyeli sığınmacının maruz kaldığı nefret suçunu adil bulma arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediği test edilmiştir. Aracılık analizinde ahlaki uzaklaşma eğiliminin karıştırıcı etkisi kontrol edilmiştir. Sonuçlara göre, mağdurun geçim kaynağı nefret suçunu adil bulmayı doğrudan yordamaktadır [$F_{(2,99)}= 4.48$, $p=.01$, $R^2=.08$; $b=.53$, $SH=.17$, $t=2.94$, $p=.00$, $CI [.17, .88]$. Aynı zamanda, mağdurun geçim kaynağının adil bulma üzerindeki dolaylı etkisi de anlamlıdır [$F_{(3,98)}= 6.99$, $p=.00$, $R^2=.18$; $b=.38$, $SH=.18$, $t=2.18$, $p=.03$, $CI [.03, .73]$. Bu durum, mağdurla empatinin mağdurun geçim kaynağı (dilenme) ve Suriyeli sığınmacının maruz kaldığı nefret suçunu adil bulma arasında kısmi aracı etkiye sahip bir değişken olduğunu göstermektedir. Açıklanan toplam varyans mağdurla empati değişkeninin dahil olmasıyla %8'dan %18'e çıkmıştır. Analize ilişkin değerler Tablo 2.7'de ve Şekil 2.1'de sunulmuştur.

Tablo 2.7: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Nefret Suçunu Adil Bulma Arasında Mağdurla Empatinin Aracı Rolü

	<i>B</i>	<i>b</i>	<i>SH</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>%95 CI</i>	
						<i>Alt S.</i>	<i>Üst S.</i>
Aracı Değişkenin Olmadığı Model							
Sabit		2.67	.26	10.10	.00	2.14	3.19
Mağdurun Geçim Kaynağı → Adil Bulma (c)	.53	.53	.18	2.94	.00	.17	.88
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi (covariate)	.14	.08	.13	.59	.56	-.19	.35
		$R^2(y,x) =$.08				
Aracı Değişkenin Yer Aldığı Model							
<i>Mağdurla Empati Bağımlı Değişken</i>							
Mağdurun Geçim Kaynağı → Mağdurla Empati (a)	-.49	-1.05	.42	-2.52	.01	-1.87	-.22
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi (covariate)	-.09	-.28	.31	-.88	.38	-.90	.31
		$R^2(x,m) =$.07				
<i>Adil Bulma Bağımlı Değişken</i>							
Mağdurla Empati → Adil Bulma (b)	-.44	-.13	.04	-3.33	.00	-.22	-.06
Mağdurun Geçim Kaynağı → Adil Bulma (c')	.31	.38	.18	2.18	.03	.03	.73
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi (covariate)	.10	.04	.13	.32	.75	-.22	.30
Dolaylı Etki (a x b)		.14	.07			.02	.31
		$R^2(y,m,x) =$.18				

Not: x: bağımlı değişken, y bağımlı değişken, m, aracı değişken

Şekil 2.1: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Nefret Suçunu Adil Bulma Arasında Mağdurla Empatinin Aracı Rolü

“Dilenme” koşulunda, mağdurla empati ile tehdit algısı arasında negatif korelasyon varken bu ilişki “Çalışma” koşulunda bulunamamıştır. Bu ilişkinin doğasını açıklamak amacıyla mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolü incelenmiştir. Bulgular incelendiğinde mağdurla empati üzerinde mağdurun geçim kaynağı ve tehdit algısının anlamlı bir ortak etkiye sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2.8). Bu bulguya göre mağdurun geçim kaynağının mağdurla empati üzerindeki etkisinde tehdit algısının düzenleyici rolü bulunmaktadır.

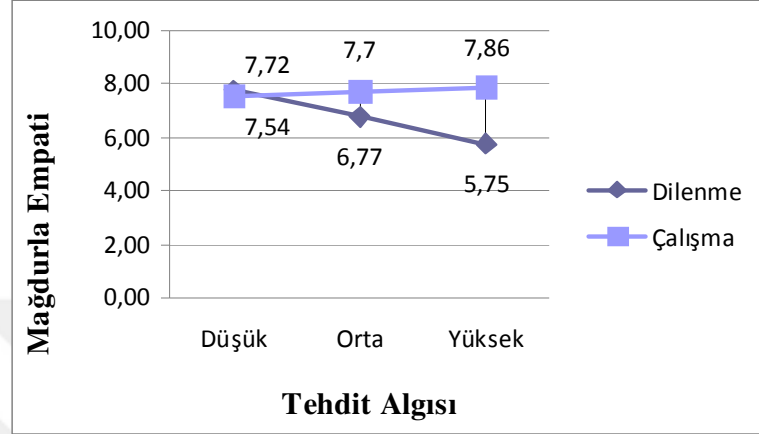
Tablo 2.8: Mağdurun Geçim Kaynağı ve Tehdit Algısının Etkileşimi

Model Değişkenleri	b	SH	t	p	%95 CI		ΔR^2	R^2
					Alt S.	Üst S.		
Yordayıcı Değişkenler								
(sabit)	7.13	.58	12.34	.00	5.98	8.27		
Temel Etkiler								
Mağdurun Geçim Kaynağı	-.10	.40	-2.50	.01	-1.79	-.20		
Tehdit algısı	-.31	.18	-1.72	.09	-.68	.05		
İki Yönlü Değişimler								
Mağdurun Geçim Kaynağı * Tehdit								
Algısı	.92	.37	2.45	.02	.17	1.66		
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	.06	.32	.18	.86	-.58	.69		
Model							.40	.16

Not: Yordanan Değişken: Mağdurla Empati

Analiz sonucuna göre, geçim kaynağı ve tehdit algısı mağdurla empatinin %16'sını açıklamaktadır [$F_{(4,97)} = 4.59, p = .00, R^2 = .16$]. Ahlaki uzaklaşmanın karıştırıcı etkisi (confounding effect) kontrol edildiğinde, tehdit algısının yüksek olduğu durumda $\beta_{X \rightarrow Y} / (W = 1.21) = 2.10, SH = .60, t = 3.48, p = .00, \%CI [.91, 3.30]$ ve ortalama olduğu durumda $\beta_{X \rightarrow Y} / (W = -.08) = .92, SH = .40, t = 2.30, p = .02, \%CI [.13, 1.72]$ koşullar

arasında anlamlı farklar varken, tehdit algısının düşük olduğu durumda $F_{X \rightarrow Y} / (W = -1.29) = -0.19$, $SH = 0.62$, $t = -0.29$, $p = 0.77$, %CI [-1.43, 1.06] koşullar arası farklar anlamlı değildir. Sonuçlar Grafik 2.1’de sunulmuştur.

Grafik 2.1: Düşük, Orta ve Yüksek Tehdit Algısı Düzeyinde Mağdurun Geçim Kaynağının Mağdurla Empati Üzerindeki Koşullu Etkileri

Bulgular incelendiğinde, yüksek ve orta düzey tehdit algısına sahip katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı mağdurla empati kurma davranışını anlamlı olarak etkilerken, düşük tehdit algısına sahip katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı mağdurla empati kurmayı anlamlı olarak etkilememektedir.

2.4. Tartışma

Bu çalışmada, ahlaki uzaklaşma eğilimi, Suriyeli mağdurun cinsiyeti ve geçim kaynağının Suriyeli mağdurun maruz kaldığı nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Nefret suçuna yönelik tutumlar ise mağdurun yaşadığı nefret suçunu adil bulma, mağdurla ve failerle özdeşim ile mağdurla empati ve Suriyelilere yönelik tehdit algısı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları ise üç ayrı başlık altında tartışılmıştır.

2.4.1. Koşullara Göre Gruplar Arasındaki Farklılıkların Tartışılması

Analiz sonucunda “Ahlaki uzaklaşma eğiliminin faillerle özdeşim kurma üzerinde anlamlı etkisi vardır.” şeklindeki hipotezinin desteklendiği görülmektedir. Ahlaki uzaklaşma eğiliminin Suriyeli mağdura karşı işlenen nefret suçunun failleriyle kurulan özdeşimi arttırdığı bulgulanmıştır. Bandura’ya göre (1996), ahlaki uzaklaşma eğilimi bireylerin kendilerine ait normlardan ve etik kurallardan uzaklaşarak onay vermeyecekleri davranışları ve durumları meşru görmelerini ve haklı bulmalarını sağlayan bir mekanizmadır. Suç davranışları da diğer saldırgan davranışlar gibi toplum tarafından kabul edilmeyen, adil bulunmayan, yasalar çerçevesinde cezalandırılması gerektiği düşünülen ahlak dışı davranışlardır.

Bu araştırma kapsamında katılımcılara mağdurun Suriyeli olduğu bilgisi verildiğinde, kendilerini mağdur yerine faille yakın hissettikleri, faille ortak yanlarının olduğunu belirttikleri görülmüştür. Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça, önyargı temelli bir suç eylemi karşısında bireyler faille haklı bulduklarını ifade etmiştir. Bu bulgu, hem Suriyelilere yönelik toplum tarafından hissedilen rahatsızlığı göstermesi açısından hem de ahlaki uzaklaşma eğiliminin önyargı içerikli şiddetin faille haklı bulmada oynadığı rolü göstermesi açısından öneme sahiptir. Nefret suçlarının faille yalnızca o eylemi gerçekleştirenler değildir; kişinin kendini ait hissettiği grubun diğer üyeleri de potansiyel bir nefret suçunun faili olabilir. Ahlaki uzaklaşma eğiliminin Suriyelilere yönelik nefret suçunun failleriyle kurulan özdeşim üzerindeki etkisi, nefret suçunun faillerinin de ahlaki uzaklaşma eğiliminin yüksek olduğuna işaret etmesi bakımından alanyazında bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Ahlaki uzaklaşma eğiliminin diğer bağımlı değişkenler (nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati, mağdurla özdeşim, Suriyelilere yönelik tehdit algısı) üzerindeki etkisinin anlamlı olmamasının nedeninin örneklem sayısının (N=102) kısıtlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle, aynı hipotezler ikinci çalışmada örneklem sayısı artırılarak yeniden test edilecektir.

Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyetinin (kadın ve erkek) nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati, mağdurla ve faillerle özdeşim ve Suriyelilere yönelik tehdit algısı üzerinde etkili olmadığı da görülmektedir. Nefret suçuna yönelik çalışmalarda azınlık gruplara dahil olan erkek katılımcılara karşı ayrımcılığın daha fazla olduğu bildirilse de (Lyons 2008: 125; Cowan ve Katchadourian 2003: 306), Sosyal Kimlik Kuramı gruplararası ayrımcılıkta iç grup ve dış grup algısına vurgu yapmaktadır (Tajfel, 1982; Tajfel ve Wilkes 1962; Turner vd., 1979:190). İç grupla özdeşim arttıkça dış grup ayrımcılığı da artmaktadır. Dolayısıyla mağdurun cinsiyeti ve katılımcının cinsiyetinin farklı olduğu koşulda dış gruba yönelik olumsuz tutumlar artacaktır. Bu nedenle, Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati, mağdurla ve faillerle özdeşim ile tehdit algısı üzerinde mağdurun cinsiyetinin etkisi görülememiştir.

Analiz sonuçlarına göre, araştırmanın üçüncü hipotezinin (mağdurun geçim kaynağının nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati ve mağdurla özdeşim ve tehdit algısı üzerinde anlamlı etkisi vardır) kısmen doğrulandığı görülmektedir. Üniversite öğrencileri, Suriyeli mağdurun geçimini dilenerek sağlaması durumunda uğradığı nefret suçunu daha adil görmüş, dilenen Suriyeli mağdurla daha az özdeşim kurmuş ve daha az empati hissettiğini belirtmiştir. Brewer (2007: 734) dış gruba yönelik nefretin ortaya çıkması için iç grubun değerleri, normları, hedefleri ve sosyal kimliğe yönelik bir tehdidin algılanması gerektiğini belirtmektedir. Üniversite öğrencileri, kendilerinden farklı bir etnik kökene sahip bir kişinin geçimini dilenerek sağlamasını iç gruba yönelik tehdit olarak algılamış olabilir. Öğrenci olmalarına rağmen, aile yaşamlarında, yakın ilişkilerinde ve sosyal çevrelerindeki bireyler geçimlerini çalışarak sağlarken, dilenen bir kişiyi kendilerine daha uzak hissetmiş olabilirler. Ayrıca, dilenen kişinin farklı bir etnik gruptan olması bu grupla ilgili olumsuz kalıpyargılarını aktive etmiş olabilir. Bu nedenle, dilenen nefret suçu mağduru Suriyeli biriyle daha az empati ve özdeşim kurmuş ve yaşadığı mağduriyeti daha adil görmüş olabilirler.

2.4.2. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, mağdurun erkek olduğu koşulda ahlaki uzaklaşma eğilimi ile nefret suçunun failleriyle özdeşim ve tehdit algısı arasında

anlamli iliskiler bulunmaktadir. Ancak Suriyeli magdurun kadim olmasi durumunda bu anlamli iliskilerin olmadigi dikkat cekmektedir. Diğer bagimli değişkenler (nefret suçunu adil bulma, magdurla özdeşim, magdurla empati) açısından bakıldığında, istatistiksel olarak anlamli olmasa da magdurun erkek olmasi koşulunda ahlaki uzaklaşma eğilimi ile olan iliskilerin gücünün arttiğı görölmektedir. Bu bulgular, araştırmanın dördüncü hipotezinin kısmen doğrulandığını göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde, suç ve şiddet davranışlarıyla ilgili çalışmalarda magdurun karakteristik özelliklerinin önemli olduğu görölmektedir (Lyons 2008: 125; Rye vd 2006: 639). Kadınlar, temel cinsiyet rolleri gereği daha kırılğan, hassas, savunmasız ve güçsüz olarak algılanmaktadır (Sakallı-Uğurlu 2018: 309). Erkek cinsiyet rolü ise statü, güç ve dayanıklılık gibi baskın özelliklerle karakterizedir (Thompson ve Pleck 1986: 540). Dolayısıyla, erkeklerin mağduriyeti kadınlara göre daha kabul edilemez olarak düşünölmektedir. Alanyazındaki nefret suçuna yönelik algılarla ilgili kısıtlı sayıdaki çalışmada da erkek mağuriyetinin kadın mağduriyetine göre daha olumsuz karşılandığı bulgulanmıştır (Lyons 2008:125; Rye vd 2006: 639).

Mağdurun geçim kaynağının çalışma ve dilenme olması koşullarında ahlaki uzaklaşma eğilimi ve bagimli değişkenler arasındaki iliskiler farklılaşmaktadır. Suriyeli mağdur geçimini dilenerek sağladığında ahlaki uzaklaşma eğilimi ile nefret suçunun failleriyle özdeşim ve Suriyelilere yönelik tehdit algısı arasında anlamli iliskiler görülürken, bu anlamlılık mağdur geçimini çalışarak sağladığında ortadan kalkmaktadır. Bu sonuç, araştırmanın beşinci hipotezinin kısmen doğrulandığını göstermektedir. Ahlaki uzaklaşma eğilimi yüksek kişiler saldırgan davranışı daha meşru bulmaktadır (Aquino vd 2007:391; Claybourn 2011:295; MacAlister vd 2006:152; Menesini vd 2013: 524; Obermann 2011:140; Vollum vd 2004: 227). Aynı zamanda ahlaki uzaklaşma eğilimi, gruplar arasındaki şiddetle de iliskilidir. Ahlaki olarak doğru bulunmayan bir davranış kişininin ait olduğu grup üyesi tarafından gerçekleştirildiğinde daha adil karşılanmaktadır (Bandura 1996; Festinger 1957; aktaran Leidner vd. 2010: 1116). Daha önde de bahsedildiği üzere, dilenme daha kabul edilemez görölmekte, dilenen kişilerin yaşadığı mağduriyet daha fazla meşrulaştırılmaktadır. Bu nedenle araştırma bulgusunun hem Sosyal Kimlik Kuramı'nın temel varsayımıyla (dış gruba

yönelik olumsuz tutum) hem de Bandura'nın (1996; 2001) ahlaki uzaklaşma yaklaşımıyla uyumlu olduğu düşünülmektedir. Ahlaki uzaklaşma eğiliminin diğer bağımlı değişkenlerle gösterdiği ilişkiler anlamlı olmasa da, mağdur geçimini dilenerek sağladığında ilişkinin gücü artmaktadır. Bu sonucun istatistiksel olarak anlamlı olmamasının nedeninin ise örneklem sayısının korelasyon analizi için yeterli olmamasından kaynaklandığı varsayılmaktadır.

2.4.3. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizinin Sonuçlarının Tartışılması

Bu çalışmanın altıncı hipotezi doğrultusunda yapılan aracılık analizi sonucuna göre, ahlaki uzaklaşma eğilimi kontrol edildiğinde mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin kısmi aracı rolü olduğu bulgulanmıştır. Sosyal Kimlik Kuramı'nın öne sürdüğü iç grup yanlılığı ve dış gruba yönelik olumsuz tutumlar gruplararası ilişkilerde önemlidir (Tajfel, 1982; Tajfel ve Wilkes 1962; Turner, vd., 1979:200). Bu çalışmada, Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunu adil bulma, Suriyeli mağdura karşı yönelen olumsuz tutumların bir işaretiy iken, Suriyeli mağdura yönelik hissedilen empati mağdura karşı olumlu bir yaklaşımdır. Farklı bir etnik kökene sahip olan Suriyeli bir kişinin yaşamını sürdürme ve geçimini sağlama şekli üniversite öğrencilerinin nefret suçuna yönelik algısında değişiklik yaratmıştır. Nitekim, bu mağdurun geçim kaynağı (çalışmak veya dilenmek) kendisine karşı oluşan olumsuz tutumlarda (nefret suçunu adil bulma) etkili görünmektedir. Dış gruba dahil kişiye yönelik tutumlarda mağdurun statüsünün etkisi, hem Sosyal Kimlik Kuramı'nın temel varsayımıyla uyuşmakta, hem de nefret suçuna yönelik araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Lyons 2008:125; Marcus-Newhall vd 2002:130; Miller 2001:299).

Alanyazına göre etnik farklılıklara yönelik tutumlarda empati önemli bir role sahiptir (Nesdale vd 2005:633). Empati ile azınlık gruplara yönelik tutumlar arasında negatif bir ilişki olduğu bildirilmektedir (Castiglionea vd. 2013). Dolayısıyla bu çalışmada, mağdurun statüsüne karşı olumsuz tutumla birlikte mağdura duyulan empatinin azalması yaşanan nefret suçu mağduriyetinin daha adil görülmesine yol açmıştır.

Araştırmanın son hipotezinde test edilen tehdit algısının düzenleyici rolü açısından bakıldığında, ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisi kontrol edildiğinde mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında Suriyelilere yönelik tehdit algısının düzenleyici rolünün olduğu görülmektedir. Tehdit algısı mağdurun geçim kaynağı koşulunu mağdurla empati açısından düzenlemektedir. Tehdit algısının orta ve yüksek düzeyde olduğu durumda Suriyeli nefret suçu mağduru geçimini dilenerek sağladığında çalışarak sağlaması koşuluna göre kendisine karşı az empati hissedilmiştir. Dilenmek hem ahlaki olarak hem de toplumsal normlar açısından onaylanmayan bir davranıştır. Ayrıca dilenme davranışının, bir etnik gruba görünürlük kazandırdığı ve olumsuz dış grup algısını belirginleştirdiği düşünülmektedir. Dış grup algısı belirginleştikçe tehdit algısı artmıştır. Tehdit algısı, ekonomik ve kültürel kaynaklara yönelen risk algısının artmasıyla daha da belirginleşmektedir (Schlueter ve Scheepers 2010; Weber 2015: 118). Dolayısıyla, dilenen Suriyeli mülteci iş, barınma, sosyal yardımlar gibi ekonomik kaynaklara yönelik, aynı zamanda toplumsal normlar, ahlaki değerler gibi kültürel kaynaklara yönelik tehdit olarak algılanmıştır. Aynı zamanda, tehdit algısı ve empati arasında negatif bir ilişki olduğu bildirilmektedir (Stephan ve Finlay 1999:730). Sonuç olarak bu bulgunun alanyazınla uyumlu olduğu düşünülmektedir.

III. BÖLÜM

3. İKİNCİ ÇALIŞMA

3.1. Hipotezler

İlk çalışmada Suriyeli mağdurun cinsiyetinin kendisine yönelik nefret suçuna değerlendirme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmada mağdurun cinsiyeti yerine cinsiyet rolünün etkisi değişimlenmiştir. Buna ek olarak, katılımcıların benimsedikleri cinsiyet rolünün karıştırıcı bir etki ortaya çıkarabileceği düşünülmüş ve bu nedenle katılımcıların cinsiyet rolü bu çalışmaya kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. İlk çalışmada, katılımcıların cinsiyeti açısından dengeli bir dağılım elde edilemediğinden, katılımcıların cinsiyetinin etkisi de bu çalışmada ele alınmıştır. Bunun ötesinde, ilk çalışmada etkisi kontrol altına alınmamış olan Türklerle özdeşim ve dindarlık düzeyi, bağımlı değişkenler üzerinde etkisi incelenen diğer değişkenlerdir.

Sosyal Kimlik Kuramı'ndan yola çıkılarak bireylerin iç grup kimliklenmesinin (Türklerle özdeşim) artmasıyla dış gruba yönelik olumsuz algılarının da artacağı varsayılmış ve bu çalışmaya kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Çünkü, politik söylemlerde sıklıkla rastlanan “din kardeşliği” vurgusu dolayısıyla Suriyelilerin Müslüman olmalarının belirgin hale geldiği, bu sebeple Suriyelilerin iç grup üyesi olarak görüleceği beklentisi doğmuştur.

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H_{1a}: Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre nefret suçunu daha adil bulacaktır.

H_{1b}: Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre mağdurla daha az özdeşim kuracaktır.

H_{1c}: Erkek katılımcılar kadın kadın katılımcılara göre faillerle daha fazla özdeşim kuracaktır.

H_{1d}: Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre mağdura karşı daha az empati hissedecektir.

H_{1e}: Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre Suriyelilere karşı daha fazla ekonomik ve kültürel tehdit algısına sahiptir.

H_{2a}: Katılımcıların benimsedikleri erkeksilik cinsiyet rolü arttıkça nefret suçunu adil bulma artarken, kadınsılık cinsiyet rolü arttıkça nefret suçunu adil bulma azalacaktır.

H_{2b}: Katılımcıların benimsedikleri kadınsılık cinsiyet rolü arttıkça mağdurla kurulan özdeşim artacak, erkeksilik cinsiyet rolü arttıkça mağdurla özdeşim azalacaktır.

H_{2c}: Katılımcıların benimsedikleri erkeksilik cinsiyet rolü arttıkça faillerle özdeşim artacak; kadınsılık cinsiyet rolü arttıkça faillerle kurulan özdeşim azalacaktır.

H_{2d}: Katılımcıların benimsedikleri kadınsılık cinsiyet rolü arttıkça mağdura karşı hissettikleri empati artacak, erkeksilik cinsiyet rolü arttıkça mağdura karşı hissedilen empati azalacaktır.

H_{2e}: Katılımcıların benimsedikleri erkeksilik cinsiyet rolü arttıkça ekonomik ve kültürel tehdit algısı artacak, kadınsılık cinsiyet rolü arttıkça ekonomik ve kültürel tehdit algısı azalacaktır.

H_{3a}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça nefret suçu daha adil bulunacaktır.

H_{3b}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça mağdurla özdeşim azalacaktır.

H_{3c}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça faillerle kurulan özdeşim artacaktır.

H_{3d}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça mağdura karşı hissedilen empati azalacaktır.

H_{3e}: Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça ekonomik ve kültürel tehdit algısı artacaktır.

H_{4a}: Türklerle özdeşim arttıkça nefret suçunu adil bulma artacaktır.

H_{4b}: Türklerle özdeşim arttıkça mağdurla kurulan özdeşim azalacaktır.

H_{4c}: Türklerle özdeşim arttıkça faillele kurulan özdeşim artacaktır.

H_{4d}: Türklerle özdeşim arttıkça mağdura karşı hissedilen empati azalacaktır.

H_{4e}: Türklerle özdeşim arttıkça Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algısı artacaktır.

H_{5a}: Dindarlık düzeyi arttıkça nefret suçunu adil bulma azalacaktır.

H_{5b}: Dindarlık düzeyi arttıkça mağdurla özdeşim artacaktır.

H_{5c}: Dindarlık düzeyi arttıkça faillele kurulan özdeşim azalacaktır.

H_{5d}: Dindarlık düzeyi arttıkça mağdura karşı hissedilen empati artacaktır.

H_{5e}: Dindarlık düzeyi arttıkça Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algısı azalacaktır.

H_{6a}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda anne olması koşuluna göre nefret suçunu adil bulma artacaktır.

H_{6b}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda anne olması koşuluna göre mağdurla kurulan özdeşim azalacaktır.

H_{6c}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda anne olması koşuluna göre faillele kurulan özdeşim artacaktır.

H_{6d}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda anne olması koşuluna göre mağdura karşı hissedilen empati azalacaktır.

H_{6e}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda anne olması koşuluna göre Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algısı artacaktır.

H_{7a}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre nefret suçunu adil bulma artacaktır.

H_{7b}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre mağdurla kurulan özdeşim azalacaktır.

H_{7c}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre faillele kurulan özdeşim artacaktır.

H_{7d}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre mağdura karşı hissedilen empati azalacaktır.

H_{7e}: Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda çalışma olması koşuluna göre Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algısı artacaktır.

H8: Mağdurun cinsiyet rolünün anne olması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır.

H9: Mağdurun cinsiyet rolünün baba olması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır.

H10: Mağdurun geçimini çalışarak sağlaması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır.

H11: Mağdurun geçimini dilenerek sağlaması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır.

H12: Mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin aracı rolü vardır.

H13: Kadınlarda, mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolü vardır.

H14: Erkeklerde, mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolü vardır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örneklem

İkinci çalışmanın örneklemini, Ankara 'da farklı üniversitelerde (Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi,

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ufuk Üniversitesi) eğitim gören 250 (147 kadın, 103 erkek) lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ve 42 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 20.33'tür ($SS= 2.35$). Kadınların yaş ortalaması 19.99 ($SS=1.74$), erkeklerin yaş ortalaması ise 20.82'dir ($SS=2.96$). Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1: İkinci Çalışmanın Örnekleme Ait Demografik Bilgiler

	Kadın		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Gelir						
0-1000 TL	9	6.3	0	0	9	3.6
1000-2000 TL	32	21.8	24	23.3	56	22.4
2000-3000 TL	29	19.7	26	25.2	55	22
3000-4000 TL	29	19.7	20	19.4	49	19.6
4000-5000 TL	18	12.2	11	10.7	29	11.6
5000 TL ve üstü	28	19	22	21.4	50	20
Belirtmemiş	2	1.4	0	0	2	0.8
Anne eğitim						
İlkokul	54	36.7	28	27.2	82	32.8
Ortaokul	17	11.6	14	13.6	31	12.4
Lise	38	25.9	34	33	72	28.8
Üniversite	31	21.1	21	20.4	52	20.8
Lisansüstü	2	1.4	1	1	3	1.2
Diğer	3	2	4	3.9	7	2.8
Belirtmemiş	2	1.4	1	1	3	1.2
Baba eğitim						
İlkokul	37	25.2	18	17.5	55	22
Ortaokul	11	7.5	12	11.7	23	9.2
Lise	46	31.3	26	25.2	72	28.8
Üniversite	45	30.6	39	37.9	84	33.6
Lisansüstü	5	3.4	3	2.9	8	3.2
Diğer	2	1.4	3	3.9	6	2.4
Belirtmemiş	1	0.7	1	1	2	0.8
Din						
Müslüman	136	92.5	87	84.5	223	89.2
Hristiyan	0	0	0	0	0	0
Diğer	10	6.8	12	11.7	22	8.8
Belirtmemiş	1	0.7	4	3.9	5	2
Mezhep						
Sunni	29	19.7	35	34	64	25.6
Alevi	8	5.4	6	5.8	14	5.6
Diğer	1	0.7	0	0	1	0.4
Belirtmemiş	109	74.1	62	60.2	171	68.4

İkinci çalışmada, araştırmanın koşulları mağdurun cinsiyet rolü (anne ve baba) ve geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) üzerine kurulmuştur. Katılımcılar koşullara seçkisiz olarak atanmış olup cinsiyetlerine göre gruplara dağılımları Tablo 3.2.'de yer almaktadır.

Tablo 3.2: İkinci Çalışmanın Araştırma Deseni ve Örneklemi

		Manipülasyon Koşulları			
		Cinsiyet Rolü		Geçim Kaynağı	
		Anne	Baba	Çalışma	Dilenme
Katılımcıların Cinsiyeti	Kadın	75 (%51)	72 (%49)	75 (%51)	72 (%49)
	Erkek	52 (%50.5)	51 (%49.5)	50 (%48.5)	53 (%51.5)
	Toplam	127 (%50.8)	123 (%49.2)	125 (%50)	125 (%50)

3.2.2. Kullanılan Ölçüm Araçları

Bu çalışmada, veri toplama araçları olarak kullanılan ölçekler ve formların bir örneği çalışma esnasında kullanıldığı şekliyle EK 2’de sunulmuş olup aşağıda ölçüm araçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Çalışmada ilk olarak üniversite öğrencilerine kişisel bilgilerini içeren soruların yer aldığı (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, yerleşim, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu, din ve mezhep) Demografik Bilgi Formu sunulmuştur.

3.2.2.2. Bağımsız Değişken Ölçümleri

Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden *Türklerle kimliklenme* Gezici Yalçın ve Saylık (2017)’in çalışmasından alınarak kullanılmıştır. Bu iç grup kimliklenmesi, 7’li Likert tipi (0: Hiç katılmıyorum; 6: Tamamen katılıyorum) 5 maddeden oluşan ölçüm aracı ile değerlendirilmiştir. Maddelerin içeriği Türk kimliğine verilen önemi ve memnuniyeti içermektedir (Bkz. EK 3). Faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler, tek bir faktör altında toplanmış ve toplam varyansın %87’sini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri sırasıyla; .96, .96, .92, .92 ve .90 olup istatistiksel olarak güçlü olduğu görülmektedir. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre ölçüm aracının Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı .96’dır.

Bağımsız değişkenlerden *dindarlık düzeyi* ise yine araştırmacılar tarafından hazırlanan iki madde ile ölçülmüştür. Maddeler 7’li Likert tipi derecelendirme sistemine

sahip olup sırasıyla “Kendinizi dindar biri olarak nitelendirir misiniz?” ve “Dini inancım tüm hayatımı etkiler” şeklindedir. Faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler toplam varyansın %89’unu açıklarken, maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .88’dir.

Bir diğer bağımsız değişken *ahlaki uzaklaşma* eğilimi ise ilk çalışmada olduğu gibi Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUO) ile ölçülmüştür. Bandura ve ark. (1996) tarafından geliştirilen ve Gezici-Yalçın ve arkadaşları (2016b) tarafından Türkçe uyarlama çalışmaları yapılan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ile ilgili bilgilere bu tezde “2.2.2.2. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUO)” başlığı altında yer verilmiştir. Bu çalışma kapsamında yapılan faktör analizi ve güvenilirlik bulgularına göre ölçeğin tüm maddeleri toplam varyansın %62’sini açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ise .87 olarak bulgulanmıştır.

3.2.2.2.1. Bem Cinsiyet Rollerini Envanteri (BCRE)

Katılımcıların benimsedikleri cinsiyet rollerini ölçmek amacıyla, bu çalışmada Bem Cinsiyet Rollerini Envanteri kullanılmıştır. Orijinal formu Bem (1974) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin benimsedikleri cinsiyet rollerini ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Dökmen (1999) tarafından yapılmış olup, ölçek 40 maddeden oluşmaktadır. İki faktörlü bir yapıya sahip ölçek, 7’li Likert tipi (1: Hiç uygun değil; 7: Her zaman uygun) puanlamaktadır. Maddelerin faktörlere dağılımı şu şekildedir:

Kadınsılık: 1., 3., 5., 6., 7., 9., 11., 14., 16., 19., 22., 23., 24., 30., 31., 34., 36., 37., 39., 40. Maddeler

Erkeksilik: 2., 4., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 18., 20., 21., 25., 26., 28., 29., 32., 33., 35., 38. Maddeler.

Kadınsılık ve erkeksilik alt boyutundaki maddelerin ortalamaları alınarak kişilerin kadınsılık ve erkeksilik puanları belirlenmektedir. Bunun için kadınsılık ve erkeksilik puanlarının medyanı kesme noktası olarak kullanılmaktadır. Böylece, kadınsılık ölçeğinin medyan değerinin altında ancak erkeksilik ölçeğinin medyan

değerinin üstünde ise kişi “erkeksi” olarak kodlanır. Kişi, kadınsılık ölçeğinin medyanının üstünde ancak erkeksilik ölçeğinin medyanının altında ise “kadınsı” olarak belirlenir. Her iki alt boyutun medyan değerinin üstünde olanlar “androjen”, altında olanlar ise “belirsiz” olarak kodlanır.

Bu çalışmada, yalnızca erkeksilik ve kadınsılık alt boyutlarından alınan puanlar dikkate alınmıştır. Her iki alt boyutta da yüksek puanlar o cinsiyet rolünün daha fazla benimsendiğini göstermektedir. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre tüm maddeler toplam varyansın %33.5’ini açıklamaktadır. Güvenirlik analizi sonucunda iç güvenilirlik katsayılarının hem kadınsılık ($\alpha=.82$) hem erkeksilik ($\alpha=.85$) hem de tüm ölçek için ($\alpha=.85$) yüksek olduğu bulgulanmıştır.

3.2.2.2.2. Manipülasyon: Kişi Algısı Hikaye Yöntemi

İlk çalışmada olduğu gibi, ikinci çalışmada da katılımcılara yalnızca Suriyeli olması nedeniyle nefret suçuna maruz kalan bir Suriyelinin hikayesi sunulmuştur. Hikayelerde Suriyeli mağdurun cinsiyet rolü (üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) ve geçimini sağlama şekli (çalışma & dilenme) manipüle edilmiş ve toplam dört farklı hikaye oluşturulmuştur. Hikayeler şu şekildedir:

Hikaye 1: “Üç çocuk annesi Meryem, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında işten çıktı ve evine gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Meryem’e sataşmaya başladı. “Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz” diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Meryem’i tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.”

Hikaye 2: “Üç çocuk babası Abdullah, Suriye’de çıkan savaştan sonra Türkiye’ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında işten çıktı ve evine gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle

Abdullah'a sataşmaya başladı. "Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz" diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Abdullah'ı tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar."

Hikaye 3: "Üç çocuk annesi Meryem, Suriye'de çıkan savaştan sonra Türkiye'ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında sokakta dilenirken yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Meryem'e sataşmaya başladı. "Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz" diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Meryem'i tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar."

Hikaye 4: "Üç çocuk babası Abdullah, Suriye'de çıkan savaştan sonra Türkiye'ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında sokakta dilenirken yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Abdullah'a sataşmaya başladı. "Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz" diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Abdullah'ı tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar."

3.2.2.2.3. Manipülayon Kontrol Soruları

Sunulan hikayelerin katılımcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek amacıyla ilk çalışmada hazırlanan dört açık uçlu soru bu çalışmada da kullanılmıştır. Bunlar: "Meryem/Abdullah'ın başına ne gelmiştir?", "Bu olayda mağdur kimdir?", "Bu olayda failer kimlerdir?", "Meryem Türkiye'ye nereden gelmiştir?"dir. Bu dört sorunun tamamına doğru yanıt veren katılımcılar analizlere dahil edilirken en az bir tanesini yanlış yanıtlayan veya boş bırakan katılımcılar (10 kişi) analizlere dahil edilmemiştir.

3.2.2.3. Bağımlı Değişken Ölçümleri

İlk çalışmada kullanılan Suriyeli mağdurun maruz kaldığı nefret suçunu adil bulma, bu suçun mağduru ile özdeşim, faileri ile özdeşim ve mağdurla empati bu çalışmanın da bağımlı değişkenlerindedir ve aynı ölçüm araçları kullanılmıştır.

Adil Bulma. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, dört madde ile ölçülen nefret suçunu adil bulma için (2. ve 3. Madde ters kodlanmaktadır) toplam varyansın %62'si açıklanırken, faktör yükleri sırasıyla .80, .87, .72 ve .74'tür. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .77 olup istatistiksel olarak kabul edilebilir düzeydedir.

Mağdurla Özdeşim. İki madde ile ölçülen mağdurla özdeşim için açıklanan toplam varyans %81'dir ve faktör yükleri her iki madde için de .90 olarak bulgulanmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı ise $\alpha=.75$ 'tir.

Faillerle Özdeşim. İki madde ile ölçülen faillerle özdeşim için açıklanan toplam varyans %85 iken faktör yükleri her iki madde için de .90'dır. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .83'tür.

Mağdurla Empati. Dört madde ile ölçülen mağdurla empati değişkeni için yapılan faktör analizi sonucunda 3. Maddenin faktör yükü düşük (.26) bulunmuş ve analizlerden çıkarılmıştır. Diğer üç madde toplam varyansın %74'ünü açıklamaktadır ve faktör yükleri sırasıyla .87, .89 ve .83'tür. Ölçeğin güvenirlik katsayısı ise $\alpha=.83$ 'tür.

Araştırmanın diğer bağımlı değişkeni olan tehdit algısı Algılanan Tehdit Ölçeği ile ölçülmüş olup, ölçüm aracına ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.2.2.3.1. Algılanan Tehdit Ölçeği (ATÖ)

Katılımcıların Suriyelileri ne derece tehdit olarak algıladıklarını ölçmek amacıyla birinci çalışmadan farklı olarak bu çalışmada Stephan ve Stephan (2008) tarafından geliştirilen ölçüm aracı kullanılmıştır. 20 maddeden oluşan ve 7'li Likert tipi derecelere sahip olan ölçek (0: Hiç katılmıyorum; 6: Tamamen katılıyorum) Gezici Yalçın ve Saylık'ın (2017) çalışmasından alınarak uygulanmıştır. Ölçekte 7., 8., 10., 18. ve 20. Maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin "algılanan ekonomik tehdit" ve "algılanan kültürel tehdit" olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. İlk 10 madde

ekonomik tehdit algısını ölçerken sonraki 10 madde kültürel tehdit algısını değerlendirmektedir.

Ölçeğin orijinal formunda, ilk 10 madde ekonomik tehdit algısını ölçerken ikinci 10 madde kültürel tehdit algısını değerlendirmektedir. Faktör analizi sonuçlarına göre, 10. Madde ve 17. Madde farklı bir faktör altında toplanmasına rağmen ölçeğin orijinalliğini korumak adına ait olduğu faktör altında kabul edilmiştir. Ölçeğin KMO değeri .86 olarak bulgulanmıştır. Tüm maddeler toplam varyansın %42.39'unu açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri, .32 ile .74 arasında değişmektedir. Güvenirlilik analizi sonuçlarına göre, Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı algılanan ekonomik tehdit için $\alpha=.82$, algılanan kültürel tehdit için $\alpha=.82$, tüm ölçek için ise $\alpha=.90$ olarak bulgulanmıştır.

3.2.3. İşlem

Bilgilendirilmiş Onam Formu ile araştırmaya katılmayı kabul eden Ankara'da farklı üniversitelerde eğitim gören lisans öğrencileri bu çalışmaya katılmıştır. İlk olarak katılımcılara Demografik Bilgi Formu sunulmuştur, ardından ön ölçüm olarak Türkiye ile kimliklenme ve dindarlık düzeyi uygulanmıştır. Daha sonra Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ve Bem Cinsiyet Rollerini Envanteri verilmiştir. Daha sonra katılımcılara üç kişi tarafından takip edilen ve nefret suçuna maruz kalan Suriyeli bir kişinin hikayesi sunulmuştur. Hikayede yer alan Suriyeli mağdurun cinsiyet rolü (üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) ve geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) manipüle edilmiş ve bu koşulların birbiriyle eşleştirilmesi sonucunda dört farklı hikaye oluşturulmuştur. Tüm formlar sınıf ortamında katılımcılara seçkisiz bir şekilde sunulmuştur. Katılımcılar hikayeleri bireysel olarak değerlendirmiş ve hikayenin ardından katılımcılara Manipülasyon Kontrol Listesi'nde yer alan sorular yöneltilmiştir. Bütün sorulara doğru yanıt veren katılımcılar analizlere dahil edilmiştir (10 kişi analizlerden çıkarılmıştır). Ardından, adil bulma, mağdurla ve faillerle özdeşim ve mağdurla empati (bağımlı değişken ölçümlerini içeren sorular) ölçümleri sunulmuştur. Daha sonra, Algılanan Tehdit Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcılar anketleri bireysel olarak doldurmuş ve araştırmacıya teslim etmiştir. Son olarak, çalışmayı tamamlayan katılımcılara teşekkür edilerek araştırma hakkında

bilgilendirme yapılmış ve böylece veri toplama süreci tamamlanmıştır. Uygulama sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir ve yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

3.3. Bulgular

Çalışmanın amacı doğrultusunda ilk olarak Türklerle kimliklenme, dindarlık düzeyi, ahlaki uzaklaşma eğilimi ve katılımcıların benimsediği cinsiyet rollerinin kontrol edildiği 2 (katılımcının cinsiyeti: kadın ve erkek) X 2 (mağdurun cinsiyet rolü: üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) X 2 (mağdurun geçim kaynağı: çalışma & dilenme) çok yönlü varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Bu bölümde ilk olarak bu analizin sonuçlarına yer verilecektir. Ardından, gruplara göre bağımsız ve bağımlı değişkenlerin ilişkisini gösteren korelasyon analizi sonuçları aktarılacaktır. Son olarak ise aracılık ve düzenleyicilik analizleri sonuçları sunulacaktır.

3.3.1. Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklılıklar

İlk çalışmada olduğu gibi, ikinci çalışmada da ilk olarak bağımsız değişkenlerin mağdurla özdeşim ve faillerle özdeşim üzerindeki etkisi test edilmiştir. Bunun için 2 (katılımcının cinsiyeti: kadın ve erkek) X 2 (mağdurun cinsiyet rolü: üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) X 2 (mağdurun geçim kaynağı: çalışma ve dilenme) MANCOVA yapılmıştır. Analizde Türk kimliği, dindarlık düzeyi ve ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkileri kontrol edilmiştir (covariate variables).

Analiz sonuçlarına göre ahlaki uzaklaşma eğilimi (Wilks' $\lambda = .97$, $F_{(2-236)}=3.22$, $p=.04$, $\eta^2 = .03$), Türk kimliği (Wilks' $\lambda = .97$, $F_{(2-236)}=4.25$, $p=.02$, $\eta^2 = .04$) ve dindarlığın (Wilks' $\lambda = .96$, $F_{(2-236)}=4.85$, $p=.01$, $\eta^2 = .04$) bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi anlamlıdır. Bu etkinin hangi değişkenler açısından anlamlı olduğuna bakıldığında; ahlaki uzaklaşma eğiliminin sadece faillerle özdeşim üzerinde [$F_{(1-237)}=5.65$, $p=.02$, $\eta^2=.02$] anlamlı temel etki ortaya çıkardığı görülmüştür (gruplararası fark testi sonuçları için bkz. Tablo 3.3). Türk kimliğinin hem mağdurla özdeşim [$F_{(1-237)}=5.65$, $p=.02$, $\eta^2=.02$]

$_{237})=4.41$, $p=.04$, $\eta^2=.02$] hem de faillerle özdeşim [$F_{(1-237)}=3.99$, $p=.04$, $\eta^2=.02$] üzerindeki etkisinin anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Dindarlık düzeyinin ise sadece mağdurla özdeşim üzerindeki temel etkisi anlamlıdır [$F_{(1-237)}=7.25$, $p=.01$, $\eta^2=.03$].

Katılımcıların benimsedikleri cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, kadınsılık (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=1.48$, $p=.23$, $\eta^2 = .01$) ve erkeksilik (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=.78$, $p=.46$, $\eta^2 = .01$) değişkenlerinin etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda, katılımcıların cinsiyeti (Wilks' $\lambda = 1.0$, $F_{(2-236)}=.17$, $p=.98$, $\eta^2 = .00$), mağdurun cinsiyet rolü (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=1.44$, $p=.24$, $\eta^2 = .01$) ve mağdurun geçim kaynağı (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=.32$; $p=.73$, $\eta^2 = .00$) değişkenlerinin etkileri istatistiksel olarak anlamlı değildir. Manipülasyon koşullarına göre elde edilen ortalama ölçek puanları ve standart sapma değerleri Tablo 3.4.'te görülebilir.

Tablo 3.3: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	Kısmi η^2
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi						
Mağdurla Özdeşim	5.24	1	5.24	.76	.39	.00
Faillerle Özdeşim	16.23	1	16.23	5.65	.02	.02
Türk Kimliği						
Mağdurla Özdeşim	30.45	1	30.45	4.41	.04	.02
Faillerle Özdeşim	11.66	1	11.66	3.99	.04	.02
Dindarlık Düzeyi						
Mağdurla Özdeşim	50.11	1	50.11	7.25	.01	.03
Faillerle Özdeşim	6.87	1	6.87	2.35	.13	.01
Kadınsılık						
Mağdurla Özdeşim	18.77	1	18.77	2.72	.10	.01
Faillerle Özdeşim	.68	1	.68	.23	.63	.00
Erkeksilik						
Mağdurla Özdeşim	.14	1	.14	.02	.89	.00
Faillerle Özdeşim	4.88	1	4.88	1.53	.22	.01
Katılımcıların Cinsiyeti (KC)						
Mağdurla Özdeşim	.20	1	.20	.03	.96	.02
Faillerle Özdeşim	.01	1	.01	.00	.86	.00
Mağdurun Cinsiyet Rolü (MCR)						
Mağdurla Özdeşim	.36	1	.36	.05	.82	.00
Faillerle Özdeşim	8.36	1	8.36	2.85	.09	.01
Mağdurun Geçim Kaynağı (MGK)						
Mağdurla Özdeşim	2.10	1	2.10	.30	.58	.00
Faillerle Özdeşim	8.36	1	2.10	.32	.57	.00
KC X MCR						
Mağdurla Özdeşim	28.39	1	28.39	4.11	.05	.02
Faillerle Özdeşim	1.15	1	1.15	.39	.53	.00
KC X MGK						
Mağdurla Özdeşim	12.27	1	12.27	1.78	.18	.01
Faillerle Özdeşim	14.15	1	14.15	4.84	.01	.02
MCR X MGK						
Mağdurla Özdeşim	.58	1	.58	.08	.85	.00
Faillerle Özdeşim	.10	1	.10	.03	.85	.00
KC X MCR X MGK						
Mağdurla Özdeşim	.00	1	.00	.00	.99	.00
Faillerle Özdeşim	3.13	1	3.13	1.07	.30	.00

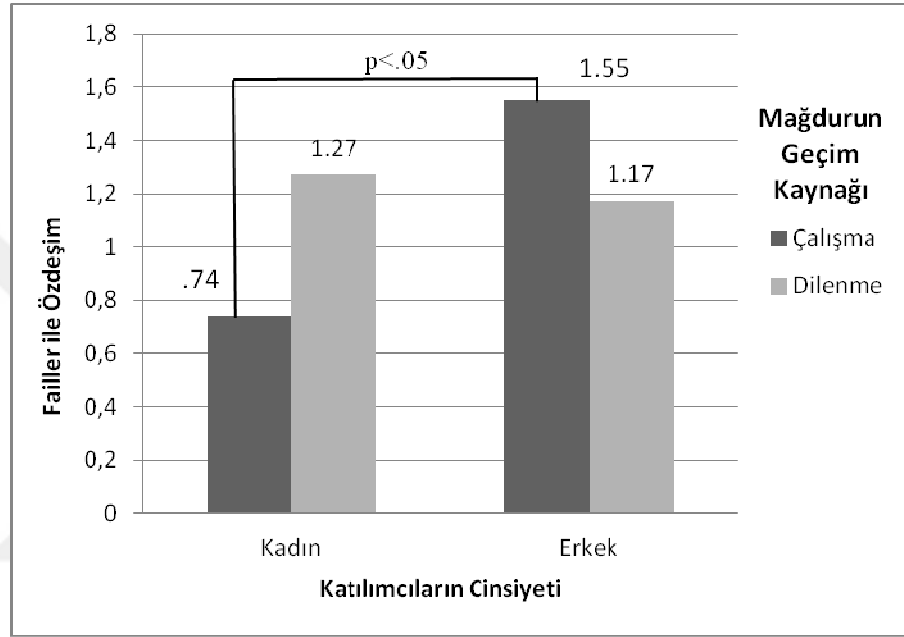
Tablo 3.4: Mağdurla Özdeşim ve Faillerle Özdeşim Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Mağdurla Özdeşim		Faillerle Özdeşim	
	X	SS	X	SS
Katılımcıların Cinsiyeti				
Kadın	3.39	2.64	1.0	.50
Erkek	2.94	2.76	1.35	1.06
Mağdurun Cinsiyet Rolü				
Anne	3.22	2.75	.96	.59
Baba	3.20	2.65	1.33	.90
Mağdurun Geçim Kaynağı				
Çalışma	3.34	2.72	1.06	.68
Dilenme	3.07	2.67	1.23	.84

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyeti ile mağdurun geçim kaynağının ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (Wilks' $\lambda = .97$, $F_{(2-236)}=3.34$, $p=.04$, $\eta^2 = .03$). Ancak bu etki sadece faillerle özdeşim değişkeni açısından anlamlı bir farklılığa yol açmaktadır [$F_{(1-237)}=4.84$, $p=.01$, $\eta^2=.02$], mağdurla özdeşim açısından ise anlamlı değildir [$F_{(1-237)}=1.78$, $p=.18$, $\eta^2=.01$]. Koşullara göre faillerle özdeşim ölçek puanlarının ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 3.5.'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde faillerle özdeşimi en fazla erkek katılımcıların mağdurun yaşamını çalışarak geçindiği koşulda olduğu gözlenmiştir. Ancak koşullara göre elde edilen bu ortalamalar arası farkın anlamlı olup olmadığı basit etki analiziyle (simple effect analysis) test edilmiştir. Başka bir ifadeyle, basit etki analizi katılımcıların cinsiyeti ve mağdurun geçim kaynağının faillerle özdeşim üzerindeki anlamlı ortak etkisinin kaynağını test etmek için gerçekleştirilmiştir. Analize göre, erkek katılımcılar kadın katılımcılara kıyasla mağdur çalışan olduğu koşulda faillerle anlamlı bir şekilde daha fazla özdeşim rapor etmiştir ($p<.05$; bkz. Grafik 3.1.). Suriyeli mağdurun geçimini çalışarak sağlaması durumunda erkek katılımcılar ($X=1.55$, $SS=.25$) kadınlara göre ($X=.74$, $SS=.20$) Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunun failleriyle daha fazla özdeşim kurmuştur.

Tablo 3.5: Katılımcıların Cinsiyeti ve Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Grupların Failler ile Özdeşim Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Mağdurun Geçim Kaynağı	Katılımcıların Cinsiyeti	Failler ile Özdeşim	
		X	SS
Çalışma	Kadın	.74	.20
	Erkek	1.55	.25
Dilenme	Kadın	1.27	.21
	Erkek	1.17	.24

Grafik 3.1 Katılımcıların Cinsiyeti ve Mağdurun Geçim Kaynağının Failler ile Özdeşim Üzerinde Etkileşim Etkisi

Analiz sonucunda diğer değişkenler arasında anlamlı ortak etkiler olmadığı görülmüştür. Katılımcıların cinsiyeti X mağdurun cinsiyet rolü (Wilks' $\lambda = .98$, $F_{(2-236)}=2.20$, $p=.11$, $\eta^2 = .02$) ile mağdurun cinsiyet rolü X mağdurun geçim kaynağı (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=.06$, $p=.94$, $\eta^2 = .00$) ve üçlü etki katılımcıların cinsiyeti X mağdurun cinsiyet rolü X mağdurun geçim kaynağı değişkenlerinin (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(2-236)}=.53$, $p=.59$, $\eta^2 = .00$) mağdurla özdeşim ve faillerle özdeşim üzerindeki etkileri anlamlı değildir.

3.3.2. Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati ve Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenlerin (katılımcıların cinsiyeti, mağdurun cinsiyet rolü, ve mağdurun geçim kaynağı) diğer bağımlı değişkenler olan nefret suçunu adil bulma, bu suça maruz kalan Suriyeli mağdurla empati kurma ve Suriyelilerden ekonomik ve kültürel tehdit algılama üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla çok yönlü varyans analizi yapılmıştır. Türk kimliği, dindarlık düzeyi ve ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisinin kontrol edildiği 2 (katılımcının cinsiyeti: kadın ve erkek) X 2 (mağdurun cinsiyet rolü: üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) X 2 (mağdurun geçim kaynağı: çalışma ve dilenme) MANCOVA analizi sonuçları açısından elde edilen gruplar arası farklar (between-subjects-test) Tablo 3.6’da yer almaktadır. Gruplara göre Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.7’de sunulmuştur.

Tablo 3.6: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	Kısmi η^2
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi						
Adil Bulma	21.85	1	21.85	8.63	.00	.04
Mağdurla Empati	25.32	1	25.32	5.71	.02	.02
Ekonomik Tehdit Algısı	5.35	1	5.35	5.95	.02	.02
Kültürel Tehdit Algısı	4.45	1	4.45	4.60	.03	.02
Türk Kimliği						
Adil Bulma	3.25	1	3.25	1.28	.26	.01
Mağdurla Empati	.00	1	.00	.00	.99	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	4.28	1	4.28	4.93	.03	.02
Kültürel Tehdit Algısı	32	1	32	33.03	.00	.12
Dindarlık Düzeyi						
Adil Bulma	17.95	1	17.95	7.09	.01	.03
Mağdurla Empati	21.79	1	21.79	4.92	.03	.02
Ekonomik Tehdit Algısı	28.88	1	28.88	32.12	.00	.12
Kültürel Tehdit Algısı	34.39	1	34.39	35.50	.00	.13
Kadınsılık						
Adil Bulma	.06	1	.06	.02	.88	.00
Mağdurla Empati	49.95	1	49.95	11.16	.00	.05
Ekonomik Tehdit Algısı	.04	1	.04	.05	.83	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.04	1	.04	.04	.84	.00

Tablo 3.6 (devamı): Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı Puanları Açısından Gruplar Arası Farklar

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	Kısmi η^2
Erkeksilik						
Adil Bulma	8.43	1	8.43	3.33	.07	.01
Mağdurla Empati	4.64	1	4.64	1.05	.31	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	9.75	1	9.75	10.85	.04	.04
Kültürel Tehdit Algısı	7.46	1	7.46	7.70	.01	.03
Katılımcıların Cinsiyeti (KC)						
Adil Bulma	.27	1	.27	.11	.75	.00
Mağdurla Empati	.91	1	.91	.21	.65	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	.38	1	.38	.43	.52	.00
Kültürel Tehdit Algısı	3.27	1	3.27	3.38	.07	.01
Mağdurun Cinsiyet Rolü (MCR)						
Adil Bulma	10.73	1	10.73	4.24	.04	.02
Mağdurla Empati	2.03	1	2.03	.46	.45	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	.04	1	.04	.05	.83	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.01	1	.01	.01	.92	.00
Mağdurun Geçim Kaynağı (MGK)						
Adil Bulma	.32	1	.32	.13	.73	.00
Mağdurla Empati	.87	1	.87	.20	.66	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	1.32	1	1.32	1.47	.23	.01
Kültürel Tehdit Algısı	.77	1	.77	.79	.37	.00
KC X MCR						
Adil Bulma	1.63	1	1.63	.64	.42	.00
Mağdurla Empati	4.19	1	4.19	.95	.33	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	.01	1	.01	.02	.90	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.04	1	.04	.04	.84	.00
KC X MGK						
Adil Bulma	.56	1	.56	.22	.64	.00
Mağdurla Empati	9.59	1	9.59	2.17	.14	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	.49	1	.49	.54	.46	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.06	1	.06	.06	.81	.00
MCR X MGK						
Adil Bulma	1.37	1	1.37	.54	.46	.00
Mağdurla Empati	3.08	1	3.08	.70	.41	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	.14	1	.14	.15	.70	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.12	1	.12	.12	.73	.00
MC X MCR X MGK						
Adil Bulma	1.30	1	1.30	.51	.48	.00
Mağdurla Empati	.27	1	.27	.06	.80	.00
Ekonomik Tehdit Algısı	1.57	1	1.57	1.75	.19	.00
Kültürel Tehdit Algısı	.03	1	.03	.03	.87	.00

Tablo 3.7: Nefret Suçunu Adil Bulma, Mağdurla Empati, Ekonomik Tehdit ve Kültürel Tehdit Algısı Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Adil Bulma		Mağdurla Empati		Ekonomik Tehdit Algısı		Kültürel Tehdit Algısı	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Katılımcıların Cinsiyeti								
Kadın	1.47	1.43	7.10	2.16	3.09	.87	3.44	1.06
Erkek	1.92	1.90	6.31	2.36	3.49	1.22	3.47	1.14
Mağdurun Cinsiyet Rolü								
Anne	1.41	.53	6.92	2.13	3.25	1.04	3.46	1.05
Baba	1.90	1.76	6.63	2.41	3.25	1.06	3.44	1.13
Mağdurun Geçim Kaynağı								
Çalışma	1.69	.73	6.76	2.42	3.19	1.03	3.42	1.10
Dilenme	1.62	1.59	6.80	2.14	3.30	1.06	3.48	1.08

Yapılan MANCOVA analizi sonucunda elde edilen çoklu varyans testine göre Türk kimliği (Wilks' $\lambda = .86$, $F_{(4-234)}=9.66$, $p=.00$, $\eta^2 = .14$), dindarlık (Wilks' $\lambda = .85$, $F_{(4-234)}=10.34$, $p=.00$, $\eta^2 = .15$), ahlaki uzaklaşma eğilimi (Wilks' $\lambda = .95$, $F_{(4-234)}=2.80$, $p=.03$, $\eta^2 = .05$), katılımcılar tarafından benimsenen kadınsılık cinsiyet rolü (Wilks' $\lambda = .94$, $F_{(4-234)}=4.03$, $p=.00$, $\eta^2 = .06$) ve benimsenen erkeksilik cinsiyet rolünün (Wilks' $\lambda = .95$, $F_{(4-234)}=3.03$, $p=.02$, $\eta^2 = .05$) bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi anlamlıdır.

Türk kimliğinin ekonomik tehdit algısı ($F_{(1-237)}=4.93$, $p=.03$, $\eta^2 = .02$) ve kültürel tehdit algısı ($F_{(1-237)}=33.03$, $p=.00$, $\eta^2 = .12$) üzerindeki anlamlı temel etki ortaya çıkardığını göstermiştir. Dindarlığın ise nefret suçunu adil bulma ($F_{(1-237)}=7.09$, $p=.01$, $\eta^2 = .03$), mağdurla empati kurma ($F_{(1-237)}=4.91$, $p=.03$, $\eta^2 = .02$), ekonomik tehdit algısı ($F_{(1-237)}=32.12$, $p=.00$, $\eta^2 = .12$) ve kültürel tehdit algısı ($F_{(1-237)}=35.50$, $p=.00$, $\eta^2 = .13$) üzerindeki etkisi anlamlıdır.

Ahlaki uzaklaşma eğilimi açısından bakıldığında, nefret suçunu adil bulma ($F_{(1-237)}=8.63$, $p=.00$, $\eta^2 = .04$), nefret suçuna maruz kalan Suriyeli mağdurla empati kurma ($F_{(1-237)}=5.71$, $p=.02$, $\eta^2 = .02$), ekonomik tehdit algısı ($F_{(1-237)}=5.95$, $p=.02$, $\eta^2 = .02$) ve kültürel tehdit algısı ($F_{(1-237)}=4.60$, $p=.03$, $\eta^2 = .02$) üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir.

Katılımcıların benimsedikleri cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, kadınsılık cinsiyet rolünün Suriyeli nefret suçu mağduru ile empati kurma üzerinde anlamlı

etkisinin olduğu görülmektedir ($F_{(1,237)}=11.16$, $p=.00$, $\eta^2=.05$). Erkeklik cinsiyet rolü ise ekonomik tehdit algısı ($F_{(1-237)}=10.85$, $p=.00$, $\eta^2 = .05$) ve kültürel tehdit algısı ($F_{(1-237)}=7.70$, $p=.01$, $\eta^2 = .03$) üzerinde anlamlı düşük düzeyde bir etkiye sahiptir. Erkekliğin nefret suçunu adil bulma üzerindeki etkisi ise marjinal düzeydedir ($F_{(1-237)}=3.33$, $p=.07$, $\eta^2 = .02$).

Analiz sonucuna göre, katılımcıların cinsiyetinin (Wilks' $\lambda = .95$, $F_{(4-234)}=3.03$, $p=.02$, $\eta^2 = .05$), mağdurun cinsiyet rolünün (Wilks' $\lambda = .98$, $F_{(4-234)}=1.41$, $p=.23$, $\eta^2 = .03$), mağdurun geçim kaynağı (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(4-234)}=.64$, $p=.63$, $\eta^2 = .01$) bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Ortak etki sonuçlarına bakıldığında, katılımcının cinsiyetinin ve mağdurun cinsiyet rolünün (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(4-234)}=.27$, $p=.90$, $\eta^2=.01$), bunun yanı sıra, katılımcının cinsiyetinin ve mağdurun geçim kaynağının (Wilks' $\lambda = .98$, $F_{(4-234)}=1.03$, $p=.39$, $\eta^2=.02$), ayrıca, mağdurun cinsiyet rolünün ve geçim kaynağının (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(4-234)}=.80$, $p=.53$, $\eta^2=.01$) bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Üçlü etkileşim etkisinin de (katılımcının cinsiyeti X mağdurun cinsiyet rolü X mağdurun geçim kaynağı) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir (Wilks' $\lambda = .99$, $F_{(4-234)}=.68$, $p=.61$, $\eta^2=.01$).

3.3.3. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Araştırmada yer alan bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler kadın katılımcılarda, Suriyeli nefret suçu mağdurunun cinsiyet rolüne göre (üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) ve mağdurun geçim kaynağına göre (çalışma ve dilenme) ayrı ayrı test edilmiştir. Sonuçlar, Tablo 3.8'de ve Tablo 3.9'da yer almaktadır. Erkek katılımcılar arasında mağdurunun cinsiyet rolü ve mağdurun geçim kaynağına göre değişkenler arasındaki ilişkiler ise Tablo 3.10'da ve 3.11'de sunulmuştur.

Korelasyon tabloları incelendiğinde; kadınlarda mağdurun özellikleri (cinsiyet rolü ve geçim kaynağı) fark etmeksizin ekonomik tehdit algısı ($r=-.42, p<.001$; $r=-.52, p<.001$; $r=-.46, p<.01$; $r=-.49, p<.001$) ve kültürel tehdit algısı ($r=-.26, p<.05$; $r=-.44, p<.001$; $r=-.28, p<.05$; $r=-.44, p<.001$) mağdurla kurulan empati ile negatif yönde ilişkilidir. Erkeklerde ise tüm araştırma koşullarında, ekonomik tehdit algısı ($r=.41, p<.01$; $r=.49, p<.001$; $r=.46, p<.01$; $r=.43, p<.01$) ve kültürel tehdit algısı ($r=.50, p<.001$; $r=.38, p<.01$; $r=.45, p<.01$; $r=.44, p<.01$) faillele özdeşim ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Kadın katılımcıların Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algılarının artması, nefret suçuna maruz kalan Suriyeli mağdura duydukları empatiyi azaltırken, erkek katılımcılarda nefret suçunun faillele kurulan özdeşimi artırıyor görünmektedir.

Ahlaki uzaklaşma eğilimi açısından bakıldığında; kadınlarda mağdurun özellikleri (cinsiyet rolü ve geçim kaynağı) koşullarında ekonomik tehdit algısı ile negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulgulanmıştır ($r=.32, p<.05$; $r=.25, p<.05$; $r=.28, p<.05$; $r=.29, p<.05$). Erkeklerde ise tüm koşullarda ahlaki uzaklaşma eğilimi ile diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, tüm koşullarda hem kadınlarda hem de erkeklerde Suriyeli mağdurun yaşadığı nefret suçunu adil bulma ile faillele özdeşim arasında pozitif (kadınlar için sırasıyla $r=.58, p<.001$; $r=.70, p<.001$; $r=.57, p<.01$; $r=.74, p<.001$; erkekler için sırasıyla $r=.51, p<.01$; $r=.80, p<.001$; $r=.73, p<.001$; $r=.60, p<.01$), bu suçun mağduru ile empati arasında negatif (kadınlar için sırasıyla $r=-.44, p<.01$; $r=-.67, p<.001$; $r=-.61, p<.01$; $r=-.54, p<.01$; erkekler için sırasıyla $r=-.52, p<.01$; $r=-.71, p<.001$; $r=-.73, p<.001$; $r=-.53, p<.01$) ve Suriyelilere yönelik ekonomik tehdit algısı (kadınlar için sırasıyla $r=.27, p<.05$; $r=.55, p<.01$; $r=.47, p<.01$; $r=.35, p<.01$; erkekler için sırasıyla $r=.61, p<.001$; $r=.48, p<.01$; $r=.55, p<.001$; $r=.52, p<.01$) ile pozitif anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunun adil bulunması mağdurun özellikleri fark etmeksizin faillele kurulun özdeşimi artırırken, mağdurla kurulan empatiyi azaltmaktadır. Aynı zamanda Suriyelilere yönelik algılanan ekonomik tehdidin Suriyeli birine karşı işlenen nefret suçunu adil bulmayı arttırdığı görülmektedir. Anlamlı ilişkilerin gücüne bakıldığında, Suriyeli mağdurun baba olma

koşulunda anne olma koşuluna göre tüm katılımcılarda mağdurla empati ve faillerle özdeşimin nefret suçunu adil bulma ile daha güçlü anlamlı ilişkiler gösterdiği dikkat çekmektedir. Öte yandan, erkeklerde mağdurun geçimini çalışarak sağlaması koşulunda, kadınlarda mağdurun geçimini dilenerek sağlaması koşulunda faillerle özdeşim ve mağdurla empati ile nefret suçunu adil bulma arasında daha güçlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Aynı zamanda, kültürel tehdit algısı erkeklerde tüm koşullarda nefret suçunu adil bulma ile anlamlı ilişkiler gösterirken ($r=.48, p<.01$; $r=.37, p<.01$; $r=.47, p<.01$; $r=.38, p<.01$) kadınlarda yalnızca mağdurun 3 çocuk babası olma ($r=.47, p<.001$) ve geçimini çalışarak sağlaması ($r=.45; p<.01$) koşullarında nefret suçunu adil bulma anlamlı ilişkiler göstermektedir. Kadın katılımcılarda, mağdurun üç çocuk annesi olması ve geçimini dilenerek sağlaması koşullarında nefret suçunu adil bulma ile kültürel tehdit algısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde, Suriyeli nefret suçu mağdurunun geçimini çalışarak sağlaması (kadınlar için $r=-.28$, erkekler için $r=-.41, p<.01$) ve 3 çocuk babası olma koşullarında (kadınlar için $r=-.29, p<.05$, erkekler için $r=-.42, p<.01$) nefret suçunu adil bulma ile mağdurla özdeşim arasında negatif ilişkiler bulunurken; mağdurun 3 çocuk annesi olma koşulu ve geçimini dilenerek sağlama koşulunda mağdurla özdeşim ve nefret suçunu adil bulma arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır. Mağdurun 3 çocuk babası olması ve geçimini çalışarak sağlaması kendisiyle kurulan özdeşimi azaltırken, 3 çocuk annesi olması ve geçimini dilenerek sağlaması kurulan özdeşimle ilişkili görünmemektedir.

Tablo 3.8: Kadınlarda, Mağdurun Cinsiyet Rolüne Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cinsiyet Rolü : Anne										
1. Ahlaki Uzaklaşma	-.01	-.11	-.36**	.03	.20	-.07	.18	-.18	.32**	.23*
2. Türk Kimliği	1	.40**	.42***	.27*	.05	-.09	.19	.12	.10	.24*
3. Dindarlık		1	.36*	.20	-.0	.23*	.10	.27*	-.24*	-.26*
4. Kadınsılık			1	.26*	.03	.06	-.05	.20	.03	.03
5. Erkeksilik				1	.12	-.02	.0	-.02	.19	.29*
6. Adil Bulma					1	-.10	.58***	-.44**	.27*	.17
7. Mağdurla Özdeşim						1	.07	.47***	-.16	-.18
8. Faillerle Özdeşim							1	-.24*	.19	.14
9. Mağdurla Empati								1	-.42***	-.26**
10. Ekonomik Tehdit									1	.66***
11. Kültürel Tehdit										1
Cinsiyet Rolü : Baba										
1. Ahlaki Uzaklaşma	.06	.15	-.28*	-.01	.14	-.14	.26*	-.23	.25*	.24*
2. Türk Kimliği	1	.54***	.26*	.09	.07	-.03	.08	.08	-.05	.24*
3. Dindarlık		1	.40**	.10	-.21	.18	-.14	.22	-.47***	-.23
4. Kadınsılık			1	.31**	-.18	.17	-.09	.38**	-.26**	-.14
5. Erkeksilik				1	.17	-.08	.09	-.03	.08	-.01
6. Adil Bulma					1	-.29*	.70***	-.67***	.55***	.47***
7. Mağdurla Özdeşim						1	-.06	.44***	-.38**	-.40**
8. Faillerle Özdeşim							1	-.40**	.36**	.23**
9. Mağdurla Empati								1	-.52***	-.44***
10. Ekonomik Tehdit									1	.77***
11. Kültürel Tehdit										1

*p<.05; **p<.01;***p<.001

Tablo 3.9: Kadınlarda, Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Geçim Kaynağı:										
Çalışma										
1. Ahlaki Uzaklaşma	.16	.09	-.32**	.02	.20	-.10	.36	.10	.28*	.33**
2. Türk Kimliği	1	.55***	.38**	.27**	.01	.03	.14	.25*	-.05	.24*
3. Dindarlık		1	.42***	.18	-.14	.20	-.10	.31**	-.40***	-.17
4. Kadınsılık			1	.32**	-.18	.11	-.22	.37**	-.13	-.08
5. Erkeksilik				1	.29*	-.0	.25*	-.12	.23*	.31**
6. Adil Bulma					1	-.28*	.57**	-.61**	.47**	.45**
7. Mağdurla Özdeşim						1	-.09	.43***	-.22	-.24*
8. Faillerle Özdeşim							1	-.34**	.41***	.46***
9. Mağdurla Empati								1	-.46**	-.28*
10. Ekonomik Tehdit									1	.68***
11. Kültürel Tehdit										1
Geçim Kaynağı:										
Dilenme										
1. Ahlaki Uzaklaşma	-.08	-.04	-.31**	-.01	.11	-.09	.14	-.30*	.29*	.15
2. Türk Kimliği	1	.41***	.31***	.04	.09	-.16	.16	-.07	.10	.24*
3. Dindarlık		1	.33**	.12	-.08	.20	.02	.14	-.29*	-.31**
4. Kadınsılık			1	.21	.01	.15	.0	.24*	-.12	-.05
5. Erkeksilik				1	.05	-.02	-.05	.04	.03	-.02
6. Adil Bulma					1	-.15	.74**	-.54**	.34**	.22
7. Mağdurla Özdeşim						1	.08	.49***	-.31**	-.34**
8. Faillerle Özdeşim							1	-.34**	.22	.12
9. Mağdurla Empati								1	-.49***	-.44***
10. Ekonomik Tehdit									1	.75**
11. Kültürel Tehdit										1

*p<.05; **p<.01;***p<.001

Tablo 3.10: Erkeklerde, Mağdurun Cinsiyet Rolüne Göre Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cinsiyet Rolü : Anne										
1. Ahlaki Uzaklaşma	-.05	-.23	-.22	-.01	.17	-.18	.01	-.27	.24	.19
2. Türk Kimliği	1	.26	.19	.01	.09	-.14	.17	.19	.25	-.01
3. Dindarlık		1	.31*	.28*	-.26	.31*	-.07	.40**	-.10	-.19
4. Kadınsılık			1	.26	-.21	.31*	-.10	.51***	-.10	-.02
5. Erkeksilik				1	-.09	.12	.09	.16	-.09	.16
6. Adil Bulma					1	-.17	.51***	-.52***	.61***	.48**
7. Mağdurla Özdeşim						1	.17	.26	-.22	-.08
8. Faillerle Özdeşim							1	-.35*	.41**	.50***
9. Mağdurla Empati								1	-.26	-.31*
10. Ekonomik Tehdit									1	.62***
11. Kültürel Tehdit										1
Cinsiyet Rolü : Baba										
1. Ahlaki Uzaklaşma	.08	-.03	.40***	-.10	.30*	-.07	.24	-.26	-.05	-.01
2. Türk Kimliği	1	.43**	.13	.23	-.11	.13	-.04	.14	.19	.01
3. Dindarlık		1	.35*	.21	-.15	.01	-.11	.10	-.24	-.31*
4. Kadınsılık			1	.41**	.02	.16	.02	.20	.03	-.12
5. Erkeksilik				1	.11	.06	.08	.11	.33*	.18
6. Adil Bulma					1	-.42**	.80***	-.71***	.48**	.37**
7. Mağdurla Özdeşim						1	-.30*	.64***	-.37**	-.26
8. Faillerle Özdeşim							1	-.63***	.49***	.38***
9. Mağdurla Empati								1	-.37**	-.29*
10. Ekonomik Tehdit									1	.65***
11. Kültürel Tehdit										1

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Tablo 3.11: Erkeklerde, Mağdurun Geçim Kaynağına Göre Değişkenler

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Geçim Kaynağı: Çalışma										
1. Ahlaki Uzaklaşma	.01	-.03	-.31*	-.07	.27	-.21	.17	-.31*	-.05	.02
2. Türk Kimliği	1	.47**	.15	.23	-.07	-.04	-.04	.10	.20	-.05
3. Dindarlık		1	.42	.35	-.17	.13	-.12	.19	-.20	-.21
4. Kadınsılık			1	.42**	-.10	.30*	.0	.25	-.15	-.08
5. Erkeklik				1	.22	.03	.17	-.04	.30*	.24
6. Adil Bulma					1	-.41**	.73**	-.70***	.55***	.47**
7. Mağdurla Özdeşim						1	-.24	.63***	-.37**	-.29*
8. Faillerle Özdeşim							1	-.55**	.46**	.45**
9. Mağdurla Empati								1	-.44**	-.42**
10. Ekonomik Tehdit									1	.74***
11. Kültürel Tehdit										1
Geçim Kaynağı: Dilenme										
1. Ahlaki Uzaklaşma	.06	-.22	-.34*	-.06	.21	-.05	.11	-.22	.21	-.14
2. Türk Kimliği	1	.27	.14	.07	-.02	.02	.09	.19	.23	.04
3. Dindarlık		1	.24	.11	-.23	.14	-.07	.27	-.14	-.32*
4. Kadınsılık			1	.29*	-.06	.19	-.06	.43**	.08	-.07
5. Erkeklik				1	-.17	.15	.01	.31*	-.01	.11
6. Adil Bulma					1	-.16	.60**	-.53**	.52**	.38**
7. Mağdurla Özdeşim						1	.12	.31*	-.24	-.08
8. Faillerle Özdeşim							1	-.43**	.43**	.44**
9. Mağdurla Empati								1	-.23	-.15
10. Ekonomik Tehdit									1	.54**
11. Kültürel Tehdit										1

*p<.05; **p<.01;***p<.001

3.3.4. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizleri

İlk çalışmanın bulgularına göre Suriyeli mağdurun geçim kaynağı ile Suriyeli mağdura yönelik nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin aracı rolü anlamlı bulunmuştur. Bu çalışmada, korelasyon bulguları da göz önünde bulundurularak kadın ve erkeklerde ayrı ayrı mağdurla empatinin mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasındaki aracılık rolü test edilmiştir. Analizlerde Türklerle kimliklenme, dindarlık düzeyi, katılımcıların benimsediği kadınsılık ve erkeklik cinsiyet rolleri ile ahlaki uzaklaşmanın etkisi kontrol edilmiştir.

Aracılık analizi sonuçlarına göre, kadınlarda, mağdurun geçim kaynağının ve mağdurla empatinin adil bulma üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı olsa da [$F_{(7,139)}= 6.99$, $p=.00$, $R^2=.36$; $b=-.37$, $SH=.05$, $t=-7.69$, $p=.00$, $CI [-.47: -.27]$], mağdurun geçim kaynağının adil bulma üzerindeki direk etkisi anlamlı değildir [$F_{(6,140)}= 2.31$, $p=.66$, $R^2=.09$; $b=.10$, $SH=.24$, $t=.43$, $p=.67$, $CI [-.37: .57]$]. Benzer şekilde, erkeklerde de

mağdurun geçim kaynağının ve mağdurla empatinin adil bulma üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı olsa da [$F_{(7,95)}= 11.18, p=.00, R^2=.45; b=-.53, SH=.07, t=-7.81, p=.00, CI [-.66: -.39]$], mağdurun geçim kaynağının adil bulma üzerindeki direk etkisi anlamlı değildir [$F_{(6,96)}= 1.78, p=.11, R^2=.10; b=-.17, SH=.37, t=-.47, p=.64, CI [-.91: .56]$]. Dolayısıyla, bu çalışmada mağdurla empatinin mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasında aracılık rolünün olmadığı görülmektedir.

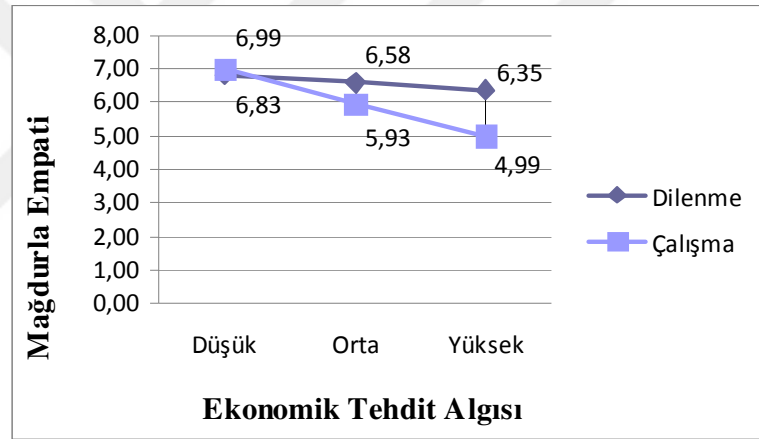
İlk çalışmanın sonuçlarına göre mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın korelasyon analizi sonuçlarına göre ise kadınlarda ekonomik tehdit ve kültürel tehdit algısının mağdurla empati ile anlamlı ilişkiler gösterdiği bulgulanmıştır. Erkeklerde ise Suriyeli mağdurun geçimini çalışarak sağlaması koşulunda ekonomik tehdit ve kültürel tehdit algısının mağdurla empati ile anlamlı ilişkiler gösterdiği bulgulanmıştır. Bu nedenle, ilk olarak erkeklerde ekonomik tehdit algısının mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasındaki düzenleyici rolü test edilmiştir. Analizde Türk kimliği, dindarlık, katılımcıların benimsediği kadınsılık ve erkeksilik cinsiyet rolleri ile ahlaki uzaklaşmanın etkisi kontrol edilmiştir (Bkz. Tablo 3.12).

Analiz sonuçlarına göre erkek katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında ekonomik tehdit algısının düzenleyici rolü marjinal bir bulgudur ($b=.66, SH=.35, t=1.90, p=.06, CI [-.03: 1.04]$). Erkeklerde, mağdurun geçim kaynağı ve ekonomik tehdit algısı faillerle kurulan özdeşimin %26'sını açıklamaktadır [$F_{(8,94)}= 4.11, p=.00, R^2=.26$]. Erkeklerde ekonomik tehdit algısının yüksek olduğu durumda $\beta_{X \rightarrow Y} / (W=1.11)=1.37, SH=.57, t=2.38, p=.02, \%CI [.23, 2.51]$) koşullar arasında anlamlı farklar varken tehdit algısının ortalama olduğu durumda $\beta_{X \rightarrow Y} / (W=.01)=.65, SH=.42, t=1.54, p=.78, \%CI [-.19, 1.48]$) ve düşük olduğu durumda $\beta_{X \rightarrow Y} / (W=-1.22)=-.17, SH=.59, t=-.28, p=.13, \%CI [.19, 1.48]$) koşullar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sonuçlar Grafik 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.12: Erkeklerde, Mağdurun Geçim Kaynağı ve Tehdit Algısının Etkileşimi

Model Değişkenleri	b	SH	t	p	%95 CI		ΔR^2	R ²
					Alt S.	Üst S.		
Yordayıcı Değişkenler (sabit)	1.44	2.31	.62	.54	-3.16	6.03		
Temel Etkiler								
Mağdurun Geçim Kaynağı	.64	.42	1.51	.13	-.20	1.47		
Ekonomik Tehdit algısı	-.52	.18	2.83	.01	-.89	-.16		
İki Yönlü Değişimler								
Mağdurun Geçim Kaynağı *	.66	.35	1.90	.06	-.03	1.34		
Ekonomik Tehdit Algısı	-.57	.30	-1.88	.06	-1.18	.03		
Ahlaki Uzaklaşma Eğilimi	.13	.14	.97	.33	-.14	.40		
Türk Kimliği	.02	.16	.14	.89	-.29	.34		
Kadınsılık	.77	.37	2.06	.04	.03	1.51		
Erkeksilik	.29	.35	.84	.41	-.40	.98		
Model							.50	.26

Not: Yordanan Değişken: Mağdurla Empati

Grafik 3.2: Erkeklerde, Düşük, Orta ve Yüksek Tehdit Algısı Düzeyinde Mağdurun Geçim Kaynağının Mağdurla Empati Üzerindeki Koşullu Etkileri

Erkek katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında Suriyelilere yönelik kültürel tehdit algısının düzenleyici rolü olup olmadığına bakıldığında ise mağdurun geçim kaynağı ve kültürel tehdit algısının mağdurla empati üzerinde etkileşim etkilerinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($b=.49$, $SH=.37$, $t=1.31$, $p=.19$, $CI [-.25; 1.24]$). Dolayısıyla, erkek katılımcılarda, mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında ekonomik tehdit algısının düzenleyici rolü marjinal bir bulgu iken kültürel tehdit algısının düzenleyici rolü bulunmamaktadır.

Kadın katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında Suriyelilere yönelik kültürel tehdit algısının düzenleyici rolü olup olmadığına bakıldığında ise mağdurun geçim kaynağı ve kültürel tehdit algısının empati üzerinde etkileşim etkilerinin anlamlı olmadığı bulgulanmıştır ($b=-.34$, $SH=.31$, $t=-1.09$, $p=.28$, $CI [-.96: .28]$). Ekonomik tehdit algısının düzenleyicilik rolünün olup olmadığı test edildiğinde ise mağdurun geçim kaynağı ve ekonomik tehdit algısının mağdurla empati üzerinde etkileşim etkilerinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($b=-.08$, $SH=.36$, $t=-.23$, $p=.82$, $CI [-.80: .63]$).

3.4. Tartışma

İkinci çalışmada, katılımcıların cinsiyetleri ve benimsedikleri cinsiyet rolünün, ahlaki uzaklaşma eğiliminin, Türklerle kimliklenme ve dindarlık düzeyininin Suriyeli mağdurunun maruz kaldığı nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bunun yanı sıra, bu çalışmada mağdurun cinsiyet rolü (üç çocuk annesi ve üç çocuk babası) ile mağdurun geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) nefret suçuna yönelik tutumlardaki etkileri araştırılmıştır. Bağımlı değişken ölçümleri, ilk çalışmaya benzer şekilde nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati, mağdurla ve faillerle özdeşim ile Suriyelilere yönelik ekonomik ve kültürel tehdit algısı olarak alınmıştır. Araştırma bulguları üç ayrı başlık altında tartışılmıştır.

3.4.1. Koşullara Göre Gruplar Arasındaki Farklılıkların Tartışılması

Karşılaştırmalı analizlerin sonuçları incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetinin Suriyelilere yönelik tutumlar üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, ikinci çalışmanın “Erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre nefret suçunu daha adil bulacak, faillerle daha fazla özdeşim kuracak, mağdura karşı daha az empati hissedecek, Suriyelileri daha fazla ekonomik ve kültürel tehdit olarak algılayacak” şeklindeki ilk hipotezlerinin (H1a-d) doğrulanmadığını göstermektedir. Buna rağmen, ortalamalar incelendiğinde, erkekler Suriyelilere yönelik nefret suçunu daha adil bulmuş, Suriyelileri hem ekonomik hem de kültürel olarak daha fazla tehdit olarak algılamış,

nefret suçunun failleriyle daha fazla özdeşim kurmuştur. Kadınlar ise Suriyeli mağdura karşı daha fazla empati hissetmiş, mağdurla daha fazla özdeşim kurmuştur. Dolayısıyla araştırmanın hipotezi istatistiksel olarak doğrulanmasa da ortalamalar arasındaki farklar bu hipotezi destekliyor görünmektedir.

Öte yandan, analiz sonuçları incelendiğinde katılımcıların benimsedikleri cinsiyet rollerinin nefret suçunu yönelik tutumlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından benimsenen kadınsılık cinsiyet rolünün Suriyeli nefret suçu mağduruna karşı hissedilen empati üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda, erkeksiliğin nefret suçunu adil bulma üzerindeki etkisi marjinaldir. Bu bulgu çalışmanın ikinci hipotezinin kısmen doğrulandığını göstermektedir. Güç ve statüye dayalı erkeksi cinsiyet rolü, dış grup yanlılığını daha fazla ortaya çıkartıyor görünmektedir. Duygusal, merhametli, sıcakkanlı, misafirperver gibi özelliklerle karakterize edilen kadınsı cinsiyet rolü ise nefret suçu mağduruna karşı hissedilen empati düzeyi ile ilişkilidir.

Ahlaki uzaklaşma eğiliminin nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisi incelendiğinde, Suriyeli mağdura karşı işlenen nefret suçunu adil bulma, mağdurla empati, faillerle ve mağdurla özdeşim üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir (H3a-d hipotezleri doğrulanmıştır). Hatırlanacağı üzere ilk çalışmada ahlaki uzaklaşma eğiliminin nefret suçu failleriyle kurulan özdeşim üzerinde etkili olduğu bulgulanmıştır. Bu çalışmada örneklem sayısının artmasıyla nefret suçuna yönelik tutumların incelendiği diğer değişkenler üzerinde de etkisi olduğu bulgulanmıştır. Ahlaki uzaklaşma eğilimi arttıkça Suriyeli mağdura yönelik nefret suçu daha adil bulunmuş, faillere karşı daha fazla yakınlık hissedilmiş, Suriyelilere yönelik algılanan kültürel ve ekonomik tehdit artmıştır. Bununla birlikte, mağdura karşı daha az empati hissedilmiştir. Bu doğrultuda Bandura'nın (1999; 2002) da önerdiği üzere saldırgan ve şiddet içerikli davranışların meşrulaştırılmasını sağlayan ahlaki uzaklaşma eğilimi ile üniversite öğrencileri herhangi bir bilişsel veya duygusal rahatsızlık hissetmeden dış grup üyesi olan Suriyeli bir kişiye karşı işlenen nefret suçunu meşrulaştırmıştır.

Türklerle kimliklenmenin de bağımlı değişkenler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Türklerle kimliklenme arttıkça Suriyelilere karşı ekonomik ve kültürel tehdit algısı da artmaktadır. Türklerle kimliklenmenin özellikle kültürel tehdit algısı üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu dikkat çekmektedir. Türklerle kimliklenme düşük de olsa nefret suçu mağduruyla ve failleriyle özdeşim üzerinde de etkilidir. Bu bulgu araştırmanın dördüncü hipotezini (H4a-e; Türklerle kimliklenme arttıkça nefret suçunu adil bulma, faillerle özdeşim, Suriyelilere karşı ekonomik ve kültürel tehdit artacak, mağdurla özdeşim ve mağdurla empati azalacaktır) kısmen doğrulamaktadır ve Sosyal Kimlik Kuramı (Turner vd., 1979) ve Bütünleşik Tehdit Kuramı (Stephan and Stephan 2000) ile tutarlıdır.

Dindarlık düzeyinin nefret suçuna yönelik tutumlar üzerindeki etkisi incelendiğinde, dindarlık düzeyinin mağdurla özdeşim üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Dindarlık düzeyi arttıkça Suriyeli nefret suçu mağduruna karşı duyulan olumlu yanlılık da artmaktadır. Müslüman kimliği, Suriyelilerle paylaşılan ortak bir özelliktir (ortak iç grup kimliği). Dolayısıyla dindarlık düzeyinin artması ve katılımcıların kendilerini dindar olarak betimlemeleri, Suriyelilere yönelik iç grup algısını ortaya çıkarmış olabilir. Böylece dindar katılımcılar, Suriyeli nefret suçu mağduruna karşı iç grup yanlılığı göstererek ve ortak yanlarının olduğunu düşünerek kendilerini mağdurla özdeşleştirmiştir. Bu anlamda, araştırmanın beşinci hipotezi doğrulanmıştır (H5b). Bu bulgu Sosyal Kimlik Kuramı'nın (Turner vd., 1979:190) önermeleriyle aynı yöndedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, Suriyeli mağdurun cinsiyet rolünün ve geçim kaynağının kendisine karşı işlenen nefret suçuna yönelik tutumlarda etkili olmadığı görülmektedir. Ancak, kadın ve erkek katılımcılar mağdurun geçim kaynağına göre faillerle kurdukları özdeşim bakımından farklılaşmaktadır. Mağdur geçimini çalışarak sağladığında erkekler kadınlara göre faillerle daha fazla özdeşim kurmuştur. Bu bulgunun nedeninin, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Farklı bir ülkeden gelerek ev sahibi ülkenin ekonomik olanaklarından yararlanan bir göçmen, evin geçimini sağlamakla yükümlü yerli erkekler tarafından bu kaynakları paylaşmak zorunda kalmaları sebebiyle daha olumsuz karşılanacaktır. Bu doğrultuda

erkekler, çalışan Suriyeli bir kişiye karşı işlenen suçta kendilerini faillere daha yakın hissetmiş olabilir. Aynı zamanda, alanyazında erkeklerin rekabet algılarının kadınlara göre daha fazla olduğu bildirilmektedir (Gneezy, Niederle ve Rustichini, 2003: Grobe ve Riener, 2010:28; Niederle ve Vesterlund, 2008:1097). Bu çerçevede bakıldığında da elde edilen araştırma bulguları literatürle tutarlıdır.

3.4.2. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Çalışmanın hipotezleri doğrultusunda ilk olarak mağdurun cinsiyet rolüne göre kadın ve erkeklerde değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde; kadınlarda Suriyeli mağdur üç çocuk annesi olduğunda, ahlaki uzaklaşma eğiliminin ekonomik ve kültürel tehdit algısı ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği, benimsenen kadınsılık cinsiyet rolü ile negatif yönde anlamlı ilişki gösterdiği görülmektedir. Erkeklerde ise mağdurun cinsiyet rolü üç çocuk annesi olduğunda ahlaki uzaklaşma eğilimi ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Mağdurun cinsiyet rolü üç çocuk babası olduğunda, kadınlarda yine ahlaki uzaklaşma eğilimi ile ekonomik ve kültürel tehdit algısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler, benimsenen kadınsılık cinsiyet rolü ile negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Erkeklerde ise ahlaki uzaklaşma eğilimi ile üç çocuk babası Suriyeli bir kişiye yönelik nefret suçunu adil görme arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulgular araştırmanın sekizinci (Mağdurun cinsiyet rolünün üç çocuk annesi olması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır) ve dokuzuncu (Mağdurun cinsiyet rolünün üç çocuk annesi olması koşulunda, kadın ve erkeklerde bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler farklılaşacaktır) hipotezlerinin kısmen doğrulandığını göstermektedir.

Görüldüğü üzere kadın üniversite öğrencileri mağdurun cinsiyet rolü fark etmeksizin Suriyelilere yönelik tehdit algısına sahiptir. Bunun yanı sıra, erkeklerde ahlaki uzaklaşma eğilimi ile nefret suçunu adil bulma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ekehammar, Akrami ve Araya (2002:1509) dış gruplara karşı gösterilen önyargılarda kadınların üstü kapalı tutumlar sergilerken, erkeklerin daha açık

davrandıklarını belirtmektedir. Kadınlarda ahlaki uzaklaşma eğilimi Suriyelilere yönelik tehdit algısını arttırırken, erkeklerde nefret suçunu adil bulmayı arttırmakta, başka bir anlatımla Suriyelilere yönelik önyargıyı doğrudan ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda, erkekler üç çocuk annesi Suriyelilere yönelik nefret suçunu adil bulmazken, mağdur üç çocuk babası olduğunda artan ahlaki uzaklaşma eğilimi nefret suçunu adil bulma ile ilişkilidir. Nefret suçuna yönelik tutum çalışmalarının bulgularına göre erkekler kadın mağdurlara karşı daha empatik tutumlar sergilemektedir (Cowan ve Khatchadourian 2003: 306; Hirschberger vd. 2005:250). Bu çalışmada ise erkeklerin cinsiyet rolüne yönelik ayrımcılığı kadınlara göre daha fazla yaptıkları görülmektedir.

Mağdurun geçim kaynağının çalışma olması koşulunda kadınlarda ahlaki uzaklaşma eğilimi kültürel ve ekonomik tehdit algısını arttırmaktadır. Erkeklerde ise ahlaki uzaklaşma eğilimi ile mağdurla empati arasında ters yönlü bir ilişki görülmektedir. Mağdurun geçim kaynağının dilenme olması koşulunda, erkeklerde ahlaki uzaklaşma eğilimi ile nefret suçuna yönelik tutumlar arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Kadınlarda ise ahlaki uzaklaşma eğiliminin artması mağdurla empatiyi azaltırken ekonomik tehdit algısını arttırmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere, toplumsal cinsiyet rollerine göre evin geçimini sağlamakla yükümlü erkekler Suriyeli mağdurun geçimini sağladığında ekonomik kaynakların ve iş olanaklarının paylaşılması gerektiğini hissettiğinden bu mağdura karşı daha olumsuz tutumlar göstermektedir. Kadınlar ise, dilenmeyi ahlaken daha kabul edilemez görmüş olabilir ve iş, barınma ve sosyal yardımlar gibi ekonomik kaynaklara yönelik daha fazla tehdit algılamaktadır. Bu nedenle mağdur geçimini dilenerek sağladığında, mağdura karşı daha az empati hissedilmektedir.

3.4.3. Aracılık ve Düzenleyicilik Analizlerinin Sonuçlarının Tartışılması

Birinci çalışmanın analiz sonuçlarına göre ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisi kontrol edildiğinde, mağdurun geçim kaynağı (çalışma ve dilenme) ile nefret suçunu adil bulma arasında Suriyeli mağdura karşı hissedilen empatinin kısmi aracı rolü olduğu görülmüştür. Bu bulgudan yola çıkarak, ikinci çalışmada aynı hipotez tekrar test edilmiştir. Analizde, Türklerle kimliklenme, dindarlık düzeyi, katılımcıların

benimsediği kadınsılık ve erkeksilik cinsiyet rolleri ile ahlaki uzaklaşmanın etkisi kontrol edilmiştir. Analiz sonucuna göre mağdurun geçim kaynağının ve mağdurla empatinin nefret suçunu adil bulma üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı olsa da mağdurun geçim kaynağının nefret suçunu adil bulma üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, ikinci çalışmanın on birinci hipotezi (Mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçunu adil bulma arasında mağdurla empatinin aracı rolü vardır) doğrulanamamıştır. Bunun nedeninin ikinci çalışmada kullanılan hikayelerde yer alan mağdurun cinsiyet rolünün karıştırıcı etkisinin olabileceği düşünülmektedir. İlk çalışmadaki hikayelerde yalnızca mağdurun cinsiyetine ilişkin bilgi yer alırken, bu çalışmadaki hikayelerde nefret suçunun mağduru üç çocuk annesi veya üç çocuk babası Suriyeli bir kişi olarak değişimlenmiştir. Güçlü ortam hipotezine göre, durumsal faktörlerin güçlü olması bireysel farklılıkların önüne geçebilmektedir (Cooper ve Whitney, 2009: 63). Bir başka ifadeyle davranışların belirlenmesinde durumsal faktörler kişilik özelliklerine göre daha etkili olabilmektedir. Hikayelerde yer alan “dilenme” koşulu güçlü bir durumsal faktördür ve dış grup algısını belirginleştirmektedir. Bu nedenle mağdurun bireysel özelliklerinden cinsiyet rolünün etkisini bastırması olabilir.

İlk çalışmanın bulgularına göre ahlaki uzaklaşmanın etkisi kontrol edildiğinde, mağdurun geçim kaynağı ve nefret suçu mağduru ile kurulan empati arasında tehdit algısının düzenleyici rolünün olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, ikinci çalışmada katılımcıların cinsiyeti ve tehdit algısının türü de eklenerek farklı düzenleyicilik analizleri yapılmıştır. Katılımcıların benimsedikleri kadınsılık ve erkeksilik cinsiyet rolleri, ahlaki uzaklaşma eğilimi, Türklerle kimliklenme, dindarlık düzeyinin etkisi kontrol edilerek kadın ve erkeklerde mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında kültürel ve ekonomik tehdit algısının düzenleyicilik rolünün olup olmadığı ayrı ayrı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, yalnızca erkek katılımcılarda mağdurun geçim kaynağı ve mağdurla empati arasında ekonomik tehdit algısının düzenleyici rolünün marjinal bir etkisinin olduğu görülmüştür. Suriyeli mağdur geçimini çalışarak sağladığında ve ekonomik tehdit algısının yüksek olduğu koşulda Suriyeli mağdura karşı daha az empati hissedildiği görülmüştür.

Ekonomik kaynakların kısıtlı olduğu ülkelerde iş, barınma, sosyal yardımların paylaşılması gibi endişeler nedeniyle göçmenler, ev sahibi vatandaşlar tarafından ekonomik olarak tehdit olarak algılanmaktadır (Sherif ve Sherif 1969 aktaran Riek vd. 2006; Stephan ve Stephan 2000). Temel cinsiyet rolleri gereği evin geçimini sağlamakla yükümlü görülen ve ailenin ekonomisinde söz sahibi olan erkekler için ekonomik kaynakların göçmenlerle paylaşılmak zorunda kalınması göçmenlere karşı kaygıyı ve tehdit algısını arttırabilir. Bu çalışmaya katılan erkek üniversite öğrencileri Suriyeli mağduru çalışmasını, kendi iş olanaklarının önünde engel olarak görmüş olabilir. Dolayısıyla, çalışan bir Suriyeliye karşı ekonomik tehdit algılarının artması sonucunda, bu mağdur nefret suçuna maruz kaldığında ona karşı dah az empati hissetmiş olabilirler. Sonuç olarak, bu araştırma bulgusu marjinal düzeyde anlamlı olsa da Suriyelilerle ilgili toplumsal düzeydeki bir kaygıya işaret etmesi bakımından önemlidir.

IV. BÖLÜM

4. GENEL TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar ve Katkılar

Ülkemizde henüz yasal bir tanımı bulunmayan, ancak varlığı medya kanallarında sıklıkla göze çarpan nefret suçlarına yönelik tutumlar bu çalışmanın ana temasıdır. Son yıllarda görsel, yazılı ve sosyal medya araçlarında Suriyelilere yönelik önyargıların arttığı gözlenmektedir. Nefret suçları bağlamında, ev sahibi vatandaşların fail ve Suriyelilerin mağdur konumunda olduğu suçların yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Suriyeli bir mültecinin mağdur konumunda olduğu nefret suçu hikayesinde, üniversite öğrencilerinin mağdura ve failere yönelik tutumları araştırılmıştır. Alanyazında benzer bir çalışmanın varlığına rastlanmamış olup, bu çalışmanın bu konudaki literatür eksikliğini gidermesi anlamında önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcılara sunulan hikayelerde deneysel manipülasyon yoluyla mağdurun cinsiyeti (Çalışma I), cinsiyet rolü (Çalışma II) ve geçim kaynağı (Çalışma I ve Çalışma II) manipüle edilmiş; saldırganlıkla yakın ilişki gösteren ahlaki uzaklaşma eğiliminin etkisinin test edildiği iki çalışma yapılmıştır. Bu tez çalışması, Suriyelilere yönelik nefret suçuna karşı tutumların araştırıldığı ilk çalışma olmasının yanısıra, araştırmanın bulgularının uluslararası psikoloji literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Her iki çalışmada da hikaye-algı yönteminin kullanılmış olması ve deneysel manipülasyonlara yer verilmesi, bulguların iç geçerliğini arttırmaktadır.

Araştırma bulguları incelendiğinde, ahlaki uzaklaşma eğiliminin her iki çalışmada da Suriyeli mağdura karşı işlenen nefret suçunun failleriyle kurulan özdeşimi arttırdığı görülmüştür. Ahlaki uzaklaşma eğilimi, Suriyeli mağdura yönelik tutumlardan ziyade nefret suçu faillerine yönelik yaklaşımı etkilemektedir. Nefret suçunun gruplar arası çatışmalardan kaynaklandığı ve bir mesaj iletme amacı taşıdığı düşünüldüğünde, bu suça yönelik tutumlar ile bu suçun potansiyel faillerinin algılarının benzerlikler taşıyacağı düşünülmektedir. Ahlaki uzaklaşma eğiliminin bu suçun failleri ile kurulan özdeşimi arttırması, aynı zamanda nefret suçunun faillerinin de ahlaki uzaklaşma eğiliminin yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Bu bulgunun, hem sosyal psikoloji literatürüne hem de suçu önleme ve suçlu rehabilitasyonu çalışmalarına büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İkinci çalışmada daha fazla katılımcıya ulaşılması, ahlaki uzaklaşmanın Suriyelilere yönelik nefret suçuna etkisinin ortaya konulmasında katkı sağlamıştır. Analizlere cinsiyet değişkeninin katılması ile, farklı etkileşim etkileri tespit edilmiştir. Geçimini dilenerek sağlayan Suriyeli mağdur nefret suçuna maruz kaldığında, kadın ve erkek katılımcılar arasında faillerle özdeşim açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak, Suriyeli mağdur geçimini çalışarak sağladığında, maruz kaldığı nefret suçunun failleriyle erkek katılımcılar kadınlara göre mağdurla daha fazla özdeşim kurmuştur. Bu bulgu, hem ülkemizdeki cinsiyet rollerine atıf yapması hem de ekonomik kaynakların paylaşılması konusundaki hassasiyeti göstermesi açısından önemlidir.

Katılımcı sayısının artırıldığı ikinci çalışmada, ahlaki uzaklaşmanın Suriyelilere yönelik nefret suçunu adil bulma, Suriyeli mağdurla empati ve Suriyelilere karşı ekonomik ve kültürel tehdit algılarını etkilediği bulunmuştur. İlk çalışmanın sonuçlarına göre, ahlaki uzaklaşma eğiliminin Suriyelilere yönelik tehdit algısı üzerindeki etkisi marjinal bir bulgu iken, ikinci çalışmanın sonuçlarına göre hem kültürel hem de ekonomik tehdit algısı üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Göçmenlere yönelik tehdit algısının nefret suçunu arttırdığı literatürde yer alan bir bilgidir; ancak ahlaki uzaklaşmanın göçmenlere yönelik tehdit algısı üzerindeki etkisini göstermesi açısından da bu tez çalışması literatüre yeni bir katkı sağlamaktadır.

Nefret suçu literatüründe mağdurun statüsünün (ırk, etnik köken, renk, cinsel yönelim gibi) toplum algısında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada, toplumsal statü göstergesi olan geçim kaynağının (çalışma ve dilenme) Suriyeli mağdura yönelik nefret suçuna karşı olumlu ve olumsuz tutumlarda etkili olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, mağdurun geçimini çalışarak ve dilenerek sağlaması durumlarında kadın ve erkeklerin tutumlarının farklılaştığı dikkat çekmektedir.

Bu bulgulara ek olarak, Türklerle kimliklenmenin Suriyelilere yönelik tehdit algısını (ekonomik ve kültürel) arttırdığı, dindarlık düzeyinin ise mağdurla özdeşimi arttırdığı görülmektedir. Alanyazınla uyumlu olarak, Türk kimliği ile özdeşimin Suriyelilere yönelik dış grup algısını belirginleştirdiği, dindarlık düzeyinin ise aynı dine mensup olmayı (Suriyelileri iç grup olarak görmeyi) belirginleştirdiği görülmüştür. Bu bulgu, sosyal grubun nefret suçuna dair tutumlarla ilgili dikkate alınması gereken bir bağlam olduğunu göstermesinin yanısıra, bir sosyal grubun dış-gruba karşı olumsuz tutumları beraberinde getirirken başka bir sosyal grubun daha olumlu tutumlara yol açabileceğini göstermesi açısından da önemlidir. Diğer bir ifadeyle, ulusal grupla özdeşim iç-dış grup rekabetini belirgin kılarken, dindarlık ortak iç grup algısını belirginleştirmiştir. Bu bulgunun bir doğurgusu olarak şu söylenebilir: Nefret suçlarını ortadan kaldırma yönündeki eğitim ve farkındalık çalışmalarında ve kampanyalarda dış-grup üyesi olarak algılanan gruba karşı olası ortak kimlik seçeneklerini öne çıkarmak olumlu bir etki ortaya çıkarabilir.

4.2. Kısıtlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmada, Suriyeli bir kişinin maruz kaldığı nefret suçuna yönelik tutumları etkileyen faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır. Ancak örneklemin üniversite öğrencilerinden oluşması nedeniyle araştırma bulguları yalnızca bu gruba genellenebilir. Gelecekteki çalışmalarda üniversite öğrencisi olmayan örneklerle çalışılması, bulguların öğrenci olmayan evrene genellenebilmesini sağlayacaktır.

Üniversite öğrencilerinin diğer toplumsal kesimlerle karşılaştırıldığında Suriyelilerle görece daha az temasının olduğu (Suriyeli üniversite öğrencilerinin az olması sebebiyle) düşünüldüğünde, bu çalışmada elde edilen bulguların dış geçerliği açısından sınırlılık yarattığı söylenebilir. Gelecek araştırmalarda Suriyelilerle daha fazla teması olan sosyal gruplarla (örneğin, tekstil, inşaat gibi aynı sektörde ve aynı iş yerinde çalışanlar veya sağlık personeli ve esnaflar ya da aynı mahallede yaşayanlar) çalışılabilir.

Her iki çalışmada da katılımcılara Suriyeli bir sığınmacıya karşı önyargı motivasyonu ile işlenen bir suç olayından bahsedilmiştir, ancak katılımcılara bu suçun nefret suçu olduğu bilgisi verilmemiştir. Bunun yanında, katılımcıların bu olayla ilgili değerlendirmeleri (appraisals) ve empati dışındaki diğer duyguları (örn, öfke) sorulmamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda, hem katılımcılara hikayede işlenen suçun nefret suçu olduğu bilgisi verildiğinde buna dair tutumların farklılaşp farklılaşmadığı ölçülebilir hem de hikayede bahsedilen olaya dair ne tür değerlendirmeleri olduğu açık uçlu sorularla elde edilebilir. Böylece, nefret suçuna dair tutumlara bu değişkenlerin etkisi test edilebilir.

Her iki çalışmada da ahlaki uzaklaşmanın nefret suçu failleriyle kurulan özdeşim üzerinde etkili olduğu bulgulandığından, sonraki çalışmalarda faillerin özellikleri (örn. cinsiyet, etnik grup gibi) de manipüle edilerek ahlaki uzaklaşmanın nefret suçu faillerine yönelik tutumlarla ilişkisi detaylı bir şekilde incelenebilir. Ayrıca, faillerin özellikleri manipüle edildiğinde nefret suçuna yönelik tutumlar üzerinde fail özelliklerinin etkisini görmek mümkün olabilecektir. Gelecek araştırmalarda mağdurun/mağdurların ve failin/faillerin özellikleri değişimlenerek nefret suçlarına yönelik olumlu tutumlar üzerinde rol oynayan etmenleri belirlemek söz konusu olabilir. Bunun dışında, sonraki çalışmalarda ahlaki uzaklaşmanın sekiz mekanizmasının her birinin (örneğin insandışılaştırma) etkisi ayrı bir şekilde incelenebilir. Son olarak, sosyal baskınlık yönelimi, adil dünya inancı, Bütünleşik Tehdit Kuramı'nın önerdiği diğer tehdit algıları (olumsuz kalıpyargılar ve gruplararası kaygı) nefret suçlarına ilişkin algının araştırılacağı sonraki çalışmalara yeni değişkenler olarak eklenebilir.

KAYNAKLAR

- Aquino, Karl (2007). "A grotesque and dark beauty: How moral identity and mechanisms of moral disengagement influence cognitive and emotional reactions to war." *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(3): 385-392.
- Almeida, Ana, Correia, Isabel ve Marinho, Sylvie (2010). "Moral disengagement, normative beliefs of peer group, and attitudes regarding roles in bullying." *Journal of School Violence* 9(1): 23-36.
- Bandura, Albert (1990). "Selective activation and disengagement of moral control." *Journal of Social Issues*, 46(1): 27-46.
- Bandura, Albert (1996). "Failures in self-regulation: Energy depletion or selective disengagement?." *Psychological Inquiry*, 7(1): 20-24.
- Bandura, Albert (1999). "Moral disengagement in the perpetration of inhumanities." *Personality and Social Psychology Review*, 3(3): 193-209.
- Bandura, Albert (2002). "Selective moral disengagement in the exercise of moral agency." *Journal of Moral Education*, 31: 101-119.
- Bandura, Albert vd. (2001). "Sociocognitive selfregulatory mechanisms governing transgressive behavior." *Journal of Personality and Social Psychology*, 80: 125-135.
- Berrenberg, Joy L vd (2003). "Prejudice toward people with Cancer or AIDS: Applying the Integrated Threat Model." *Journal of Biobehavioral Research*, 7: 75-86.

- Bizman, Aharon ve Yinon Yoel (2001). "Intergroup and interpersonal threats as determinants of prejudice: The moderating role of in-group identification." *Basic and Applied Social Psychology*, 23(3): 191-196.
- Boeckmann, Robert J ve Turpin-Petrosino, Carolyn (2002). "Understanding the harm of hate crime." *Journal of social issues*, 58(2): 207-225.
- Bonacich, Edna (1972). "A theory of ethnic antagonism: The split labor market." *American sociological review*, 547-559.
- Brewer, Marilynn B (1999). "The psychology of prejudice: Ingroup love and outgroup hate?." *Journal of social issues*, 55(3): 429-444.
- Brewer, Marilynn B (2007). "The importance of being we: Human nature and intergroup relations." *The American Psychologist*, 62: 726-38.
- Bunar, Nihad (2007). "Hate crimes against immigrants in Sweden and community responses." *American Behavioral Scientist*, 51(2): 166-181.
- Butz, David A ve Yogeewaran, Kumar (2011). "A new threat in the air: Macroeconomic threat increases prejudice against Asian Americans." *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(1): 22-27.
- Caprara, Gian Vittorio vd (2014). "The contribution of moral disengagement in mediating individual tendencies toward aggression and violence." *Developmental Psychology*, 50(1): 71.
- Castiglione, Claudia vd. (2013). "Intergroup anxiety, empathy and cross-group friendship: Effects on attitudes towards gay men." *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93: 969-973.

- Claybourn, Marvin (2011). "Relationships between moral disengagement, work characteristics and workplace harassment." *Journal of Business Ethics*, 100(2): 283-301.
- Cooper, William H ve Withey Micheal J (2009). "The strong situation hypothesis." *Personality and Social Psychology Review*, 13(1): 62-72.
- Cowan, G ve Khatchadourian, D (2003). "Empathy, ways of knowing, and interdependence as mediators of gender differences in attitudes toward hate speech and freedom of speech." *Psychology of Women Quarterly*, 27(4): 300-308.
- Craig, Kellina M (2002). "Examining hate-motivated aggression: A review of the social psychological literature on hate crimes as a distinct form of aggression." *Aggression and Violent Behavior*, 7(1): 85-101.
- Craig, Kellina M ve Waldo, Craig R (1996). "So, what's a hate crime anyway?" young adults' perceptions of hate crimes, victims, and perpetrators." *Law and Human Behavior*, 20(2): 113-129.
- Crawley, Donna ve Suarez, Richard (2016). "Empathy, Social Dominance Orientation, Mortality Salience, and perceptions of a criminal defendant." *SAGE Open*, 6(1): 1-15.
- Detert, James R, Treviño, Linda K ve Sweitzer, Vicki L (2008). "Moral disengagement in ethical decision making: A study of antecedents and outcomes." *Journal of Applied Psychology*, 93(2): 374-391.
- Dökmen, Z. (1999). "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri." *Kriz Dergisi*, 7 (1): 27-40.
- DPhil, Rhidian Hughes ve DPhil, Meg Huby (2002). "The application of vignettes in social and nursing research." *Journal of Advanced Nursing*, 32(4): 382-386.

- Dustmann, Chistian ve Preston, Ian P (2007). "Racial and economic factors in attitudes to immigration." *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 7(1): 1-39.
- Ekehammar Bo, Akrami Nazar ve Araya Tadesse (2003). "Gender differences in implicit prejudice." *Personality and Individual Differences*, 34(8): 1509-1523.
- Esses, Victoria M vd. (2001). "The immigration dilemma: The role of perceived group competition, ethnic prejudice, and national identity." *Journal of Social issues*, 57(3): 389-412.
- Gezici, Yalçın Meral vd. (2016a). "Ahlaki Uzaklaşma ve Empatinin Kadına Yönelik Erkek Şiddetine Dair Tutumlara Etkileri." *I. Sosyal Psikoloji Kongresi*, Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Gezici, Yalçın Meral vd. (2016b). "Ahlâkî Uzaklaşma Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması". *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1): 309-332.
- Gezici Yalçın, Meral ve Saylık, Zeynep. (2017). "Examining the effect of social identity salience on perceived threat in the Turkish context". Paper presented at The Joint EASP-SPSSI Meeting: To be both (and more)": Immigration and identity multiplicity, 5-17 September 2017. Utrecht, Netherlands.
- Gneezy Uri, Muriel Niederle ve Aldo, Rustichini (2003). "Performance in competitive environments: Gender differences," *Quarterly Journal of Economics*, 1049–1074.
- Gini, G. (2006). "Social cognition and moral cognition in bullying: What's wrong?." *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 32(6): 528-539.
- Gini, Gianluca, Pozzoli, Tiziana ve Hymel, Shelley (2014). "Moral disengagement among children and youth: A meta-analytic review of links to aggressive behavior." *Aggressive behavior*, 40(1): 56-68.

- González, Karina Velasco vd (2008). "Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory." *British Journal of Social Psychology*, 47(4): 667-685.
- Grattet, Rayken vd (1998). "The homogenization and differentiation of hate crime law in the United States, 1978 to 1995: Innovation and diffusion in the criminalization of bigotry." *American Sociological Review*, 63(2): 286–307.
- Grobe, Niels Daniel ve Riener, Gerhard (2010). "Explaining gender differences in competitiveness: gender-task stereotypes" *Jena Economic Research Papers*.
- Herek, Gregory M (1989). "Hate crimes against lesbians and gay men: Issues for research and policy." *American Psychologist*, 44(6): 948.
- Herek, Gregory M vd. (1999). "Psychological sequelae of hate-crime victimization among lesbian, gay, and bisexual adults." *Journal of Consulting and Clinical psychology*, 67(6): 945.
- Hirschberger, Gilad vd. (2005). "Fear and Compassion: A Terror Management Analysis of Emotional Reactions to Physical Disability." *Rehabilitation psychology*, 50(3): 246.
- Iganski, Paul (2001). "Hate Crimes Hurt More". *American Behavioral Scientist*, 45(4): 626–38.
- Iwama, Janice Anne (2018). "Understanding hate crimes against immigrants: Considerations for future research." *Sociology compass*, 12(3): e12565.
- Jackson, Lydia Eckstein ve Gaertner, Lowell (2010). "Mechanisms of moral disengagement and their differential use by right-wing authoritarianism and social dominance orientation in support of war." *Aggressive behavior*, 36(4): 238-250.

- Karaoğlu, E (2015). The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Knoll, Michael vd. (2016). "Examining the moral grey zone: The role of moral disengagement, authenticity, and situational strength in predicting unethical managerial behavior." *Journal of Applied Social Psychology*, 46(1): 65-78.
- Leidner, Bernhard vd. (2010). "Ingroup glorification, moral disengagement, and justice in the context of collective violence." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(8): 1115-1129.
- Leidner, Bernhard ve Castano, Emanuele (2012). "Morality shifting in the context of intergroup violence." *European Journal of Social Psychology*, 42(1): 82-91.
- Levin, Brian (1999). "Hate crimes: Worse by definition." *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 15(1): 6.
- Lyons, Christopher J. (2008). "Individual perceptions and the social construction of hate crimes: A factorial survey." *The Social Science Journal*, 45(1): 107-131.
- Marcus-Newhall, Amy vd (2002). "Perceptions of hate crime perpetrators and victims as influenced by race, political orientation, and peer group." *American Behavioral Scientist*, 46(1): 108-135.
- Martinez Jr Ramiro ve Lee Matthew T (2000). "On immigration and crime." *Criminal Justice*, 1(1): 486-524.
- McAlister, Alfred L vd. (2006). "Mechanisms of moral disengagement in support of military force: The impact of Sept. 11." *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(2): 141-165.

- McLaren, Lauren M (2003). "Anti-immigrant prejudice in Europe: Contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants." *Social forces*, 81(3): 909-936.
- Menesini, Ersilia vd (2003). "Moral emotions and bullying: A cross-national comparison of differences between bullies, victims and outsiders." *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 29(6): 515-530.
- Miller, Alexandra J (2001). "Student perceptions of hate crimes." *American Journal of Criminal Justice*, 25(2): 293-307.
- Nesdale, D vd. (2005). "Group norms, threat, and children's racial prejudice." *Child Development*, 76(3): 652-663.
- Niederle, Muriel ve Vesterlund, Lise (2007). "Do women shy away from competition? Do men compete too much?." *The Quarterly Journal of Economics*, 122(3): 1067-1101.
- Obermann, Marie Louse (2011). "Moral disengagement in self-reported and peer-nominated school bullying." *Aggressive Behavior*, 37(2): 133-144.
- Olzak, Susan (1990). "The political context of competition: Lynching and urban racial violence, 1882-1914." *Social Forces*, 69(2): 395-421.
- Özkeçeci, Hediye Hilal (2017). The role of contact and the perception of threat in prejudice towards Syrians in Turkey. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Padır, Mehmet Ali (2019). *Examining xenophobia in Syrian refugees context: the roles of perceived threats and social contact*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Pelton, Jennifer vd. (2004). "The moral di-sengagement scale: Extension with an American minority sample." *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26: 31-39.
- Posada De Villegas Cristina, Flórez Jorge ve Espinel, Nicholas (2018). "Moral Disengagement Mechanisms and Armed Violence: A Comparative Study of Paramilitaries and Guerrillas in Colombia." *Revista Colombiana de Psicología*, 27(1): 55-69.
- Quillian, Lincoln (1995). "Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe." *American Sociological Review*, 60: 586-611.
- Rayburn, Nadine Recker, Mendoza, Margaret ve Davison, Gerald C (2003). "Bystanders' perceptions of perpetrators and victims of hate crime: An investigation using the person perception paradigm." *Journal of Interpersonal Violence*, 18(9): 1055–1074.
- Riek, Blake M vd. (2006). "Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review." *Personality and Social Psychology Review*, 10(4): 336-353.
- Rumbaut, Ruben G ve Ewing, Walter A (2007). "The myth of immigrant criminality and the paradox of assimilation: Incarceration rates among native and foreign-born men." Washington, DC: Immigration Policy Center, American Immigration Law Foundation.
- Rye, B J vd. (2006). "The case of the guilty victim: The effects of gender of victim and gender of perpetrator on attributions of blame and responsibility." *Sex Roles*, 54(9-10): 639-649.
- Sakallı-Uğurlu N, Türoğlu B, Kuzlak A (2018). "How are Women and Men Perceived? Structure of Gender Stereotypes in Contemporary Turkey." *Nesne Psikolojisi Dergisi*, 6(13): 309-336.

- Schlueter, Elmar ve Scheepers, Peer (2010). "The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat-and intergroup contact theory." *Social Science Research*, 39(2): 285-295.
- Scott, Colin ve Safdar, Saba (2017). "Threat and prejudice against Syrian refugees in Canada: Assessing the moderating effects of multiculturalism, interculturalism, and assimilation." *International Journal of Intercultural Relations*, 60: 28-39.
- Short, Robert ve Magaña, Lisa (2002). "Political rhetoric, immigration attitudes, and contemporary prejudice: A Mexican American dilemma." *The Journal of Social Psychology*, 142(6): 701-712.
- Stacey, Michele vd. (2011). "Demographic change and ethnically motivated crime: The impact of immigration on anti-Hispanic hate crime in the United States." *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 27(3): 278-298.
- Stephan, Cookie White vd. (2000). "Women's attitudes toward men: An integrated threat theory analysis." *Psychology of Women Quarterly*, 24: 63-73.
- Stephan, Walter G ve Stephan, C. W. (2000). "An integrated theory of prejudice. In. S. Oskamp." In *Reducing Prejudice and Discrimination*, The Claremont symposium on applied social psychology (sy. 23-45).
- Stephan, Walter G vd. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 559-576.
- Stephan, Walter G vd. (1999). "Prejudice toward immigrants: An integrated threat theory." *Journal of Applied Social Psychology*, 29: 2221-2237.
- Stephan Walter G ve Finlay Krystina (1999). "The role of empathy in improving intergroup relations." *Journal of Social issues*, 55(4): 729-743.

- Stephan, Walter G vd. (2002). "Racial attitudes of Blacks and Whites: An integrated threat theory analysis." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9): 1242-1254.
- Stowell, Jacob I vd (2009). "Immigration and the recent violent crime drop in the United States: A pooled, cross-sectional time-series analysis of metropolitan areas." *Criminology*, 47(3): 889-928.
- Sullaway, Megan (2004). "Psychological Perspectives on Hate Crime Laws." *Psychology, Public Policy, and Law*, 10(3): 250.
- Sun, Key (2006). "The legal definition of hate crime and the hate offender's distorted cognitions." *Issues In Mental Health Nursing*, 27(6): 597-604.
- Tajfel, Henry (1982). "Social psychology of intergroup relations." *Annual Review of Psychology*, 33: 1-39.
- Tajfel, Henry ve Wilkes A.L. (1963). "Classification and quantitative judgement." *British Journal of Psychology*, 54: 101-114.
- Thompson Jr, Edward H ve Pleck Joseph H (1986). "The structure of male role norms." *American Behavioral Scientist*, 29(5), 531-543.
- Thornberg, Robert ve Jungert Thomas (2014). "School bullying and the mechanisms of moral disengagement." *Aggressive behavior*, 40(2): 99-108.
- Tonry Michael (1997). "Ethnicity, crime, and immigration." *Crime and Justice*, 21: 1-29.
- Tsay, Mina ve K. Maja Krakowiak (2011). "The Impact of Perceived Character Similarity and Identification on Moral Disengagement." *International Journal of Arts and Technology* 4(1): 102-110.

- Turner, J C, Brown, R J ve Tajfel H (1979). "Social comparison and group interest in ingroup favouritism." *European Journal of Social Psychology*, 9(2): 187-204.
- Üsten (2018). Gendered perceptions of threat from immigrant minorities: A social psychological analysis of prejudice against Syrians in Turkey. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Velasco González, Karina vd. (2008). "Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing Integrated Threat Theory." *British Journal of Social Psychology*, 47(4): 667-685.
- Vollum, Scott vd. (2004). "Moral disengagement and attitudes about violence toward animals." *Society & Animals*, 12(3): 209-235.
- Weber, H (2015). "National and regional proportion of immigrants and perceived threat of immigration: A three-level analysis in Western Europe." *International Journal of Comparative Sociology*, 56(2): 116-140.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Onay Formu

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Merve KOÇAK
 Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Psikoloji ABD

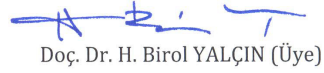
Sayın Merve KOÇAK,

“Ahlaki Uzaklaşma Eğiliminin Nefret Suçlarına İlişkin Tutumlara Etkisi: Algılanan Tehdit, Değerler ve Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme” konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna 28.02.2017 tarihli yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2017/65) kurulumuzun 08.03.2017 tarihli ve 2017/03 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

 Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

 Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

 Doç. Dr. Altay Eren (Üye)

 Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

 Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

 Y. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

 Av. Zuhal Demirci (Üye)

Ek 2: Birinci Çalışmanın Veri Toplama Araçları (Örnek)

BİLGİLENDİRİLİŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı;

Sizi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde görevli Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN ve psikoloji bölümünde yüksek lisans öğrencisi Merve KOÇAK tarafından yürütülen güncel konulardaki bazı tutum ve görüşlerinizin araştırıldığı çalışmaya davet ediyoruz.

Çalışmaya katılım tamamen **gönüllülük** ve **gizlilik** esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyebilir ya da istediğiniz aşamada da vazgeçebilirsiniz. Katılmayı kabul ederseniz ortalama 20 dk. sürecek birkaç anket dolduracaksınız. **Vereceğiniz bilgiler üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır.** Alınan veriler bilimsel amaçlı olarak toplu değerlendirilecektir. Anketlerde kişisel rahatsızlık oluşturabilecek soruların yer aldığı düşünülmektedir. Ancak sorulardan herhangi birinden rahatsızlık hissedecek olursanız istediğiniz anda formu bırakabilir ve araştırmadan çekilebilirsiniz.

Çalışmada, vereceğiniz yanıtlar oldukça önemlidir. Lütfen her bir anket için sayfanın başında verilmiş olan yönergeyi okuyunuz ve gerçek duygu, düşünce ve davranışlarınıza göre mümkün olduğunca boş yanıt bırakmayarak cevaplayınız.

Araştırma ile ilgili daha detaylı bilgi almak isterseniz anket öncesinde veya sonrasında aşağıdaki iletişim adreslerini kullanabilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç Dr. Meral GEZİCİ-YALÇIN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

meralgeziciyalcin@ibu.edu.tr

Psk. Merve KOÇAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı

mervekocak.psy@gmail.com

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çekilebileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

İsim Soyisim/Baş Harfler:

İmza:

Tarih:

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
3. Hangi üniversitede öğrencisiniz?
.....
4. Hangi bölümde okuyorsunuz?
.....
5. Eğitim Durumunuz:
() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
6. Aylık Gelirinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?
() Düşük () Düşük-Orta () Orta () Orta-yüksek () Yüksek
7. Doğum yeriniz:
8. En uzun Süre Yaşadığınız Yerleşim Birimi Hangisidir?
() Metropol (Ankara, İzmir, İstanbul)
() İl () İlçe
() Kasaba () Köy
9. Şu an hangi ilde ikamet ediyorsunuz?
.....
10. Şu an ikamet ettiğiniz ilde ne kadar süredir yaşıyorsunuz?
.....
11. Yaşamınızın çoğunu kimlerle geçirdiniz?
() Aile ile birlikte () Akraba ile birlikte () Yalnız
() Yetiştirme yurtları () Arkadaşlarla birlikte Diğer

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Aşağıda sizinde katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümlelerin yanında verilen 0'dan 6'ya kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz. İlk düşündüğünüz yanıtın en uygun yanıt olduğunu unutmayınız.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Arkadaşların için dövüşmenin bir sakıncası yoktur.							
2.	İtip-kakmak ve tokatlamak bir çeşit şakalaşmadır.							
3.	Eşyaya zarar vermek, birine dayak atmaya kıyasla çok da kötü değildir.							
4.	Bir grup, etrafa zarar verdiğinde o grubun verdiği zararlar nedeniyle sadece grubun bir üyesi suçlanmamalıdır.							
5.	Kötü koşullarda yaşayan kişiler, sergiledikleri saldırgan davranışları nedeniyle suçlanamazlar.							
6.	Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur							
7.	Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.							
8.	Kişiler kavga ediyorsa bunun sebebi toplumdur.							
9.	Ailenize hakaret eden birini dövmenin bir sakıncası yoktur.							
10.	Pislik birilerine vurmak, onlara ders vermektir.							
11.	Çok miktarda para çalmayla kıyaslandığında az miktarda para çalmak, o kadar da ciddi bir durum değildir.							
12.	Kuralları çiğnemeye teşvik eden bir kişi, etrafındakiler ona uyduğu için suçlanmamalıdır.							
13.	Terbiye almamış kişiler, kötü davranışlarından dolayı suçlanmamalıdır.							
14.	Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.							

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
15.	Asalak birine kötü muamele etmenin bir sakıncası yoktur.							
16.	Bir insanın eşyasının çalınmasının kabahati kendindedir.							
17.	Grubunuzun haysiyeti çığnendiğinde dövüşmenin bir sakıncası yoktur.							
18.	Bir süreliğine bir eşyayı izinsiz almak, ödünç almaktır.							
19.	Birine hakaret etmek, ona vurmaktan daha iyidir.							
20.	Grup olarak zarar vermeye karar verilmişse, grup içinden birisini suçlamak adil değildir.							
21.	Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor.							
22.	Alay edilmek, bir kişiyi gerçekten incitmez.							
23.	Kötü biri, insan gibi davranılmayı hak etmez.							
24.	Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.							
25.	Arkadaşlarınızı beladan uzak tutmak için yalan söylemenin bir sakıncası yoktur.							
26.	Arada sırada hiddetlenmek kötü bir şey değildir.							
27.	Yasadışı işlerle kıyaslandığında, para ödmeden mağazadan birşey almak çok ciddi bir şey değildir.							
28.	Bir grubun yol açtığı zararın sadece küçük bir kısmından sorumlu olan birisini suçlamak adil değildir.							
29.	Arkadaş baskısından dolayı kötü davranan biri, bundan dolayı suçlanamaz.							
30.	Gençler birbirlerine hakaret ettiklerinde incinmezler.							
31.	Hiçbir şekilde zarar görmeyeceğini düşünen kişilere sert davranmak gerekir.							
32.	Anne-babalar çocuklarına baskı yapıyorlarsa, çocuk kötü davrandığında kabahatli değildir.							

Abdullah, Suriye'de çıkan savaştan sonra Türkiye'ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında işten çıktı ve evine gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Abdullah'a sataşmaya başladı. "Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz" diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Abdullah'ı tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.

Aşağıda yer alan soruları lütfen yanıtlayınız.

1. Abdullah'ın başına ne gelmiştir?

.....

2. Bu olayda mağdur kimdir?

.....

3. Bu olayda failler kimlerdir?

.....

4. Abdullah Türkiye'ye nereden gelmiştir?

.....

Adil Bulma

* Bu olayda Abdullah'ın başına geleni ne kadar adil buluyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

* Bu olayda Abdullah'ın başına geleni ne kadar haksız buluyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

* Bu olaya bakan bir hakim olsaydınız, faillere ne kadar ceza verirdiniz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

* Bu olayda faillere ne kadar hak veriyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

Özdeşim Kurma

• Bu olayda faillerle kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

• Bu olayda Abdullah ile kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

• Bu olayda faillerle kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

• Bu olayda Abdullah ile kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç						Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

Empati

- Bu olayda Abdullah'ın duygularını ne derece hissetmektesiniz?

Hiç												Çok fazla
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
- Bu olayda Abdullah'ın durumuna ne derece üzüldünüz?

Hiç												Çok fazla
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
- Bu olayda faillerin durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?

Hiç												Çok fazla
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
- Bu olayda Abdullah'ın durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?

Hiç												Çok fazla
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Algılanan Tehdit

Aşağıda yer alan ifadelere 0'dan 6'ya kadar ne düzeyde katılıp katılmadığınızı lütfen belirtiniz.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Suriyeliler insan gibi davranılmayı hak etmez.	0	1	2	3	4	5	6
2	Suriyeliler yetersiz varlıklardır.	0	1	2	3	4	5	6
3	Suriyeliler dayak yiyorsa bunun sebebi kendileridir.	0	1	2	3	4	5	6
4	Kötü davranılan Suriyeliler bunu hak eder.	0	1	2	3	4	5	6
5	Suriyeliler ulusal güvenlik için tehdit oluşturmaktadırlar.	0	1	2	3	4	5	6
6	Suriyeliler, Türk vatandaşlarının üzerindeki vergi yükünü arttırmaktadır.	0	1	2	3	4	5	6
7	Suriyeliler her ne olursa olsun kendi ülkelerinde kalmalıdır	0	1	2	3	4	5	6
8	Suriyeliler Türkiye'ye kendi ülkelerinin sorunlarını taşımışlardır.	0	1	2	3	4	5	6
9	Suriyeliler, ülkelerindeki savaşı bahane edip Türkiye'de kalıcı olmak istiyorlar.	0	1	2	3	4	5	6
10	Suriyeliler, temizlik konusunda dikkatli değildirler.	0	1	2	3	4	5	6
12	Suriyelilerin temizlik alışkanlıkları yoktur.	0	1	2	3	4	5	6
13	Suriyeliler, pek çok bulaşıcı hastalık riskini arttırmaktadır.	0	1	2	3	4	5	6

Anketimiz sona ermiştir, katkılarınız için teşekkür ederiz.

Ek 3: İkinci Çalışmanın Veri Toplama Araçları (Örnek)

GÖNÜLLÜ KATILIMCI FORMU

Sayın Katılımcı;

Sizi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde görevli Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN ve psikoloji bölümünde yüksek lisans öğrencisi Merve KOÇAK tarafından yürütülen güncel konulardaki bazı tutum ve görüşlerinizin araştırıldığı çalışmaya davet ediyoruz.

Çalışmaya katılım tamamen **gönüllülük** ve **gizlilik** esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeyebilir ya da istediğiniz aşamada da vazgeçebilirsiniz. Katılmayı kabul ederseniz ortalama 20 dk. sürecek birkaç anket dolduracaksınız. **Vereceğiniz bilgiler üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır.** Alınan veriler bilimsel amaçlı olarak toplu değerlendirilecektir. Anketlerde kişisel rahatsızlık oluşturabilecek soruların yer aldığı düşünülmemektedir. Ancak sorulardan herhangi birinden rahatsızlık hissedecek olursanız istediğiniz anda formu bırakabilir ve araştırmadan çekilebilirsiniz.

Çalışmada, vereceğiniz yanıtlar oldukça önemlidir. Lütfen her bir anket için sayfanın başında verilmiş olan yönergeyi okuyunuz ve gerçek duygu, düşünce ve davranışlarınıza göre mümkün olduğunca boş yanıt bırakmayarak cevaplayınız.

Araştırma ile ilgili daha detaylı bilgi almak isterseniz anket öncesinde veya sonrasında aşağıdaki iletişim adreslerini kullanabilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç Dr. Meral GEZİCİ-YALÇIN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

meralgeziciyalcin@ibu.edu.tr

Psk. Merve KOÇAK

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı

mervekocak.psy@gmail.com

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çekilebileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

İsim Soyisim/Baş Harfler:

İmza:

Tarih:

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız: _____
2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
3. Hangi üniversitede öğrencisiniz? _____
Bölüm: _____ / Sınıf: _____
4. Doğum yeriniz _____
5. Yaşamınızı büyük ölçüde hangi şehirde geçirdiniz? _____
6. Şu an hangi ilde ikamet ediyorsunuz? _____
7. Annenizin eğitim düzeyi:
 İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü Diğer
Annenin mesleği: _____
8. Babanızın eğitim düzeyi:
 İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü Diğer
Babanızın mesleği: _____
9. Ailenizin aylık geliri:
 0-1000 TL 1000-2000 TL 2000-3000 TL
 3000-4000 TL 4000-5000 TL 5000 TL ve üstü

Kendinizi dindar biri olarak nitelendirir misiniz?

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç dindar değilim Evet çok dindarım

Dini inancım tüm hayatımı etkiler

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç katılmıyorum Tamamen katılıyorum

Lütfen size uygun gelen maddeyi işaretleyerek cevap veriniz.

	Hiç Katılmıyorum	Tamamen Katılıyorum
Türk olmak kimliğimin önemli bir parçasıdır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
Türk olduğum için gurur duyuyorum.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
Türk olmak benim için çok önemli.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
Türk olduğum için genellikle memnunuz.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
Türk olmak kişiliğim üzerinde çok önemli rol oynamaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Aşağıda sizinde katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümleinin yanında verilen 0'dan 6'ya kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz. İlk düşündüğünüz yanıtın en uygun yanıt olduğunu unutmayınız.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Arkadaşların için dövüşmenin bir sakıncası yoktur.							
2.	İtip-kakmak ve tokatlamak bir çeşit şakalaşmadır.							
3.	Eşyaya zarar vermek, birine dayak atmaya kıyasla çok da kötü değildir.							
4.	Bir grup, etrafa zarar verdiğinde o grubun verdiği zararlar nedeniyle sadece grubun bir üyesi suçlanmamalıdır.							
5.	Kötü koşullarda yaşayan kişiler, sergiledikleri saldırgan davranışları nedeniyle suçlanamazlar.							
6.	Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur							
7.	Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.							
8.	Kişiler kavga ediyorsa bunun sebebi toplumdur.							
9.	Ailenize hakaret eden birini dövmenin bir sakıncası yoktur.							
10.	Pislik birilerine vurmak, onlara ders vermektir.							
11.	Çok miktarda para çalmayla kıyaslandığında az miktarda para çalmak, o kadar da ciddi bir durum değildir.							
12.	Kuralları çiğnemeye teşvik eden bir kişi, etrafındakiler ona uyduğu için suçlanmamalıdır.							
13.	Terbiye almamış kişiler, kötü davranışlarından dolayı suçlanmamalıdır.							
14.	Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.							

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
15.	Asalak birine kötü muamele etmenin bir sakıncası yoktur.							
16.	Bir insanın eşyasının çalınmasının kabahati kendindedir.							
17.	Grubunuzun haysiyeti çiğnendiğinde dövüşmenin bir sakıncası yoktur.							
18.	Bir süreliğine bir eşyayı izinsiz almak, ödünç almaktır.							
19.	Birine hakaret etmek, ona vurmaktan daha iyidir.							
20.	Grup olarak zarar vermeye karar verilmişse, grup içinden birisini suçlamak adil değildir.							
21.	Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor.							
22.	Alay edilmek, bir kişiyi gerçekten incitmez.							
23.	Kötü biri, insan gibi davranılmayı hak etmez.							
24.	Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.							
25.	Arkadaşlarınızı beladan uzak tutmak için yalan söylemenin bir sakıncası yoktur.							
26.	Arada sırada hiddetlenmek kötü bir şey değildir.							
27.	Yasadışı işlerle kıyaslandığında, para ödmeden mağazadan birşey almak çok ciddi bir şey değildir.							
28.	Bir grubun yol açtığı zararın sadece küçük bir kısmından sorumlu olan birisini suçlamak adil değildir.							
29.	Arkadaş baskısından dolayı kötü davranan biri, bundan dolayı suçlanamaz.							
30.	Gençler birbirlerine hakaret ettiklerinde incinmezler.							
31.	Hiçbir şekilde zarar görmeyeceğini düşünen kişilere sert davranmak gerekir.							
32.	Anne-babalar çocuklarına baskı yapıyorlarsa, çocuk kötü davrandığında kabahatli değildir.							

Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz.

Her özelliğın karşısına, size uygunluğunu

- 1 Hiç uygun değil
- 2 Genellikle uygun değil
- 3 Bazen uygun değil
- 4 Kararsızım
- 5 Bazen uygun
- 6 Genellikle uygun
- 7 Her zaman uygun

anlamına gelmek üzere numaralandırınız.

1. Ağır başlı, ciddi	21. İdealist
2. Ailesine karşı sorumlu	22. İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli
3. Anlayışlı	23. Kaba dil kullanmayan
4. Baskın, tesirli	24. Kadınsı
5. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı	25. Kendi ihtiyaçlarını savunan
6. Boyun eğen	26. Kendine güvenen
7. Cana yakın	27. Kuralcı, katı
8. Cömert	28. Lider gibi davranan
9. Çocukları seven	29. Mantıklı
10. Duygularını açığa vurmeyen	30. Merhametli
11. Duygusal	31. Namuslu
12. Erkeksi	32. Otoriter
13. Etkileyici, güçlü	33. Riski göze almaktan çekinmeyen
14. Fedakar	34. Sadık
15. Girişken	35. Saldırgan
16. Gönül alan	36. Sevecen
17. Gözü pek	37. Sıkılgan
18. Haksızlığa karşı tavır alan	38. Sözünde duran
19. Hassas	39. Tatlı dilli
20. Hırslı	40. Yumuşak, nazik

Üç çocuk annesi Meryem, Suriye'de çıkan savaştan sonra Türkiye'ye geldi. Bir hafta önce, akşam 21.00 sularında sokakta dilenirken yolda üç kişinin kendisini takip ettiğini fark etti. Bir an önce eve varmak için hızlandığında, arkasındaki üç kişilik grup çeşitli küfür ve hareketlerle Meryem'e sataşmaya başladı. "Mahallemizden defol. Seni bu mahallede istemiyoruz" diyerek yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Bir süre Meryem'i tartakladıktan sonra koşarak uzaklaştılar.

Aşağıda yer alan soruları lütfen yanıtlayınız.

1. Meryem'in başına ne gelmiştir?

.....

2. Bu olayda mağdur kimdir?

.....

3. Bu olayda failler kimlerdir?

.....

4. Meryem Türkiye'ye nereden gelmiştir?

.....

Adil Bulma

* Bu olayda Meryem'in başına geleni ne kadar adil buluyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

* Bu olayda Meryem'in başına geleni ne kadar haksız buluyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

* Bu olaya bakan bir hakim olsaydınız, faillere ne kadar ceza verirdiniz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

* Bu olayda faillere ne kadar hak veriyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Özdeşim Kurma

• Bu olayda faillerle kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

• Bu olayda Meryem ile kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

• Bu olayda faillerle kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

• Bu olayda Meryem ile kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Empati

▪ Bu olayda Meryem'in duygularını ne derece hissetmektesiniz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

▪ Bu olayda Meryem'in durumuna ne derece üzüldünüz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

▪ Bu olayda faillerin durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?

Hiç **Orta** **Çok fazla**
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Bu olayda Meryem'in durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?

Hiç 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Çok fazla 10

Algılanan Tehdit Ölçeği

Lütfen aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz.

		Hiç Katılmıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Suriyelilerden dolayı Türkiye'de yaşayan insanlar iş bulmakta zorlanıyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
2	Suriyelilerden dolayı Türkiye'de yaşayan insanlar ev bulmakta zorlanıyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
3	Suriyelilerden dolayı Türkiye'deki işsizlik artıyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
4	Suriyeliler, ülkeye katkı sağlamaktan çok, yük oluyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
5	Suriyeli çocuklar, kamu okullarına gitme hakkına sahip olmamalı.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
6	3Suriyeliler, devlete ödediğimiz vergi yükümüzü artırıyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
7	Suriyeliler, sağlık hizmetlerinden bizimle aynı şekilde yararlanmalı.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
8	Suriyelilere rağmen Türkiye'deki sosyal hizmet kalitesi bozulmadı.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
9	Suriyeliler, devletin yoksullara sağladığı yardımlardan yararlanmamalı.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
10	Çalışmaya ilişkin değer ve inançlarımız Suriyelilerle oldukça benzemektedir.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
11	Ahlaki değerlerimiz Suriyelilerinkine uymamaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
12	Dini değerlerimiz ve inançlarımız Suriyelilerinkine uymamaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
13	Suriyeliler toplumumuzun kurallarına ve normlarına uymayı öğrenmeliler.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
14	Kimliğimiz tehdit altında, çünkü Türkiye'de çok fazla Suriyeli bulunuyor.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
15	Türkiye'ye gelen Suriyelilerden dolayı manevi değerlerimiz aşınmaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
16	Suriyeliler, Türkçeyi yozlaştırmaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
17	Suriyelilerin gelmesi kültürümüzü zayıflatmaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
18	Ailevi konulara ve çocuk yetiştirme biçimlerine dair değer ve inançlarımız Suriyelilerinkine benzemektedir.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
19	Sosyal ilişkiler konusundaki değerlerimiz ve inançlarımız Suriyelilerinkiyle uyuşmamaktadır.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	
20	Suriyeliler, yaşam biçimimizi kabul etmek zorunda değiller.	0-----1-----2-----3-----4-----5-----6	

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı : Merve
 Soyadı : KOÇAK
 Doğum yeri ve tarihi : Ankara – 02.06.1990
 Uyuşu : T.C.
 Medeni durumu : Bekar
 Askerlik Durumu : –
 İletişim adresi ve telefonu : Ankara Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Cebeci Tıp Fakültesi Yerleşkesi, 06590 Dikimevi / Ankara 0312 319 27 34
 E- Posta Adresi : mervekocak.psy@gmail.com merve.kocak@ankara.edu.tr

II- Eğitimi

2017-..... Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı Adli Psikoloji Programı (Doktora Eğitimi)
 2014-2019 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Genel Psikoloji Bilim Dalı (Yüksek Lisans Eğitimi)
 2014 - 2017 Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı Adli Psikoloji Programı (Yüksek Lisans Eğitimi)
 2008 – 2013 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü (Lisans Eğitimi)
 2004 – 2008 Ankara Ayrancı Lisesi
 1996 – 2004 Ahmet Cevdet Paşa İlköğretim Okulu

Yabancı dili

İngilizce (İyi seviyede)

III- Ünvanları

2014 – Araştırma Görevlisi
 2013 – 2014 Psikolog

IV- Mesleki Deneyimi

2015 –	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı- Araştırma Görevlisi
2014 – 2015	Çankırı Karatekin Üniversitesi- Araştırma Görevlisi
2013 – 2014	Bolu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü- Psikolog

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

2015 –	European Association of Psychology and Law
--------------	--

VI- Bilimsel İlgili Alanları

Yayınları: (ulusal ya da uluslararası makale, bildiri, poster, kitap ya da kitap bölümü vb.)

Makale

- Koçak, M., & Batıgün, A. D. (2018). “Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması”. *Klinik Psikoloji Dergisi, 1(1):* 1-11.

Kitap Bölümü Çeviri

- “Tamaruzu Değerlendirmenin Temelleri” (2018). Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temelleri, sy (85-111). Ed: Demirbaş H. Ve Tülü İ.A., Nobel Akademik Yayıncılık. Ackerman, M. J. (2010). *Essentials of forensic psychological assessment* John Wiley & Sons.

Sözel Bildiri

- “Ahlaki Uzaklaşma Eğiliminin Nefret Suçlarına İlişkin Tutumlara Etkisi: Algılanan Tehdit, Değerler ve Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme”. II. Sosyal Psikoloji Kongresi 27-28-29 Kasım 2017 – Gazimağusa Kuzey Kıbrıs
- “The Effects of Moral Disengagement, Values, Gender Roles and Perceived Threat on the Approval of Hate Crime.” The Twenty-seventh Annual Conference of the European Association of Psychology and Law 2017, Mechelen-Belgium
- “The Effect of Moral Disengagement on the Approval of Hate Crime against Syrians Living in Turkey” *Annual conference of the EAPL 2016 “New Challenges in Psychology and Law: Science into Practice” 5-8 Temmuz 2016, Toulouse, Fransa*

Poster Bildiriler

- “Ahlaki Uzaklaşmanın Suriyelilere Yönelik Nefret Suçuna İlişkin Tutumlara Etkisi” *19. Ulusal Psikoloji Kongresi 5-7 Eylül 2016 - İzmir.*
- “Negative life events and aggression: The evaluation in terms of coping styles with stres” *Annual conference of the EAPL 2016 “New Challenges in Psychology and Law: Science into Practice” 5-8 Temmuz 2016 - Toulouse, Fransa.*

- “New Approaches to the causes of Autism Spectrum Disorders: Can Environmental Pollutions Give Rise to Autism?” *2nd International Congress of Forensic Toxicology 26-30 Mayıs 2016 – Ankara.*

VII- Bilimsel Etkinlikleri

Aldığı burslar

2017-..... Tubitak 2211A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı

Ödüller

Projeleri

Verdiği konferans ya da seminerler

Katıldığı Katıldığı Kongre ve Sempozyumlar

- 20. Ulusal Psikoloji Kongresi (15-17 Kasım 2018, Ankara TED Üniversitesi)
- 2nd International Congress of Forensic Toxicology (May, 26-30 2016 - Ankara)
- V.Ulusal Tıp Günleri (17-19 Ekim 2014- Kastamonu)
- XI. Uluslararası Anadolu Adli Bilimler Kongresi (23-25 Ekim 2014- Bayburt)
- 1st International Congress and Workshop of Forensic Toxicology (November, 29-30 2014- Ankara)
- Psikoloji Konferansları: Siyaset Psikolojisi ve Toplumsal Sorunlar (19-20 Şubat - Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi)
- II. Adli Psikoloji Sempozyumu (20-22 Mart 2015- Aydın)
- Psikolojik Travmalar Konferansı ve Paneli (28 Nisan 2015- Ufuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü)
- VII. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu (25-26 Mayıs 2015- Hacettepe Üniversitesi)

VIII- Diğer Bilgiler

Eğitim programı haricinde aldığı kurslar ve Katıldığı eğitim seminerleri

- II. Düzey Aile Terapisi Eğitimi (11-15 Temmuz 2018, İlişki Pusulası-Aile Çalışmaları Enstitüsü)
- I. Düzey Aile Terapisi Eğitimi (24-28 Ocak 2018, İlişki Pusulası-Aile Çalışmaları Enstitüsü)
- MMPI EĞİTİMİ (14 Aralık 2014- 11 Ocak 2015, Türk Psikologlar Derneği)
- Araştırma Görevlileri İçin Araştırma Yöntemleri Eğitimi (3-19 Haziran 2015, Ankara Üniversitesi)
- ADLİ PSİKOLOJİDE PSİKOLOJİK TESTLERİN YERİ KURSU (13-22 Şubat 2015, Adli Bilimciler Derneği)
- VII. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu ‘Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Proje Eğitimi’ çalışma grubu (23 Mayıs 2015)

- Kadın Hizmetlerinde Görevli İdareci ve Meslek Elemanlarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programı (30.09-04.10.2013, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)
- Sözsüz İletişim -Beden dili (08.11.2012, Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi)
- CV hazırlama ve Mülakat Teknikleri (07.11.2012, Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi)

Organizasyonunda katkıda bulunduğu bilimsel toplantılar

Diğer üyelikleri

